

מראה מקומות והערות

אחיד 1234567

לפרק

ביצד מברכין

אוצר החכמה

08-9742251

02-5372587

03-6182810

אוצר החכמה

ת.ד. 1371

מודיעין עילית 71919

לעילוי נשמת

אור העולם

רבן של ישראל

אביהם של כל בני התורה

0234567890

רבינו הגדול

מרן ר' אלעזר מנחם מן ב"ר עזריאל שך זצוק"ל

0234567890

עלה לישיבה של מעלה

ביום המר ט"ז מר חשון תשס"ב

זכרו הטהור יחקק בליבנו כמכוות אש

להאיר לנו את הדרך העולה בית ה'

לע"נ

מרת ינטה ב"ר חיים זאב ע"ה

לע"נ

מרת יהודית ב"ר משולם ע"ה

* אין לסמוך על הנכתב כאן להלכה למעשה

* הציונים לטוש"ע והנו"כ עפ"י הוצאת הדרת קודש

...לכן תחילת כל דבר ראוי אדם ללמוד וללמד לבניו ותלמידיו
סדר ברכות כדי שלא יבואו לידי מעילה, וישחיתו ויתעיבו
עלילה, מפני שזה דבר חמור מאוד.

(ריטב"א ריש הלכות ברכות)

...וברכות הנהנין, מי שאינו בקי בהן, ממש אינו בתורת אדם ישראלי.
(יערות דבש לר"י אייבשיץ ח"א י"א)

... והחלק הנוגע למעשה, היינו סדר מועד וברכות, חובה יותר
ויותר ללמוד בעיון והעמקה עד שיהא ראוי להוראה בענינים
אלו, וזהו עיקר מצוות לימוד התורה וכו' ואין בזה שום ספק
כלל וכלל, והצדק עם כתר"ה במאה אחוז ואל ישגיח כלל על
האנשים אשר יניאו אותו מזה ח"ו, ומה שנהגו בישיבות ללמוד
המסכתות מנשים ונזיקין בלבד, הוא מפני שאותן מסכתות
המה מסוגלים יותר לפתח את הכשרון וישרות העיון, וכ"ז
שייך רק לגבי צעירים בערך כחמשה שנים הראשונים אחרי
שגמרו ישיבה קטנה, אבל כשכבר פיתח כשרונו כהוגן בוודאי
חובה עליו אז יותר ללמוד ברכות וסדר מועד וחולין ונדה וכו',
ואשרי חלקו שלומד במה שמעטים הם העוסקים בו ויקבל
שכר כנגד כולם כמש"כ בספר חסידים וכו'.

יעקב ישראל קנייבסקי

(קריינא דאיגרתא ח"ב, ברשות המו"ל)

כיצד מברכין דף ל"ה ע"א

ב' פרקים אלו (ר"ל כיצד מברכין ושלשה שאכלו) עמוקים הם וה' יעזור לי לפרש אותם כפי יכולתי (ל' הפרמ"ג בספרו ראש יוסף)

יסוד ענין הברכות - אי זה גדר מצוה או איסור, ונפק"מ לענין ספיקות וכן לענין שיעור, ע"י לעיל דף י"ב תוד"ה לא בשם ר"י דספק ברכה לפניו לחומרא, ובגליון הש"ס שם דזה ספק איסור, וכ"ה בריטב"א שבת כ"ג סוד"ה אמר אביי, וע"י חי' ר' אריה לייב (מר"ה אכן והלאה) דמ' דהאיסור הוא סיבה למצוה, אך בעמק ברכה (סוף אות ב') כ' להיפך דהמצוה הוא סיבה לאיסור, וכ"כ במנחת שלמה (ח"א י"ח ח') דהא להלכה קיי"ל סב"ל, וע"י עמק ברכה שם אות א' ובביאור"ל סי' ס"ב ס"ד ד"ה שלא יהא.

ולענין אי הוי איסור לחזור ולברך בספיקות - מ"ב רט"ו סק"כ אוסר (וע"י שהע"צ שם) ובפנ"י דף י"ב בתוס' שם מתיר.

ל"ה ע"ב רש"י ד"ה גוזל. ומ' דאין זה איסור חפצא על הפרי, ודן בזה באבנ"ז ל"ז ח', אמנם כמהרש"א (בחי'דושי אגדות ד"ה ל"ק) פי' דקאי על הפרי ומ' דזה איסור חפצא וכן משמעות הריטב"א בשבת כ"ג הנ"ל.

ברבנו חננאל כ' דהסברא דאסור לאדם ליהנות כו' קאי רק אבשר ביצים ודגים, אך גידולי קרקע אף למסקנה ברכתם מדאורייתא מהילפותות.

בריטב"א כ' דכל הסוגיא קאי רק אברכה שלפניהם אמנם בתר"י (סוד"ה ובגמ') מ' דקאי גם על ברכה שלאחריהם ואפי' על בנ"ר. במ"ש הריטב"א דהק"ו איפריך מהא דלעיל דף כ"א שכן נהנה, ע"י במעדני יו"ט (על הרא"ש) סי' ט"ז אות ע'.

מתני' פירות הארץ וירקות - הגדרים בזה, ע"י תר"י ומאירי וחי' הגר"א ובשע"ת ר"ה א', ולקמן ל"ז א' מבואר דר' יהודה פליג גם אפירות הארץ.

גמ' מכאן אמר ר"ע כו' - מה מוסיף על ת"ק, צל"ח (ומברך אפי' בכ"ש), ובראש יוסף (ד"ה ברכה) מ' דלהו"א אף ברכה דלפניו צריכה שיעור. חי' ר' אריה לייב סי' ב' סוד"ה אכן.

תוד"ה תינח - מה הוסיפו על רברי רש"י, ע"י צל"ח.

גמ' אלא סברא הוא וכו' - ברכה על פת לפניה, ע"י לקמן מ"ח ע"ב דאיכא תנאי דהוי דאורייתא, ויעויין לעיל כ"א ע"א אמר ר' יהודה מנין וכו'.

שם - לכא' סברא הוי דאורייתא, ע"י פנ"י כאן ולעיל דף י"ב בתוד"ה לא, וצל"ח (ד"ה ואמנם בא"ד) כ' דזה רק בדינים ולא במצוות (וע"י תוס' שבועות כ"ב ע"ב ד"ה איבע"א).

אמאי ברכה שלפניה פחות משיעור ולא לאחריה, ע"י כס"מ (פ"ג הי"ב) דזה גזירה, צל"ח (ד"ה מכאן) דמ"מ נהנה.

אמאי לא גמרינן ברכה אחרונה מבהמ"ז - ע"י שפ"א ד"ה וי"ל, ובחינוך (מצוה ת"ל) מ' דאה"נ אלא דזה מדרבנן, ועיי"ש בתו"ד אמאי אין חיוב ברכות דלפניהם מן התורה.

גמ' אלא דיליף לה משבעת המינין. מ' להדיא דברכת מעין שלש על שבעת המינין הוי דאורייתא וכ"ה ברש"י. ויש לדאות המשנה בדף מ"ד מח' ר"ג ורבנן ובגמ' שם.

שיטת רוב הראשונים (רשב"א רא"ש רמב"ן ריטב"א ועוד) דהוי דאורייתא. ולהרמב"ם וסמ"ג הוי דרבנן, והביאם הטור ר"ט בסופו יעו"ש ובב"י. בשו"ע (סי' ר"ט ס"ג) פסק כהרמב"ם דבספק אם בירך לא יברך, אמנם בט"ז וכן במג"א (קע"ב סק"ג) מ' רחוששין לשיטות דהוי דאורייתא, ועי' מ"ב.

בתר"י ד"ה גמ' קדש כ' דהוי דאורייתא ובתרי" בדף ל"ב (מדפי הרי"ף) בד"ה ונראה כ' דהוי דרבנן, ועי' בחי' אנשי שם כאן, ובראש יוסף (ד"ה והוי יודע) כ' ליישב דמדאורייתא סגי בברכה א', והא דבעינן מעין ג' זה מדרבנן, וכ"כ בחזו"א (ל"ד א') ליישב שיטות הפוסקים (וכ"כ הריטב"א בדף מ"ד) דאם בירך מעין ג' על פת יצא כדיעבד, ואי מעין ג' בז' המינין הוא דאורייתא א"כ מאי הפסיק ארץ לחלק, יעו"ש.

ביישוב סוגיין לשיטת הרמב"ם כ' בנח"ד דכאן אליבא דר"ג, ובחזו"א כ' דזה בגדר את"ל, והא דלקמן מ"ד מ' דארץ הפסיק דלא הוי דאורייתא, כ' הרשב"א שם דארץ הפסיק רק לג' ברכות ולא לגמרי. (ובביאור הגר"א שם הכיא ראייה נפלאה מסוגיא דף מ"ד דהוי דאורייתא אפי' לרבנן).

בקו' הראשונים אמאי צריך הילולים לכרם אי הוי דאורייתא יעויין רשב"א וריטב"א (ובביאור הגר"א הנ"ל כ' דמזה מוכח כהרמב"ם), ובחי' ר' אריה לייב הנ"ל כ' דמזה ילפינן יסוד האיסור. מה שהקשה הב"י על ל' הטור דאסמכינהו אקרא, במנחת ברוך (ס"ה) כ' דכוונת הטור למ"ש הרמב"ן דף מ"ט, ועיי"ש שהאריך.

גמ' חוץ מן היין כו' משום דאישתני למעליותא. עי' לעיל תוס' דף י"ב ע"א ד"ה לא דמ' דאם בירך בופה"ע על יין לא יצא, וכן פסק מג"א (ר"ח כ"ב), ועיי"ש בגליון הש"ס על התוס', ובריטב"א במתני' ריש פירקין כ' דכדיעבד יצא (וכ"מ בט"ז ר"ד י"א), ובהלכות (ג' י"א) כ' דאפי' בופה"א יצא. (ובכס"מ פ"ד ה"ו כ' דפה"א ואפי' בפה"ע על פת יצא כדיעבד, אמנם ריטב"א דף מ' ע"ב ד"ה ועל כולם כ' דלא יצא). ועי' היטב חי' ר' אריה לייב מה שכתב בזה.

תח"ת 1234567

רש"י ד"ה זית איקרי והענבים הם פרי הגפן. מ' דבורא פרי הגפן קאי על הענבים, ולפי"ז אם יברך פרי הגפן על הענבים יצא, וכ"ה בשו"ע (ר"ח סט"ו), ועי' רא"ש (סוס"ג) דהקשה מהר"א ממין אמאי מברכים בופה"ג על יין הא לאו פרי הוא, ולרש"י הנ"ל א"ש דבאמת מברכים על הענבים.

גמ' אלא חמרא סעיד. החילוק בין זיין לסעיד עי' ריטב"א.

גמ' אלא חמרא סעיד ומשמח. פשטות הגמ' דהא דיין משמח אין זה מעליותא לברכה, וכ"מ ברש"י ד"ה והכתיב, וכ"כ בצל"ח, אמנם בתר"י (במתני' ד"ה חוץ מן היין) מ' דאף משמח הוא מעליותא לברכה, אך ק' דא"כ מאי קו' הגמ' משמן שלא משמח, ואולי למסקנה דקאמ' הגמ' אלא סעיד ומשמח אה"נ דאף משמח הוא מעליותא לברכה (וכ"ה בריטב"א בהלכותיו פ"א ה"כ ובמ"ב ר"ב סק"ב עיי"ש), אך צ"ע מאי מקשה שם התר"י מתמרים, ויש לישב. ולענין מיץ ענבים שאינו סעיד ומשמח עי' וזאה"ב בירורי הלכה ל"ד.

גמ' א"ה ליברוך עליה ג' ברכות. מכאן הקשו על השיטות דס"ל דמעין ג' דאורייתא

1234567

רשב"א בשם ר' האי גאון מה שחילק בין שבת לחול לענין ברכה.

א"כ ארץ הפסיק למעט מג' ברכות (עי' מלא הרועים), ואולי י"ל דקר' הגמ' דרבנן ידרשו ארץ כר"ג.

עי' רא"ש פרק קמא (סוסי"ד) דאם בירך ברהמ"ז על יין יצא כיוון דסעיד.

גמ' אוזיקי מזיק ליה. רש"י פי' דמזיק את עצמו, ובריטב"א פי' דמזיק ומפסיד את השמן, וכ"ה במאירי מהראב"ד.

שיטת הרמב"ם דעל שמן לבד מברך שהכל וכ"ה שי' בה"ג, אמנם כל הפוסקים פליגי ע"ז והקשו עליו מסוגיין (ואולי הרמב"ם פי' כהריטב"א), ובכס"מ שם כ' דמ"מ נהנה, וכ"כ הב"ח דעכשיו נהנה ורק אח"כ מזיק, אמנם לשון הרמב"ם שלא נהנה "בטעם השמן" מ' דליכא הנאת גרון רק הנאת מעיו ואפ"ה מברך, עי' אגלי טל טותן ס"ב ב' וג' (ובאבנ"ז קכ"ג) שכ' לתלות בזה מח' הראשונים כאן, ועי' שע"ת ר"ד י"ז דמברך על חלמון ביצה אף שאין הנאת גרונו (ועי' חאה"ב פי"ב).

הפמ"ג בא"א סוסקי"א כ' דאפשר דהרמב"ם איירי רק בחושש בגרונו אך באינו חושש בגרונו מודה דלא מברך כלל וכזה איירי הגמ'.

עוד הקשו על הרמב"ם אמאי פטור מחומש הא מברכין עליו, ועי' בחי' רע"א כאן שהקשה על רש"י דהיוצא מן הפרי הוי שלא כדרך אכילה ופטור מחומש ואפ"ה חייב בברכת שהכל עיי"ש, ולפי"ז מיושב הרמב"ם. וע"ע עמק ברכה ג'.

גמ' הוי ליה פת עיקר והוא טפל. ובחושש בגרונו ואוכל השמן לרפואה עם פת, הב"ח כ' דמברך על הפת שהוא עיקר והמג"א (סק"ח) פליג דמברך בופה"ע ואניגרון דנקט אורחא דמילתא הוא, ועי' פמ"ג.

ל"ו ע"א גמ' הב"ע בחושש בגרונו. עי'

שם. הטור הביא שיטת ר' יוסף דה"ה באינו חושש בגרונו והסכים עמו (ודלא כאביו הרא"ש), אמנם הראשונים נחלקו עליו דמברך שהכל. ושיטת הב"ח דהגמ' איירי בשמן מועט וע"כ בעינן חושש בגרונו, אך בשמן הרבה (ר"ל יותר מהרגילות, אך פחות מהאניגרון) א"צ לזה, והט"ז והא"ר פליגי ע"ז ושיטתם דהגמ' איירי בשמן הרבה יותר מהרגילות, אך בשמן כפי הרגילות אפי' חושש בגרונו מברך שהכל.

בביאור הגר"א ר"ב ס"ד כ' דרש"י כהר' יוסף, ועי' שעה"צ ס"ק ל"ג דזה תלוי בתועלת הרפואית.

בטעמא דהראשונים דמברך שהכל אפי' בשמן הרבה (ואינו מזיק כיוון דמעורב), כ' הא"ר דמ"מ הוי אניגרון עיקר כיוון דבלעדיו היה השמן מזיק, או כיוון דאין דרך לעשות כן בלא רפואה בטלה דעתו.

וכ"ז כשהאניגרון יותר מהשמן, אך בשמן יותר מהאניגרון הסתפק הפמ"ג (במ"ז סוסק"ב) אי מברך בופה"ע לכו"ע או שמא אינו מברך כלל דאזוקי מזיק ליה, ובמאירי כאן הביא מחלוקת בזה. ועי' מג"א (סק"י) דבכה"ג אם אינו חושש מברך שהכל אפי' שהאניגרון הוא מיעוט, ועי' שעה"צ ס"ק ל"ה.

אם כוונתו גם לאכילה וגם לרפואה מברך שהכל רק על האניגרון - מג"א (ר"ב סקל"ד).

(והא דמברך שהכל על האניגרון ולא בפה"א כמי שלקות עי' מג"א סקי"א וביאור הגר"א וגליון רע"א שם).

גמ' פשיטא כו'. ק' הא לעיל הק' הגמ' דאישתני למעליותא ומאי פשיטא, עי' פנ"י וצל"ח, ובב"ח כ' דזה הכריחו לר' יוסף לפרש כשיטתו עיי"ש (ובמנחת שלמה כ' דהלשו

מ' רבא להשמיע שצריך לכוין ולא מ' רבא למעט מהמעליותא).

תוד"ה לא יערענו א"נ יש ליישב פי' רש"י כו'. ולפי"ז שרי לבלוע שמן בעיין בשבת, וק' דאין זה דרך בריאים דהא מזיק ומוכח דלרפואה קעביד, וע' בתו' רא"ש פי' אחר בר' רש"י.

תוד"ה כיון. עי' ב"י (ר"ד ח') דהרי"ו פליג ע"ז דכל מידי לרפואה לא מברך כלל והק' עליו מכאן (ועי' דרישה), ולהלן דף ל"ח יבואר מזה בע"ה.

שיעור שמן זית לברכה אחרונה אי בכזית כאוכל או ברביעית כשתיה, עי' אמרי בינה (י"ז) דהוי כזית (אפי' שותהו באניגרון), ובכף החיים (מ"ו) כ' רביעית.

קמחא דחיטי

ג' שיטות בסוגיין, שי' הרי"ף והגאונים דסוגיין בקמח חי, שי' הראב"ד התוס' והרשב"א דסוגיין בקמח קליות, ושי' הריטב"א והרא"ש דסוגיין מיירי בתרוייהו.

להלכה הרשב"א כ' דלא פליגי, דלהרי"ף דמיירי בקמח חי פסק כר"ג דשהכל, ובקליות לכו"ע בופה"א, ולהרשב"א דסוגיין בקליות פסק כר' יהודה דמברך בופה"א, ובקמח חי לכו"ע שהכל, וא"כ אין נפק"מ להלכה. אמנם הריטב"א פסק כר"ג גם בקמח חי וגם בקליות ולפי"ז אף בקליות מברך שהכל דלא כהרשב"א והרי"ף, ובתר"י בשם ר' יונה פי' הסוגיא כהרי"ף בקמח חי ואפ"ה פסק כר' יהודה דבופה"א, ועי' רא"ש שכ' דאפשר דגם להרי"ף סוגיין מיירי בתרוייהו, ומ"מ להלכה פסק שהכל בתרוייהו כיוון דהוי פלוגתא. ובשו"ע

פסק שהכל בתרוייהו כהרא"ש הנ"ל וגם דמהרי"ף אין סתירה ברורה לזה.

והנה להרשב"א וסייעתו טעמיה דר"ג משום דאישתני, וכדעת הרי"ף הבינו הראשונים דקמח חי אין דרך לאכלו וזה טעמיה דר"ג, והא דקאמר דאישתני אין זה הטעם אלא דחייה לדברי רבא, והקשו על הרי"ף דלא מ' כן בגמ', אמנם בנח"ד פי' בד' הרי"ף דאישתני ר"ל לדבר שאין דרך לאכלו, ולפי דבריו י"ל כן ברש"י דמ' (כד"ה הכא אית ליה) דאישתני הוי גריעותא דלא נטעי אדעתא דהכי ואין דרך לאוכלם כך (ועי' מג"א ר"ד ח') כהרי"ף, וע"כ פי' לעיל בד"ה קמחא דחיטי קמח כמות שהוא דמ' קמח חי כהרי"ף (ועי' להלן). ועי' רש"י ד"ה דאישתני, וברש"ש שם ציין לרא"ש ומ' דר"ל דאישתני לגריעותא, ועי' בצל"ח דאישתני למעליותא אלא דמ"מ אית ליה עלויא אחרנא, (ובהוצאת עז וזהר הביאו דרש"י ד"ה דאישתני הוא ט"ס כאן וצ"ל בד"ה הכא דאישתני וגרע וכו' הלכך יצא וכו'. ועי' פמ"ג ר"ב מ"ז סק"ד דהק' אסוגיין מהא דקיי"ל דפרי שנתמעך ואבד צורתו מאבד את ברכתו ותי' דשאני הכא דדוכן בכך, ולכא' בקמחא ובשמן יש עוד סברא דאישתני למעליותא כדמוכח מקו' רבא שהקשה דווקא משמן ולא מכל יוצא). ועי' או"ש פ"ג ה"ב ובאבי עזרי.

קמחא דשערי

בגמ' איתא דמברך שהכל, ולכא' להרי"ף מיירי אפי' בקמח שעורין חי דומיא דקמחא דחיטי, ולהרשב"א בזה לא יברך כלום ומיירי בקמח שעורין קלוי דמברך שהכל, וכ"א במאירי. (ועי' להלן מאי טעמא דקמחא דשערי שהכל). ובצל"ח הביא מסמ"ג דבקמחא דשערי קליות מברך בופה"א.

כוסס חיטיין

לקמן ל"ז איתא בברייתא דמברך בופה"א.

ובמאירי כ' דלהרשב"א וסייעתו דווקא בקלויין אך לא בחיטים חיים.

כוס שיעורין

הב"י הביא ג' שיטות. להטור (וכ"כ הלח"מ פ"ג ה"ב בד' הרמב"ם) מברך בופה"א. לדעת הכלבו מברך שהכל (דאינן ראויים כ"כ לאכילה - רמ"א ר"ח ד'), ולהאבודרהם (וכ"כ מאירי בסוגיין) לא מברך כלל. השו"ע פסק האדמה והרמ"א פסק שהכל.

בראש יוסף הק' לד' האבודרהם איך ייתכן דלא מברך כלל על שיעורין ועל קמחא דשערי מברך שהכל. ותי' דשיעורין קשה ללעוס יותר מקמח שלהן, ולדבריו ק' אמאי בכוס חטים לכו"ע האדמה ובקמחא דחיטי איכא למ"ד דמברך שהכל הא חטים יותר קשה ללעוס מקמח, ואולי י"ל דהאבודרהם מיירי בשעורין חיים ואה"נ דאף קמח שלהן לא מברך כלום כמ"ש לעיל מהמאירי, והא דעל קמחא דשערי שהכל מיירי בשעורין קלויין, אך לפי"ז יודה האבודרהם דהכוס שיעורין קלויין יברך וצ"ע.

אורח חיים

ברכה אחרונה (שייך לסוגיין)

עי' תוס' דף ל"ז ד"ה הכוס בשם ר"ת דהכוס חטים מברך לאחריהן מעין ג' על האדמה ועל פרי האדמה, וחזר בו, ובשם ר"י להחמיר בזה, וע"ע ברשב"א ובתורי"ח ובתר"י (גם בסוף פירקין ד"ה ונראה למורי) הביאו שיטות בזה אם להחמיר מספק דמעין ג' או לברך בנ"ד בלא פקפוק, והספק גם בכוס שיעורין (רשב"א ומג"א ר"ת ו').

ובקמחא דחיטי כ' הרשב"א ותר"י דאף בזה יש להסתפק במעין ג' והרשב"א הוסיף אף בקמחא דשערי, ולפי"ז מצינו דבר שברכתו שהכל ומברך עליו מעין ג', ועי' סי' ר"ח ס"ד דלהרמ"א שיעורין הוא שהכל ואפ"ה יש להסתפק במעין ג' וכנ"ל. אמנם בשו"ע שם

ס"ה פסק דבזה אין להסתפק וודאי בנ"ר, ונ' דהכריחו לזה מהא דהתוס' הסתפקו בזה רק לקמן בכוס החיטה ולא בסוגיין לגבי קמח.

ועיי"ש במג"א סק"ו ובפמ"ג בא"א שם דר"ל דהרשב"א שהסתפק במעין ג' על קמח הוא לשיטתו דמברך בופה"א כר' יהודה, אך להשו"ע שפסק כר"נ דשהכל על קמח כיוון דאישתני ה"ה והוא הטעם דמברך בנ"ר כיוון דאישתני. ולכא' ק' מהרמ"א הנ"ל דשיעורין נחתי דרגא לשהכל ואפ"ה לא נחתי דרגא לבנ"ר, וביותר ק' דהא הרשב"א כ' להדיא מעין ג' אפי' אקמחא דשערי על אף דנחתי דרגא לשהכל, והיינו כיוון דאישתני, ואפ"ה לא מהני האי סברא להפקיעו ממעין ג'.

ועי' מג"א סי' ר"ד סק"ת שכ' דקמחא דשערי שהכל משום דאישתני, אמנם י"ל דכ"ז להשו"ע שפסק בקמחא דחיטי שהכל והיינו משום דאישתני ולפי"ז י"ל דאף קמחא דשערי שהכל משום דאישתני, אך הרשב"א שפסק כר' יהודה א"כ להלכה לא חיישינן להא דאישתני וע"כ גם קמחא דשערי לא הוי שהכל משום דאישתני, וצ"ל דנחית דרגא משום דקשה לקוקיאני (וכ"א בתר"י להדיא), אמנם עדיין ק' אמאי הא דמזיק נחית לדרגא דברכה ראשונה ולא נחית לדרגא דברכה אחרונה. וי"ל דכיוון דברכה ראשונה היא תקנה על הנאה דאסור לאדם וכו' וזה דין בגברא, ממילא כל ריעותא פוגמת בברכה אף שאין כאן שינוי בחפצא דהמאכל, וכגון שיעורין כברייתן שאין דרך לאוכלן או קמחא דשערי דמזיק, ע"כ נחית דרגא לשהכל, משא"כ ברכה אחרונה אין זה מהסברא דאסור לו לאדם וכו' אלא חכמים למדוהו מהא דברהמ"ז דאחר שאוכל צריך לברך (וכמ"ש החינוך מצווה ת"ל), וזה דין בחפצא דהמאכל דסו"ס כיוון שאכל צריך לברך

לאחריו אף שאין דרך לאוכלו וכדו', רק באישתני החפצא דהמאכל עצמו אז נחית דרגא לבנ"ד, ולפי"ז א"ש הרמ"א דבשעורין חיינ שהכל ולאחריהן ספק מעין ג', וגם א"ש קמחא דשערי להרשב"א דשהכל ואפ"ה הסתפק במעין ג'.

האחרונים (פרי חדש בית מאיר יד אפרים ועוד) פסקו להלכה להחמיר אף בקמח לגבי מעין ג' ודלא כהשו"ע והמג"א, אך במ"ב לא הביאם להלכה.

קורא ר"י אמר בופה"א. יש לדון האם זה כיוון דאין זה פרי ממש, או כיוון דלא נטעי אדעתא דהכי נחית חד דרגא לבופה"א, ונפק"מ בקורא שמצוי היום בחו"ל שנטעי אדעתא דקורא (עי' חזקת הברכה בירורי הלכה סי' ל"ו), ומהגמ' שהקשתה מצלף אביונות ותמרים מוכח דסברא דלא נטעי נחית דרגא לגמרי לשהכל, וכן מוכח מתוד"ה לא משקדים (נח"ד ויד אפרים ר"ד סק"ז), ובאמת הרא"ה כ' להדיא דבופה"א דאינו פרי גמור.

ותנן על מיני נצפה. צ"ל תניא דאין זה משנה בשום מקום (רש"ש).

נטעי אינשי אדעתא דשותא. עי' שעה"צ (ר"ב מ"א) דהיום לא נטעי אדעתא דשותא ומברכין שהכל, ומ' דסברא דלא נטעי אינה קבועה אלא משתנה לפי הזמן והמקום, וכ"כ בחזו"א (קנ"ו לסי' ר"ב בסופו).

ואע"ג דקילסיה כו' הלכתא כשמואל. ברא"ש ומרדכי הזכירו גם סברת סופו להקשות וגם סברת לא נטעי ומ' דאיכא לתרוייהו, אך בתר"י רשב"א וטור לא הזכירו הא דסופו להקשות, וכן מוכח מקו' הגמ' מצלף דלא נטעי אע"פ שאין סופו להקשות, אך עי' פנ"י דהגמ' הוה מצי לשינויי הכי.

שם. הרא"ה כ' יסוד בסוגיין דהא דסופו להקשות וכן הא דלא נטעי אינשי הם חסרונות רק בדבר שאינו גוף הפרי, אך בפרי עצמו לא איכפת לן מזה ולא מפסיד את ברכתו הראויה לו, וכ"כ ריטב"א בהלכות פ"א הל"ג (ובשעה"צ ר"ד ז' הביא ראיה לזה מכוסס חיטין).

תוד"ה לא נטעי. שקדים הרכים שהכל דלא נטעי, והמאירי פליג דמברך בופה"ע, ואולי ס"ל כהרא"ה הנ"ל דבגוף הפרי לא איכפת לן מהא דלא נטעי, אך זה אינו דהא הריטב"א ג"כ כ' כהרא"ה בפ"א הל"ג ואפ"ה פסק בהט"ו שהכל כהתוס', וי"ל לפי מ"ש הרשב"א בתשו' תכ"ח (ויובא להלן) דבשקדים לא נהנה מהפרי רק מהקליפה, י"ל דאף הרא"ה מודה דהוי שהכל ולפי"ז א"ש הריטב"א, ועי' בנח"ד שג"כ כ"כ והוסיף דאם יאכל הפרי עצמו באמת יברך בופה"ע, אמנם ל' הרא"ש ל"מ כן דכ' בקליפתן.

כגמ' למימרא דאביונות כו' ורמינהו על מיני נצפה כו'. בתר"י וברא"ש הביאו בה"ג דשקדים המרים בקטנותן מברך בופה"ע, והק' הרא"ש הא הם פטורים ממעשר, ומקו' הגמ' כאן מ' דמעשר וערלה וברכה שווים, א"כ אמאי יברך בופה"ע, ות' הרא"ש דיש לחלק בין מעשר לברכה, ועיי"ש במעדני יו"ט (ד' שהק' דא"כ הדקו"ל דמקו' הגמ' כאן מ' דמעשר וברכה שווים ואם יש לחלק ביניהם א"כ לק"מ, ונ' דכוונת הרא"ש (וכן ביאר בראש יוסף ד"ה עוד רגע ובנח"ד ד"ה כ' הרא"ש) דלענין זיהוי דבר אם הוא פרי או לא בזה ילפינן ברכה ממעשר וערלה, וע"כ מק' הגמ' דאם קפריסין לא הוי ערלה א"כ אין זה פרי ואיך יברך עליו בופה"ע, אך במעשר יש דין נוסף דבעינן שיהיה דבר חשוב, וע"כ בשקדים המרים בקטנותן אף שבאמת הם פרי, מ"מ אינם

חשובין לענין מעשר, וכן צ"ל בעלי צלף דאינם מתעשרין לכו"ע דאינם חשובין ומ"מ מברכין בופה"א, וכמ"ש הרשב"א, ועי' רמב"ן (ומ"ש התר"י בשקדים המרים שנאכלים בקליפתן עי' ביאור"ל ר"ב ה' ד"ה וטעמא דמילתא).

המשנה

שם ר"א אומר צלף מתעשר תמרות. מפשטות הגמ' מ' דתמרות הם פרי וא"כ ה"ה שחייבין בערלה, וכ"ה בטוש"ע יו"ד רצ"ד ג', וא"כ ק' אמאי מברכין עליהן בופה"א ולא בופה"ע, ובראש יוסף (ד"ה עוד רגע) וכן בנח"ד תי' דאף שהם פרי לערלה מ"מ לא נטעי כל כך אדעתא דתמרות כיוון שאינם העיקר וע"כ נחית דרגא לבופה"א (וזה כעין מ"ש הרשב"א לענין פלפלי בד' הרי"ף עי' להלן). ואולי י"ל עוד דלא מברכים בופה"ע על דבר שלא אוכלים אותו בשאר העצים, ויש כאן ריעותא בתואר הפרי שלו, ולפי"ז אף בדיעבד אם יכרך בופה"ע לא יצא, וכ"כ בשעה"צ ר"ב סקמ"ב.

אמנם בנח"ד בהמשך דבריו שם פליג על השו"ע וס"ל דתמרות באמת אינם חייבים בערלה אע"פ שמתעשרין, וכ"ה להדיא בחי' הרא"ה כאן וכן מ' ברמב"ן.

כל המיקל בארץ כו'. רש"י ושר"פ פי' כיוון דבחול"ל הוי דרבנן, ובריטב"א כ' דהוי הללמ"ס, ונחלקו אמוראי בזה בקידושין ל"ח ע"ב.

שם גמ' הנ"מ גבי מעשר כו'. מ' דאף בחול"ל יש מעשר עי' ריטב"א מאירי ותורי"ח. הא דלב"ש צלף ירק הוא כ' בתר"י משום דהוא נמוך (וע"ע להלן).

ע"ב. קליפי אגוזים והגרעינים חייבים בערלה. עי' רש"י דילפינן מאת הטפל לפרי, ושי' התוס' והרא"ש דגרעינין הוי פרי ומברכין

בופה"ע, ולכא' צ"ל דס"ל דחייבין בערלה לא מריבוי דאת, דא"כ זה דין מיוחד בערלה ומהיכי תיתי לברך בופה"ע, אע"כ סברא הוא דזה חלק מהפרי, עי' מעדני יו"ט (נ') (אמנם בצל"ח כ' דגם לתוס' ילפינן מאת ואפ"ה למדו מזה לברכה עיי"ש וכביאור"ל ר"ב ג' ד"ה גרעיני), ועי' ברשב"א שהביא שיטתם והק' כנ"ל, והוסיף להקשות דהא לא נטעי אדעתא דגרעינין (ובד' תוס' ורא"ש צ"ל דנטעי אף אדעתא דגרעינין), ע"כ פסק דעל גרעינין לא מברך ואפי' אם מתקן בדבר אחר מברך רק שהכל, ועי' חזו"א (ל"ג ג').

במאירי כ' בסתמא הגרעינין אינן ראויים לאכילה ואין להם ברכה. בשו"ע (ר"ב ג') הרכיב ב' השיטות הנ"ל עי' מג"א ופמ"ג בא"א סק"ז.

ובענין קליפות עי' מג"א (ר"ב סק"ז) דקליפות תפוז מרוקחות ברכתן בופה"ע כיוון שהם שומר מעליא וגם שהם חלק מהפרי, והנה מ"ש שהם שומר גמור וע"כ ברכתן בופה"ע, הקשו עליו הט"ז (סימן ר"ד סקט"ו) והאחרונים בסוגיין (פנ"י ראש יוסף ונח"ד) דדין שומר מהני רק לערלה ולא לברכה, וכן מוכח מל' הרא"ש כאן דדווקא גרעינין שייכים לפרי ולא הקליפות, ועי' מחצית השקל על המג"א שם מה שיישב. (ובט"ז שם הוסיף דאף קפריסין לא יברכו בופה"ע (ודלא כתוס' לקמן) מהטעם הנ"ל דקליפותיהם שומר ולא שייך ע"ז בופה"ע, אמנם לכא' י"ל דלתוס' הא דקפריסין בופה"ע כיוון שהם חלק מהפרי, וכן הק' בנח"ד, אמנם בערוך ערך צלף כ' דברכתן בופה"ע מדין שומר, ועי' לקמן בקפריסין שביארנו דמהריטב"א מוכח ג"כ דשומר - אף לא שומר גמור - מברכין בופה"ע, וא"כ י"ל דלהמג"א אף תוס' ס"ל הכי. ולדינא הסכים הנח"ד בד"ה ותיפוק ליה עם המג"א מטעמא דזה ממש גוף הפרי רק החום מייבשו (וצ"ע), ובגרעינין נ' מהמ"ב (ר"ב סק"ג) דנוטה שברכתן בופה"א דלא כהתוס' והרא"ש,

ועי' חזו"א (ל"ג א'). (וגרעינין הנאכלים היום מברך בופה"א (חאה"ב בלוח עיי"ש))

שם אלא אמר רבא כו' דאיתיה בשעת גמר פרי. עי' רש"י (ד"ה קפרס) דמ' דגמר פירא היינו כשהפרי מתבשל, ולפי"ז ק' מאי קו' הגמ' מאילנות משיוציאו הא התם עדיין לא התבשלו, ובריטב"א (וכן ברא"ה) פי' דגמר פרי היינו כשהפרי נאסר אז השומר נאסר.

שם ושאר כל האילנות משיוציאו. עי' רא"ש ותוס' (ד"ה שיעורו) דשיעור זה הוי שיעור אף לברכת בופה"ע וכ"פ בשו"ע (ר"ב ב'), וק' הא אין זה גמר פרי, וכה"ק בנח"ד וס"ל דלא יברך בופה"ע, וכ"ה שיטת הגר"א בסי' ר"ב ס"ב (על הרמ"א) דיברך בופה"ע רק אם הגיעו לעונת המעשרות וכ"ה בחי"א (עיי"ש בנשמת אדם נ"א ה' באריכות), ובביאורו"ל ד"ה ושאר כ' לנהוג למעשה כהגר"א והחי"א (ועי' אגרו"מ ח"א ל"ז א').

עוה"ק בנח"ד על מ"ש התוס' דבפחות מפול הלכן מברכין בופה"א, דממ"נ אם זה בגדר פרי א"כ ברכתו בופה"ע ואם אין ¹²³⁴⁵⁶⁷ זה פרי א"כ שיברך שהכל ואיך יברך בורא פרי האדמה על דבר שאינו פרי, עכ"ד. וצ"ל דהתוס' הא מיירי שיצא משהו הראוי לאכילה דאל"ה באמת לא יברך כלל כדאיתא בשו"ע (ר"ב ב'), וסבירא להו דמה שהוא קטן מוריד מחשיבות הפרי לענין בופה"ע אך בופה"א יכול לברך על כל דבר שראוי לאכילה ויוצא מהאדמה דכך הוא הפי' של פרי האדמה, ופשוט. (ובנשמת אדם כ' דהרא"ש לא מיירי ממש שיוציאו אלא גדולים קצת).

בתשו' הרשב"א (תכ"ח) הק' אמאי אילנות משיוציאו בופה"ע הא לא נטע אדעתא למיכל להו כשהם קטנים, ומ"ש משקדים מתוקים קטנים דמברכין שהכל כיוון דלא נטעי (וכמ"ש

התוס' לעיל). ותי' דכאן כשאוכל הפרי עצמו לא איכפת לן מהא דלא נטעי משא"כ בשקדים שלא נהנה מהפרי עצמו אלא מהקליפה. ולכא' כוונתו למ"ש לעיל בשם הרא"ה דבפרי עצמו אין חסרון מה שלא נטעי, אמנם זה אינו דהרשב"א לעיל בתשו' ת' כ' דהא דפלפלי מברכין בופה"א ולא בופה"ע כיוון דלא נטעי להו אדעתא דהכי, וק' הא גם בפלפלי אוכל את הפרי עצמו. וצ"ל דלהרשב"א גדר הדברים הוא דאם הפרי לא משתנה למצב חדש לא איכפת לן במה שהשתא לא נטעי וכהרא"ה, אך בפלפלי כיוון דנטעי להו אדעתא דיבשתא וזה שינוי מצב מפלפלא רטיבתא, בזה מה שלא נטעי נחית דרגא לבופה"א. (ועי' חזו"א ל"ג ד')

תוד"ה שיעורו. ריטב"א בהלכות (פ"א הי"ד) פליג דעל בוסר שהכל, וכ"ה במאירי, ובלבוש (ר"ב י"ב) כ' דהרבה בנ"א אוכלין בוסר (ועי' ביאורו"ל ר"ב י"ב ד"ה מברך), ובערוך השולחן (ר"ב י"ב) כ' דענבים נטעי אדעתא דיין ובפחות מפול הלכן אינן ראויין ליין ע"כ נחית דרגא לבופה"א.

גמ' אלא אמר רבא כו' דכי שקלת ליה לשומר מית פירא כו'. לכא' בתי' זה הדרינן מהתירוצים דלעיל וכ"כ במנ"ח (רמ"ח), אך הראשונים כאן (רא"ה ריטב"א ובחינוך שם) כ' דאין כאן חזרה אלא תוספת על התי' הקודמים.

והלכתא כמר בר ר' אשי כו'. לענין ערלה בקפריסין שי' הר"מ (בהלכות מע"ש פ"י ה"ג) דאין ערלה, ולהרא"ש יש ערלה, והרי"ף הביא ל' הבה"ג דלפנינו ובתר"י כ' דזה דווקא בחו"ל אך בא"י יש להחמיר מספק. ולענין ברכה שי' הרי"ף הבה"ג ור"מ בופה"א, ושי' התוס' ראב"ד הרא"ה הרא"ש ריטב"א (בהלכותיו פ"א ה"י) בופה"ע, וברא"ש מ' דלמד ברי"ף דפסק

מראה

ל"ו ע"ב

מקומות

ט

כר"ע, והק' מברייטא דעל הקפריסין מברך בופה"ע, ובמעדני יו"ט (נ) ובשאג"א (סי' כ"ג) כ' דכיוון דבחור"ל אין ערלה בקפריסין א"כ אם יברך בופה"ע הוי תרתי דסתרי וע"כ פ' הרי"ף בופה"א.

ומה שפסק הר"מ כר"ע אף בא"י דלא כר' יהודה אמר רב ע"י בפנ"י בתוד"ה והלכתא, ובנח"ד ובשאר אחרונים האריכו בזה.

והנה התוס' והרא"ש מ' דפסקו כר"א וע"כ בופה"ע, אך הרמב"ן והרשב"א הבינו דהראב"ד פסק כר"ע ואפ"ה בופה"ע, וע"כ הק' עליו מסוגיין דהגמ' משווה ערלה ומעשר לברכה, ולהראב"ד על כרחך יש לחלק דהא פסק כר"ע דאין ערלה ומעשר ואפ"ה בופה"ע. וע"י בריטב"א (בהלכות פ"א ה"י) דכ' דקפריסין בופה"ע מדין שומר לפרי, וק' הא שומר איתרבי לענין ערלה ולא לברכה (ע"י בזה לעיל) ומ' דהוא טפל לפרי ולא חלק מהפרי, אך להנ"ל י"ל דגם הריטב"א פסק כר"ע דקפריסין אינם פרי לערלה ואפ"ה בופה"ע וכראב"ד, ולפי"ז יוכל לברך בופה"ע אף בחור"ל ולא הוי תרתי דסתרי כיוון דייתכן בופה"ע בדבר שאינו ערלה. (ומה שהשוותה הגמ' בריש סוגיין זה לזה אולי י"ל דכ"ז בס"ד אך למסקנה דיש שומר לערלה א"כ בקפריסין בופה"ע מדין שומר וכנ"ל, אף שאינם שומר גמור לענין ערלה). וע"י דרך אמונה מעשר שני פ"י ה"ג ביאורה"ל ד"ה והצלף.

שם בגמ' והלכתא כמר בר ר' אשי. הא דלא קאמר והילכתא כר"י אמר רב, מכאן מוכיח הגר"א (ר"ב סקט"ו) דלהלכה בופה"א, וע"י צל"ח.

פלפלי ר"ש אמר שהכל. ק' דמ"מ אי ס"ל דזה אוכל א"כ שיברך בופה"א או בופה"ע

ואם ס"ל דאינו אוכל א"כ שלא יברך כלל כרבא, ע"י רמב"ן שתי' דהוי כקמחא דחיטי דאישתני לגריעותא (וצ"ב).

שם רבא אמר לא כלום. ל' הרא"ש דאין רגילין לאוכלין חייין רק לערבין, וק' דא"כ יברך שהכל ואמאי לא יברך כלום, וע"י ריטב"א ובמאירי דמ' דאין זה כלל חפצא דאוכל רק תבלין ועל תבלין לא מברכין, וכ"מ מתוס' יומא פ"א ע"ב ד"ה הא, ובראש יוסף כ' דזה מוזיק.

שם שהפלפלין חייבים בערלה. לפי"ז בפלפלא רטיבתא יברך בופה"ע, וכ"כ הראב"ד תר"י רא"ש וריטב"א (בהלכות פ"א ה"ז), אך הרי"ף והגאונים והר"מ כ' בופה"א, ולכא' ק' מערלה, וע"י תשו' רשב"א (ת) דתי' דפלפלי לא נטעי אינשי אדעתא דרטיבתא רק אדעתא דיבשתא, והיה ראוי לפי"ז לברך שהכל אלא דמעוט אנשים נטעי גם אדעתא דרטיבתא (וק' איך מעוט אנשים קובעים לענין ברכה, ע"י נח"ד), וברמב"ן תי' דהפלפלין הם חלק מגוף העץ, אך בריטב"א סוכה ל"ה ע"א דוחה פ"י זה, ואולי י"ל עוד דכיון שזה שיח נמוך לא מברכין בופה"ע וכמ"ש תר"י בד' ב"ש דצלף הוי ירק, וכן ברש"י בסוכה ל"ה כ' דע"כ היה הו"א דיהיו פטורין מערלה.

הר"מ השמיט הא דפלפלי חייבין בערלה, וע"י תוספות יום הכיפורים (לבעל הכפות תמרים) שכ' דברייטא זו שיטת ר"מ היא ורבנן פליגי עליו דאין בהם ערלה, ולפי"ז יישב שי' הרי"ף דבופה"א דס"ל כרבנן, אמנם בנח"ד דחה זה דסתמא דגמ' בכמה מקומות מקשה מהברייטא.

זנגביל מברך בופה"א. ולכא' כיוון דאינם בערלה, אמנם בטור הוסיף דאין זה עיקר הפרי

ומ' דגם זה עץ, ועיי"ש בב"ח ובריטב"א בהלכות פ"א הי"ז.

1234567

תוד"ה בריטיבא על צוקר"ו בופה"ע. וכן שיטת הרא"ש והמרדכי, ושי' תר"י ב' בה"ג בופה"א, ושי' הר"מ שהכל, ובנח"ד הק' על התוס' דאין כאן פרי אלא מוצצין את העץ (ועי' עמק ברכה אות ו').

גמ' כל שיש בו מה' מינין בומ"מ. הטעם כ' בטור כיוון שנשתבחה בהם א"י, וגם שעושים מהם פת דע"ז יחיה האדם, ועי' פנ"י דאין לומר דהטעם כיוון דזייני דהא אורז ג"כ זייני ואפ"ה שהכל, וגם תבשיל שמיעוטו דגן אינו זייני, אע"כ הטעם שעושים מהם פת. להלן מ"ד במתני' איתא דאפי' פת טפילה למליח אע"ג דפת חשובה יותר מה' מינין אפ"ה שייך שתהיה טפילה, דשאני התם דלא בא ליתן טעם, ובכה"ג גם בה' מינין לא יברך בומ"מ (שי' ריב"ב).

בחי"א (נ"ד ט') כ' דדין דכל שיש בו הוא דווקא בעירבן ומיעכץ עם התבשיל, והמ"ב (רי"ב כביאוו"ל) פסק דאף במינכר כ"א לעצמו הוי הדגן עיקר, ומ"מ מ' דלכו"ע בעינן שיתבשל עמו, וא"כ במרק שהוסיפו בו שקדי מרק או קרוטונים וכדו' לאחר הבישול לא שייך דין כל שיש בו, אך בזואה"ב (י"ב) הביא מפוסקים דאפ"ה שייך דין זה, ועי' בפ"ת ר"ה י' ורי"ב ה'.

בדין כל שיש בו מצינו כמה סוגים נכשהדגן מיעוט בכמותו.

א. כשהדגן בא רק לדבק, לנפח או לעבות, לצבע או לריח או לרכך המאכל, בזה לכו"ע הוא טפל.

ב. כשהדגן משמש כתבלין, דהיינו שאינו

למטרת אכילה ושובע אלא להוסיף טעם בתבשיל. עי' רשב"א שכ' שהדגן מטעימו ומכשירו מברך בומ"מ, ועי' אבנ"ז (לי"ח) דכ' דפליגי בזה התוס' רמב"ם וריטב"א (ועי' פמ"ג ר"ד מ"ז סוסקט"ז מח' ט"ז ופר"ח). ונ' דמה שמוסיפים פידורי לחם לשניצל ע"מ שיהיה פריך הוא בגדר זה.

ג. כשהדגן לאכילה ולשובע אך לא מוסיף טעם בתבשיל. להט"ז (רי"ב א' ורי"ח ג') הוא עיקר, ולהמג"א הוא טפל (פמ"ג).

ד. כשהדגן גם לאכילה וגם לטעם אך אינו עיקר התבשיל. בזה אף להמג"א הוא עיקר, אך לרא"ש ומאירי (בסוגיין) אף כאן הדגן טפל, דבעינן שהדגן יהיה עיקר התבשיל, (ולכא' קציצות בשר ודגים פלאפל וכדו' הם בגדר זה).

ה. כשהדגן הוא עיקר התבשיל, בזה לכו"ע הוא עיקר, אמנם במאירי כ' דבעינן דהתבשיל קרוי ע"ש הדגן, וצ"ע אם כוונתו כהרא"ש או דזה עדיף טפי.

וע"ע בענין זה בסוגיית עיקר וטפל להלן. ועי' או"ש (פ"ג ה"ו) בגדר הדין, דהכלל הוא דאם ירבו בקמח התבשיל יהיה אכיל אז מברך בומ"מ אפי' במיעוט הקמח, משא"כ אם ירבו בקמח יתקלקל התבשיל אז לא יברך בומ"מ.

תוד"ה כל שיש בו אינו צריך לברך. עי' גהש"ס מה שהק' הגרע"א, עי' ביאוו"ל קס"ז ס"י ד"ה במקום דברכת בומ"מ פוטרת בדיעבד את הכל חוץ ממים ומלח וא"כ ברכה לבטלה אין כאן, אך עדיין ק' ל' התוס', דמ"מ לכתחילה אין לו לברך בומ"מ.

שם. טוב להחמיר כו'. עי' מ"ב (רי"ח סק"א) בשם הא"ר דכיוון דדרך לעשות מאכל זה אף

לסעוד הלב קשה לשער כוונתו, וצ"ע בזה, אמנם הט"ז (סק"ד) ביאר דוודאי הקמח הוא לדבק אלא דמיירי ברוב קמח והספק אם אף ברוב קמח איכא לדינא דלדבק, ובראש יוסף קילסיה להט"ז, אך הב"ח (ר"ח ב') והע"ת כ' דלדבק אפי' רוב בטל, וכ"כ בנהר שלום וחדמ משה דלא נזכר בתוס' רמז לפי זה. ואפשר דזה תלוי האם חסרון דלדבק הוא כמו כל טפל, או דהתם מ"מ אוכל הוא אלא שהוא טפל להעיקר, משא"כ כאן אין זה בגדרי אוכל כלל אלא בגדר "דבק", דאם זה ככל טפל י"ל דכיוון דהוא הרוב אין הוא טפל אך אם זה רק דבק בעלמא אין נפק"מ בכמותו. (ועי' שעה"צ י"ג).

שם. לגומעו. הלשון לאו דווקא, דאז זה כשתיה ויברך שהכל, אלא צריך שיהיה עב כאוכל. (מג"א סק"ג, ועי' תהל"ד).

שם. בתוך הסעודה. עי' גהש"ס מה שהק' רע"א, עי' מ"ב סק"ג שתי דחולה קובע סעודה עליהם, ובתהל"ד כ' דאין בזה טעם, ובתוס' מ' דרק מתוך חומרא יאכלם בתוך הסעודה ולא בגלל שקובע סעודה, ע"כ כ' דכוונת התוס' רק לקמח בתוך עדשים או פולין ולא לקמח בתוך שקדים, אך בשו"ע פסק כן על שקדים. ובתורת חיים יישב דיכוין להדיא להוציא בהמוציא (עי' קס"ח י"ג ביאור"ל ד"ה ויר"ש בסוף), או שיאכל עם פת (עי' שעה"צ קע"ז י"ג). ועו"כ לפי הט"ז הנ"ל דמיירי ברוב קמח א"כ אע"פ שטפל לשקדים מ"מ לענין תוך הסעודה כיוון שהוא רוב קמח הוי כפת הבאה בכיסנין שפטור בתוך הסעודה (וצ"כ).

שם. עי' ט"ז ר"ח ה' שהק' דל"ל שיאכל באמצע הסעודה, יברך שהכל ויוצא, וכ' דאה"נ אלא כאן התוס' מיירי לגבי ברכה אחרונה, ובאמת אם יאכל פחות משיעור יברך שהכל

וא"צ לאוכלו בסעודה. ובמג"א (ר"ד כ"ו) וכן הב"ח (ר"ח ז') כ' דספיקות עדיף לאוכלם בסעודה ולא לברך שהכל. ולכא' לפי מ"ש בחי' ר' א"ל מאלין (סי' ב') דברכת שהכל שפוטרת בדיעבד אין היא בתקנת ברכה אלא זה רק מתיר איסור הנאה בלא ברכה, א"כ וודאי עדיף שיאכלם בסעודה דאז ברכת המוציא קאי ע"ז ג"כ ולא יברך שהכל שרק מתיר האיסור, (וכן מ' מלשון המאמר שהביא השעה"צ סקט"ז), אמנם כ"ז שפיר לפי החזו"א כ"ז ט' דברכת העיקר קאי על הטפל דאז קאי ברכת המוציא גם ע"ז, אך אי נימא דבעיקר וטפל אין הטפל צריך כלל ברכה (עי' בחי' רא"ל בסימן א') א"כ מה שנאכל בתוך הסעודה אין הפי' שיוצא בברכת המוציא אלא הפי' דאין צריך ברכה כלל, והמוציא לא קאי ע"ז, וא"כ לא ירוויח במה שיאכלם בסעודה במקום שהכל, ויל"ע.

ל"ז ע"א גמ' לאפוקי אורז ודוחן דלא מברך בומ"מ. עי' פנ"י דאין זה משום דלא זייני אלא דלא חשיבי כה' מינים.

ברשב"א הק' אמאי שהכל על אורז ולא בופה"א, אמנם בגמ' מוזכר שהכל רק על פת אורז דהוה גריעותא טפי דאין דרך לעשות פת מאורז, משא"כ תבשיל אורז דדרכו בכך ייתכן דיברך בופה"א, עי' נח"ד.

שם. כמעשה קדירה דמברכין תחילה וסוף. ק' מאי קמ"ל, ועי' נח"ד דקמ"ל דלא יברך המוציא וברהמ"ז, אמנם לא מ' כן כלל בל' הגמ'.

תוד"ה בנ"ד. עי' מעדני יו"ט י'.

בגמ' ואלו הן מע"ק חילקא טיגריס וכו'. כ'

הראש יוסף דמכאן הוכיח התר"י דתבשיל דייסא מברך בומ"מ דווקא כשהחיתין לא שלמין אך כששלמין מברך בופה"א אפי' מבושלין, והסברא בזה כ' המחצית השקל (ה') דכשהם שלמים אינם מתמעכין ומתדבקין, ובמאירי הוסיף עוד מר"י גאון דצריך לחלקם קודם הבישול ואם בשלם שלמים ואח"כ נתבקעו בופה"א, ועי' מ"ב ג' דאם נתמעכו ביותר אפי' בשלן בקליפן הוי בומ"מ.

שם. הכוסס את החיטה בופה"א. צ"ע הא אין דרך לאוכלם כך וא"כ צריך לברך שהכל, ובת"י הרא"ה כ' דזימנין אכלי להו אינשי הכי, ובאבן העזר (ר"ח ז') כ' דאין דרך לאוכלם נחית רק חד דרגא מבומ"מ לבופה"א. ובביאור"ל (ר"ב י"ב) כ' דדגן מוכן למזון טפי, אך במאירי (לעיל ל"ו א' ר"ה פירות האילן) כ' דבאמת הכוסס חיתין מברך שהכל וכאן מיירי בנתבשלו מעט או נחרכו.

שם. תיובתא דרב ושמואל. עי' רא"ש ורשב"א בשם בה"ג ור"י גאון דפסקו דאורז ברכתו שהכל כרב ושמואל מהא דהלכתא כוותייהו בדין השני דכל שיש בו כו', ותמהו עליהם, עי' בפנ"י מה שיישב, ובצל"ח האריך בזה.

להלכה אורז ברכתו בומ"מ, ולא רק תבשיל אורז אלא גם פת אורז (רא"ש רשב"א ועוד), ועי' תר"י דאורז אפי' שלם מברך בומ"מ דדרכו בכך, ובמאירי חולק דגם באורז שלם בופה"א, ועי' ב"י שני' ג"כ שדעתו בופה"א והסתפק אולי אף התר"י מודה לזה, ועי' שו"ע ר"ח ס"ז וברמ"א שם ובביאור"ל.

ופריכיות אורז נחלקו הפוסקים עי' וזאה"ב פ"ב.

כ' הרי"ף דאף שברכת האורז בומ"מ מ"מ אינו חשוב כמיני דגן ואין בו את הדין דכל

שיש בו אורז מברך בומ"מ. אמנם מ' דאם האורז הוא הרוב בתבשיל יברך בומ"מ ולא גרע משאר עיקר וטפל דאזלינן בתר רובא, וכ"כ הרא"ש והריטב"א בהלכותיו (פ"א כ"ט) והטור, אך הב"י כ' דמהרמב"ם מ' דאפי' ברוב אורז לא יברך בומ"מ, וכן פסקו הב"ת והט"ז, (וסברתם דכיון דאורז אינו מה' מיני דגן, רק כשהוא לבדו ממש חשוב לברך עליו בומ"מ, וכ"כ הפמ"ג במ"ז סק"ט, ועיי"ש שלפ"ז באורז שלם שברכתו בופה"א והוא הרוב בתבשיל וודאי שיברך בופה"א), ועי' בב"ח שכ' דבכה"ג שהאורז הרוב יברך ברכת המיעוט, וזה פלא גדול, ועי' מג"א (סקי"א) שכ' דזה אינו עולה על הדעת, ובתו"ח כ' דכוונת הפוסקים לא דיברך ברכת המיעוט, אלא יברך בופה"א, ותמיהת המג"א הוא רק על הב"ח שכ' שיברך ברכת המיעוט. ומ"ש התו"ח דבופה"א לכא' צ"ע דבגמ' איתא שהכל, וכן איתא במאירי, אמנם לפי מ"ש הנח"ד (הובא לעיל) י"ל דדווקא בפת הוא שהכל אך תבשיל אורז שלא יברך עליו בומ"מ באמת ברכתו בופה"א וכמ"ש התו"ח.

פת דוחן - שי' התוס' הרי"ף הרמב"ם והשו"ע דשהכל, ושי' התר"י הרא"ש מאירי ריטב"א והראב"ד דבומ"מ, ועי' רשב"א שהק' דמ"מ יברך בופה"א.

ומ"ש התר"י דהשתא דאיתותב רב ושמואל מתפרשת הברייתא דאורז כמעשה קדירה כפשוטה, עי' מל"ה די"ל דהברייתא כר"ג ולפ"ז אין ראיה לדידן לדוחן, אמנם זה לא ייתכן דהא לר"ג מברך במעשה קדירה ברהמ"ז (ראש יוסף ונח"ד).

תבשיל דוחן - בצל"ח כ' דדינו כפת דוחן, ובנח"ד כ' שהוא בופה"א.

דוחן שלם - שהכל דאין דרכו בכך (מאירי).

שיטת התוס' והראשונים, דלא מיירי בלחם מבושל אלא בחתיכות לחם השרויות ומדובקות במרק וכדו', ועיקר החידוש של ר' יוסף דבפחות מכזית מברך בומ"מ (פנ"י חזו"א ועוד).

שיטת ריטב"א (והרא"ה וכן אחרונים) דר' יוסף תרתי קאמר, דאף דמיירי במבושל אין זה הריעותא אלא דע"י הבישול הם נדבקים וע"ז קאמר דבכזית המוציא, ועוד חידש דבפחות מכזית אפי' פירורין בעיין, בומ"מ. ועתה נבוא לבאר בס"ד הסוגיא לכ"א מהשיטות.

גמ' אר"י מנא אמינא לה כו'. לרש"י דחידוש דר"י דבכזית המוציא אפי' במבושל, הראיה ממנחות מרחשת ומחבת, שאף שמטוגנות בשמן והוי כבישול, אפ"ה בכזית המוציא. ועי' באחרונים (פמ"ג א"א סוסכ"ח, נח"ד, ובחי' הגר"ז במנחות) שהקשו דהא במנחות הפתיתה לאחר הבישול ומאי ראיא לנדר, ולכא' לרש"י לא ק', דעיקר הראיה דלחם מבושל לא מאבד ברכתו, וזה הא חזינן במנחות, ושוב אין לחלק בין כזית ליותר מכזית.

לשי' הראשונים, הראיה ממנחות שהפתייתו היו מדובקין ע"י השמן ודווקא בכזית המוציא הא פחות מכזית בומ"מ וכו' יוסף, ולפי"ז צ"ל דטיגון אינו כבישול, דאי הוי כבישול א"כ אין ראיא לדיבוק בעלמא שלא יהיה המוציא, וראה להלן. אך באמת קשה די"ל דהא דפותתן לכזית ולא לפחות מזה הוא מהלכות מנחות, אך לגבי המוציא יברך אפי' על פחות מכזית בלחם מדובק (ועי' פנ"י דזה הכריחו לרש"י לפרש דלא כחוס', ועי' חזו"א כ"ו ד). והנה על מ"ש בגמ' ותני עלה כולן פותתן כזית עי' רש"י דזה מתניתין במנחות, וצ"ע דלפי"ז לי' הגמ' מ' דהמשנה קאי

פת או תבשיל מקמח קטניות - הרא"ש והתר"י כ' דשהכל מב' טעמים, הא' - דיצא מתורת פרי, ובוזה הוי ככל פת שהופקעה מברכת בופה"א כיוון דאישתני לגמרי מצורת הפרי, אלא דפת מדגן חשובה ותקנו עליה ברכה מיוחדת משא"כ פת קטניות דלא חשובה, וע"כ נשארה ללא ברכה וצריך לברך שהכל שבדיעבד יוצא בה, והטעם השני דאין דרך קטניות לעשותם פת, ולפי"ז ברכתו שהכל מעיקר הדין, ועי' נח"ד דבתי' השני מיושב מה דק' מקמחא דחיטי (ועי' מ"ב ר"ח ל"ג).

תבשיל קטניות - עי' ב"י (ר"ח סוס"ח) דמ' דיברך בופה"א דדרכם בכך, ובנתמעכו שהכל, ועי' במאירי שכ' דקטניות - כל עניניהן בשהכל.

בגמ' לבסוף ולא כלום. עי' רא"ש כיוון דאינו מז' המינין הכתובין בתורה.

שם. בראשונים איתא דלא כלום הכוונה לבנ"ד, ובהלכות ריטב"א (ו' הערה 13) הביא מרש"י שבאמת לא יברך כלום. ועי' ביאור הגר"א י"ט דולא כלום זה כפשוטו דאמנם לא היו מברכים בנ"ר, אך לדידן מברכים בנ"ר.

ל"ז ע"ב אר"י האי חביצא. יסוד הסוגיא דברכת המוציא ברכה חשובה היא, ולא נתקנה על כל לחם אלא דווקא על לחם חשוב, והנדרון כאן מתי בצק מקבל חשיבות לחם, וכן מתי לחם מאבד מחשיבותו.

שיטת רש"י (והמאירי ור"י מלוגיל) דסוגיא דחביצא מיירי בלחם מבושל, דע"י הבישול מאבד הלחם מחשיבותו ומתוארו, ועיקר החידוש של ר' יוסף דאעפ"כ בכזית ברכתו המוציא.

על הברייטא דהמוציא, ודחוק מאוד, ע"כ י"ל דלהתוס' אין זה המשנה דמנחות אלא ברייתא בפנ"ע דקאי על הברייטא דהמוציא, וכפשטות הל' 'ותני עלה' בכל הגמרא, ולפי"ז א"ש דהברייטא קאי לומר דדווקא בכזית המוציא, הא פחות מכזית לא, וכ"כ בפנ"י.

ולשי' הריטב"א עיי"ש שכ' דמיירי במנחת מאפה תנור ולא במרחשת ומחבת, וכ"כ הר"ש בחלה, ועי' חזו"א (כ"ו סק"ו) שהק' עליו דמאפה תנור הוא לחם רגיל ומה שייטא לסוגיין, ואת"ל דהראיה מפחות מכזית דאפי' בעיין בומ"מ, א"כ מאי קמ"ל ר' יוסף דבכזית המוציא. ולפי מה שכתבנו לעיל י"ל דגם הר"ש כהריטב"א¹²³⁴⁵⁶⁷ והרא"ה דר' יוסף תרתי קאמר ובכזית החידוש בפירורין הנדבקין, אך מ"מ אין לומר דהראיה ממנחות הוא לדין דנדבקין, דהא מבואר ברמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פי"ג ה"ח) דבמאפה תנור אין כלל יציקת שמן לאחר האפייה, (ולענין הא דמערבין הסולת עם השמן לפני האפייה עי' חזו"א שם סק"י), וא"כ אין זה פירורין הנדבקין, וע"כ צ"ל דלהריטב"א הראיה ממנחות להא דפחות מכזית בעין בומ"מ, והראיה מהא ד"תני עלה", וכמ"ש בהסבר שיטת התוס' לעיל. (ומה שמובא בחי' הריטב"א בסוגריים נ' דאין זה מהריטב"א). ובנשמת אדם (נ"ד ד') כ' דר"י קאמר כזית בעיין המוציא, וקמ"ל דא"צ שלם, עיי"ש שהאריך בכ"ז.

גמ' היה עומד ומקריב מנחות. מתוד"ה לחם מוכח דמנחת מרחשת ומחבת הם עיסה עבה, וכ"כ במאירי, וראה להלן.

שם א"ל אביי אלא מעתה וכו'. לשי' רש"י ק' דהא מ' דבפחות מכזית פשיטא לן דבומ"מ כיוון שהוא מבושל, וחידושו דר"י רק על כזית, א"כ מאי מקשה אביי דווקא על ר' יוסף בהא דפחות מכזית, וצ"ל דלא הקשה על עיקר הדין

אלא על הראיה ממנחות, וע"ז קאמר אביי דע"כ יש לחלק בין מנחות לכאן, עי' בתורי"ח תורא"ש ופנ"י.

ולתוס' והראשונים שפיר הק' אביי דהא עיקר החידוש לר"י הוא בפחות מכזית, אך לשיטתם ק' מה צריך אביי להא דר' ישמעאל דמחזירן לסולתן, הא עיקר הקו' מברייטא דלקט מכולן, וכן הק' בפנ"י ורש"ש.

שם וכ"ת ה"נ והתניא לקט מכולן וכו'. לרש"י מיירי כאן במנחות, אך ק"ק דלאביי דרוצה להוכיח מכאן דאף על פירורין המבושלין פחות מכזית מברכים המוציא מאי אריא ליקט מכל המנחות, דזה אפי' ליקט מפירורין של מנחה אחת, ובכלל ק' מה החידוש בליקוט מכל המנחות לענין כרת או מצה בפסח.

לשי' התוס' והראשונים תמוה מאוד, דהא הברייטא מיירי בפירורין בעיין של ה' המינין וע"כ המוציא, וקמ"ל דה' מינין מצטרפין לענין המוציא וכמ"ש הראב"ד ותר"י, ומאי קו' לר' יוסף דאיירי בפירורין השרויים ומדובקין ע"י מרק, וכן הקשו הפנ"י והגרע"א וראש יוסף ולא תירצו. ונ' דזה הכריחם לריטב"א ולהרא"ה לפרש דלר' יוסף בפחות מכזית בומ"מ אפי' פירורין בעיין, וכענין זה כ' גם המעדני יו"ט י' ובביאור הגר"א סקל"ג ובחי' הגר"א כאן לתירוץ קו' זו (ועי' באבן האול שפי' כן גם בד' רש"י, וע"ע בנח"ד), ובב"ח דייק מהא דנקט ר"י "חביצא" ולא פירורין בעלמא דמ' דבפירורין בעינן מודה דהמוציא, אך בפמ"ג (מ"ז סקי"ג) דחה הדיוק.

והנה מפשטות ל' הראשונים מ' דבחיצא הריעותא הוא הדיבוק, דע"י שנדבקין ע"י מרק

לרש"י לומר וחזר אפאן. ועי' רש"י במנחות ע"ה שבאמת הזכיר רק גיבול. ולהלכה עי' מ"ב סקכ"ט דפסק בומ"מ וכן מנהג העולם.

שם הב"ע בבא מלחם גדול וברש"י. וקשה 1. דמ' דהגמ' הדרא בה מאוקימתא דעירסן וא"כ הול"ל "אלא" (ובמנחות ע"ה איתא באמת "אלא" ועי' ריטב"א שגרס כן הכא) 2. לרש"י דאירי במנחות הא לר' ישמעאל פורכן לסולתן. וכן הק' בתורי"ח ותו' רא"ש. 3. ק' הל' "הב"ע" הא במנחות יש פתיתה קבועה (חזו"א כ"ו ד). 4. הסברא בזה אינה מובנת (חזו"א שם). ועי' צל"ח ונח"ד.

שם מאי הוי עלה כו' עד תוריתא דנהמא. וכן קיי"ל להלכה, וא"כ לרש"י בלחם מבושל באיכא תוריתא דנהמא ^{דאיהו תוריתא} אף בפחות מכזית הוי המוציא, וכ"כ במרדכי, ועי' פמ"ג (א"א כ"ח) שכ' דיש קצת תואר לחם רק הפסיד קצת מצורתו.

ולהראשונים בלחם מבושל העיקר תלוי בכזית ולא בתוריתא דנהמא, דבכזית בכל גווני המוציא, ובפחות מכזית בכל גווני בומ"מ וכ"ה בטור ובשו"ע (לחם מטוגן יבואר להלן). אמנם בריטב"א בהלכותיו (פ"א ה"ל) וכן בר"י מלוניל מ' דבליכא תוריתא דנהמא אף בכזית בומ"מ, וכ"ה לפי מ"ש הצל"ח (כד"ה אמר רבא בתחילת דבריו) לרש"י.

שי' הר"ש (כפ"ק דחלה מ"ה והביאו הרא"ש בהלכ' חלה שלו) דכל בישול מפקיע מתורת לחם, וא"כ אפי' בכזית ואיכא תוריתא דנהמא בומ"מ, מהא דר' יוסי בפסחים מ"א דהלכתא כוותיה, ובריייתא דפרוסות קימות כר"מ ולא קיי"ל הכי, וכ"מ מהבה"ג הביאו המרדכי קכ"ו, ואף שהב"י כאן כ' דהבה"ג כהראשונים לעיל, לא

או שומן נאבד מהם תורת לחם וחשיבותו, וכן נ' שהבינו האחרונים הנ"ל שהק' מהא דלקט מכולן, אך במג"א (סקכ"ד) כ' דאדרבא הדיבוק הוא למעליותא ולא לגריעותא, ולפי"ז א"ש קו' אביי מהא דלקט מכולן אע"ג דהתם לא איירי שנדבקו, וכ"מ בתר"י כאן שכ' "דליקט חיבור בעלמא כמו דיבוק", אמנם עדיין ק' דוודאי גם להמג"א אף אם הדיבוק אינו ריעותא מ"מ השרייה ששורין הפירורין במרק הוא וודאי ריעותא בחביצא, ואי כברייתא דלקט מכולן מיירי בפירורין בעיין הדקו"ל דמאי ראייה לפירורין השרויין, ועי' בפנ"י בתוד"ה תוריתא דנהמא שכ' שאפשר דפירורין דרכן לאכול ע"י שרייה במים, וכך היא סתמא דהבריייתא, ועדיין צ"ע.

שם הב"ע בשעירסן. וברש"י כ' שחזר וגבולן יחד וחזר ואפאן. עי' מג"א (כ"ח) שפסק דקניידל"ך (כופתאות), שעשויות מפירורין קטנים שבישולן, אף דקיי"ל להלכה דפירורין פחות מכזית שבישלו בומ"מ אף באיכא תוריתא דנהמא, מ"מ כיוון שחזר וגיבולן לכזית דינם כפירורין כזית דברכתן המוציא אף שנתבשלו וליכא תוריתא דנהמא, ודימה זה לכאן שע"י שעירסן דינם ככזית. ובאבן העוזר הבין בכוונת המג"א דהבישול מאחדם לכזית, והק' עליו מרש"י שכ' וחזר ואפאן דמ' דווקא אפייה ולא בישול, והאחרונים (מחה"ש פמ"ג ונשמת אדם) כתבו דכוונת המג"א דהגיבול והלישה מאחדם לכזית ולא הבישול. והנה ברש"י כאן י"ל דמ"ש חזר ואפאן אין כוונתו לאפייה בתנור, דהא לרש"י איירינן כאן במנחות מרחשת ומחבת, וכוונתו לאפייה ע"י טיגון שדינו כבישול, וכמ"ש רש"י לעיל בד"ה פורכן ובד"ה ותני עלה, וא"כ לא ק' קו' האבן העוזר על המג"א, ומ"מ זה ק' עליו לפי הבנת האחרונים דהגיבול משוויה לכזית א"כ ל"ל

מ' כן מלשון הבה"ג, וכ"כ הרמב"ן בחידושי דהבה"ג כהר"ש.

ענין הבישול שיפקיע הלחם מהמוציא לא נתבאר, ועי' חזו"א (כ"ו ט) שכ' "שנתבשל שיעור בישול או כמאב"ד" ולא ברור השיעור בזה (ועי' זאת הברכה פ"ג הערה 15).

ובפירורין השרויים המדובקין בכזית המוציא אף בליכא תוריתא דנהמא, ובפחות מכזית באיכא תוריתא דנהמא המוציא ובדליכא בומ"מ, ואפי' קבע סעודה עליהן (מג"א כ"ב).

ובפירורין בעיין בכזית המוציא, ובפחות מכזית באיכא תוריתא דנהמא המוציא, ובליכא תוריתא דנהמא כגון שהם קטנים ביותר, להראשונים (רא"ש תר"י טור ריטב"א) המוציא, וכ"ה בשו"ע.

והנה ברא"ש איתא "דלא כר"ח דס"ל דגם בפירורין בעינן תוריתא דנהמא" ויש להסתפק אם כוונת הר"ח לפירורין בעיין אלא שקטנים מאוד, ולפי"ז הרא"ש פליג עליו בזה אך מודה בנתלבנו המים בומ"מ, או דכוונתו לנתלבנו המים וכמ"ש התוס', וא"כ הרא"ש יחלוק על הא דנתלבנו המים וס"ל דאף בזה המוציא, ובב"י וכן בפנ"י (בתוד"ה תוריתא) מ' כהצד הראשון, אך בתוס' דף מ"ב ע"א ד"ה ברך הביאו להר"ח וכן בתוס' ל"ט ע"א ד"ה פת הזכירו הא דפירורין בעינן תוריתא דנהמא, וכאן כ' התוס' דאין תוריתא בפירורין היינו נתלבנו המים, ומ' דזה גם כוונת הר"ח וכהצד השני, וכ"מ בפרי חדש דכ' דהסעיפים בשו"ע פליגי אהדדי, ועי' חזו"א (כ"ו סק"ז) דנ' שהסתפק בזה.

שיטת הראב"ד (מובא ברשב"א) דאף להלכה בפירורין פחות מכזית אף שהם בעיין לא מברך

המוציא אלא בומ"מ, ולאחריו מעין ג', והרשב"א פליג עליו גם בזה וגם בזה, ובמאירי הביא בשיטתו דלאחריו בנ"ד, וע"ע במאירי דגם להראב"ד אם אוכל פחות מכזית מלחם גדול מברך המוציא. ועי' בראב"ד להלן כ"ז ע"ב מדפי הרי"ף.

לענין חסמה

תוד"ה חביצא וי"ל דטיגון כבישול. ג' דרגות בטיגון. 1. שמן מועט מאוד כדי שלא יישרף המאכל, ב"י ב' הגה"מ דזה ורדאי לא הוי בישול אלא אפייה, וכ"ה ברמ"א סעיף י"ד, ונ' דלית מאן דפליג ע"ז.

2. שמן עמוק מאוד, ונ' דבזה לכו"ע דינו כמבושל, וכן הביא בס' וזאת הברכה פ"ג מהגרשז"א.

3. דרגא אמצעית, דהיינו שמן שבא להטעים ולהכשיר המאכל, דוגמת לחם מטוגן, ונ' דכך היה במנחת מרחשת ומחבת, וא"כ לרש"י דינו כבישול כמ"ש התוס' כאן, וכ"מ במאירי, אך לר"ש בחלה אין דינו כמבושל, וכ"מ בב"י בשם הגה"מ וכ"מ בתוס' במנחות ע"ה (ד"ה חביצא) בשם ר"ת, אמנם בתוד"ה לחם בסוגיין מוכח דטיגון כבישול וכ"ה להדיא בתוס' פסחים ל"ז ע"ב ד"ה דכו"ע ב' ר"ת, ולפי"ז צ"ע בסוגיין דאם טיגון כבישול א"כ מאי ראייה ממנחות לחביצא דלהתוס' לא איירי כלל בבישול.

והאחרונים (פמ"ג א"א ס"ק מ"ד ועוד) דייקו מהמג"א דטיגון לאו כבישול ולחם מטוגן דינו כמדובק, ולפי"ז באיכא תוריתא דנהמא המוציא (ובתהל"ד האריך בזה) וכ"כ בחזו"א סק"ט, אך במ"כ סקנ"ו הביא להחמיר בזה למעשה (ועי' שעה"צ נ"ב).

גמ' טרוקנין כו' כובא דארעא כו'. בומ"מ. וכך למד הב"י בד' הטור וכ"ה בשו"ע, אמנם הב"ח למד בד' הטור דמברך המוציא, וכן

הביא הרא"ש מהירושלמי כיוון דסופו אפייה והוי כתחילתו סופגנין וסופו עיסה, ועי' בחי' הרא"ה וכ"מ בריטב"א בהלכותיו (פ"א הל"א) דמר זוטרא פליג ומברך המוציא, וקביעת סעודה היא רק סימן ולא סיבה. וראה עוד להלן בענין כובא.

ועי' רשב"א דכובא דארעא היא העיסה הדלילה ביותר, ואפ"ה בקביעת סעודה המוציא, א"כ אין לך עיסה שלא קובעים עליה, והתוס' שכ' שיש דברים שלא קובעים עליהם ע"כ דפי' לא כרש"י אלא דזה עיסה ולא מים עם קמח, ועי' דיטב"א בהלכותיו (פי"ח הל"ב) דאפי' מים עכורים ע"י הקמח ללא גלגול כלל חייב בחלה אם בסוף אפאן, וכ"ה במאירי, ומ' שם במאירי דלהרא"ה דמברכים המוציא א"כ גם על מים עכורים הנ"ל יברך המוציא אם אפאן. (ומה שהק' הרשב"א על רש"י מ"ש מגביל מרתח, י"ל דגביל מרתח לא נאפה בסוף כעיסה אלא מתפשט על הכירה משא"כ כובא דנאפה בגומה).

שם, טריתא. בענין זה מהו טריתא וכובא דארעא, יש כמה גירסאות בראשונים בזה, וכן בד' רש"י, עי' רי"ף ותר"י וברא"ה, ובהגהות להרא"ה האריך בזה עיי"ש.

שם. גביל מרתח. ברכתו בומ"מ (טור), ואם קבע ע"ז סעודה לטור ולמג"א המוציא, ולשו"ע בומ"מ, ובמ"ב לא הכריע.

שם נהמא דהנדקא. ברכתו בומ"מ, ואפי' בקביעות סעודה (מ"ב).

שם לחם העשוי לכותח כו' לימודין כו' כעבין כו' וברש"י ותוס'. לענין חלה פליגי ר"ש ור"ת, דשיטת הר"ש (בחלה) והרמב"ן

(כהלכ' חלה) דאפי' עיסה עבה אם גלגלה ע"ד לא לאפותה פטורה מחלה, ולר"ת חייבת, ועי' תוס' מה שהק' על רש"י לד' ר"ת, וא"כ רש"י יסבור בזה כהר"ש, אמנם הר"ש שם כ' דהעשויה כעבין חייבת בחלה רק בגלל גזירה שמא יאפה וכדו', אך ברש"י כאן מ' דבעבין חייבת מעיקר הדין דגלי דעתיה דללחם עשאה, ועי' תר"י שכ' בזה דהם עשויים כפת רגילה, ועדיין צ"ב דהא מ"מ עשויין לחמה, ועי' מאירי דכעבין היינו בלילה עבה והיה בדעתו לאפותה כלחם רגיל ונמלך לאפותה בחמה (וכ"כ בפמ"ג מרנפשיה), ואולי אף כוונת רש"י לזה וא"ש. אך עדיין צ"ע, דמרש"י מ' דהפטור מחלה כיוון שאופה בחמה, ואי ס"ל כהר"ש לכא' א"צ לזה, דכיוון דמגלגל ע"ד כותח (דהיינו מוריס ורוטב שמטכילין בו המאכל) ולא לאכילה, פטורה, וכ"מ בריטב"א וברא"ה שלא הזכירו כלל חמה.

ובד' ר"ת איתא כאן להדיא בתוס' דכל שהעיסה עבה חייבת בחלה ואין נפק"מ כלל מה יהא בסופה, ועי' תר"י דאחר שהביא דברי ר"ת כ' דהעשויה לכותח פטורה כיוון שלא עשאה לאכילה כדרך פת, ומריהטא דלישנא מ' דכ"כ לד' ר"ת, וזה דלא כהתוס', וכן בהמשך דבריו כ' דאטריות פטורות מחלה מהטעם הנ"ל, ובתוס' איתא דחייבות בחלה, ובאמת בדרכי משה יור"ד (שכ"ט סק"ב) ובמהרי"ט אלגזי בהלכ' חלה (אות ד') כ' דהראשונים נחלקו בד' ר"ת ולהתור"י ר"ת מודה בזה להר"ש, ולכא' ק' לומר כן, אחר דתוס' דידן ובעוד מקומות וכן הרמב"ן כהלכ' חלה והמרדכי כ' בד' ר"ת דפליג בזה על הר"ש, ושו"ר בספר הישר לר"ת עצמו (חידושים) בס"י שד"מ דמוכת כן להדיא, ע"כ צ"ל דהמשך דברי התר"י אינם לפי ר"ת שהביאו מקודם, וכן מוכח מהמהרש"א ופנ"י שכ' דלד"ת הא דלכותח פטורה מחלה דלמודין היינו שעשאה

מתחילה בלילה רכה דהיינו סופגנין. (אף שזה דחוק בל' הגמ' דאיתא לחם העשוי לכותח ומ' דזה עיסה עבה - חי' הגר"א).

ולענין ברכה, בעשאה ללימודין קי"ל בומ"מ, ובעשאה כעבין הטור כ' המוציא ובשו"ע כ' בסתמא בומ"מ ולא חילק, ותלוי בהנ"ל, דלר"ש פטורה מחלה מעיקר הדין, והא דבעבין חייבת בחלה הוי רק גזירה, ולענין המוציא לא שייך גזירה ע"כ בומ"מ, וכ"כ מג"א (סקל"ב וסקמ"ג) וביאור הגר"א (מ"ז), ולרש"י דמ' דבעבין חייבת מעיקר הדין כמו"ש לעיל א"כ י"ל דהוי לחם גם לענין המוציא, ותלוי אם יש תוריתא דנהמא או לא, אך אם נפרש דכוונת רש"י כהמאירי דאירי בנמלך, זה שייך לחלה ולא לענין המוציא, וכ"כ הפמ"ג על המג"א הנ"ל.

תוד"ה היה עומד. מכאן מוכח דפרי שמתחדש פעמיים בשנה מברך שהחיינו, מג"א (רכ"ה י"ג). ובפנ"י כ' דרש"י פליג ע"ז וע"כ לא פי' כתוס'.

תוד"ה לקט מכולן. עי' בעה"מ שיישב שי' רש"י.

תוד"ה אמר רבא, עי' נח"ד שהק' דהא כל בישול מוכרח שיתלבנו המים וא"כ מה חילקו ר"ש ורבא לענין תוריתא דנהמא.

תוד"ה לחם. ופסק ר"ת כו'. עי' לעיל שיטות הראשונים לענין חלה, ועי' ראש יוסף שחידש בדעת הר"ש, דבעיסה עבה ע"ד סופגנין, ונמלך לעשותה לחם, אפי' אם בסוף עשאה סופגנין, חייבת בחלה, וצ"ע.

ולענין ברכה, בתוס' איתא דאם יש תוריתא

דנהמא המוציא ואם לאו בומ"מ (והא דכלחם מבושל המוציא אף באין תוריתא דנהמא (בכזית) שאני התם דכבר קיבל שם לחם משא"כ הכא - אחרונים).

שיטת המג"א (כ"ז ל"ו ועוד) דאף לר"ת בישול בקדירה לא מברך המוציא, רק בישול במחבת או אילפס, והאחרונים נחלקו עליו, ובביאור הגר"א הביא מל' הרא"ש הר"ש והטור דכתבו בישול במים, וכן פסק במ"ב. בבליה עבה לר"ת בפחות מכזית האם הוי כמו מבושל או עדיף מיניה, עי' חזו"א (כ"ז ה').

שיטת תר"י (וכן הביא במאירי) דאף דחייב בחלה, מ"מ לענין ברכה אזלינן בתר השתא ומברך בומ"מ, ועי' פנ"י דהק' על ר"ת אמאי המוציא, דבזה אזלינן בתר השתא ולא בתר גלגול, וצ"ל דהא ר"ת לא ס"ל כהר"ש דכל בישול מפקיע תורת לחם, ושייך בזה תוריתא דנהמא, והא ראיה דבאטריות דאין תוריתא באמת מברך בומ"מ.

ובדעת הר"ש - בכה"ג וודאי דבומ"מ, אמנם בגלגל ע"ד לאפות ונמלך ובישל, ויש תוריתא דנהמא, דעת הב"ח דמברך המוציא, וזה צע"ג דבר"ש איתא להדיא דכל בישול מפקיע אפי' לחם גמור וכ"ש הא, וכך הק' עליו האחרונים, ועי' ביאור"ל (ד"ה ונהגו) דמ"מ חושש לשיטת הב"ח, אך בחזו"א לא חושש לזה. ולשי' הר"ש בומ"מ אפי' בקביעת סעודה (מ"כ).

שם בתוס' אע"פ דעכשיו הם סופגנין. יש לחקור בד' ר"ת האם הבליה עבה לבדה היא חיוב להמוציא, או דבישול עיסה עבה דינה כאפייה ולכן המוציא, ונ' דנחלקו בזה מרן הגר"ח והחזו"א, דלהגר"ח (חמץ ומצה פ"ו ה"ה בד"ה והנה מדברי התוס') מ' כהצד הראשון, וכן פשטות ל' התוס' כאן, אך בגליונות שם כ'

שם בתוס' כל שהאור מהלך תחתיו. בפני משה (על הירושלמי) כ' דקמ"ל דאפי' האור תחתיו ולא אפייה כתנור חייב.

שם אנילי"ש. לכא' זה גרע מבלילה רכה והוי מים עכורין, וא"כ להריטב"א יתחייב בחלה כיוון דבסוף אפאן.

תוד"ה מר זוטרא ניל"ש, בענין זה יש לעיין להלן מ"ב בלחמניות ובראשונים ופוסקים שם.

בגמ' ויוצא ידי"ח בפסח כו', לכא' תמוה דהא לעיל מוכח דאם יוצא ידי מצה ברכתו המוציא וכמ"ש רש"י לעיל ד"ה כזית, ובכוכב בומ"מ. ועי' לח"מ פ"ג ה"ט שתי' (וכעין זה בנח"ד ובמנ"ח מצווה י' ה') דהחסרון בכוכב דאין דרך לאוכלן ולקבוע עליו כך (ולפי"ז באמת יוצא בפסח בפת כיסנין וכ"כ במנ"ח, ועי' קה"י כ"ה מה שכ' בזה), אמנם זה צע"ג דברמב"ם שם איתא להדיא דחסרון דכוכב אינו משום חסרון קביעות סעודה אלא חסרון תוריתא דנהמא, ועי' ב"י שכ' דאף דאין לו תואר לחם מ"מ "לחם עוני" הוא וע"כ יוצא בפסח (ובחי' הגר"א כאן חולק ע"ז עיי"ש), ובאמת ק' טובא על הרמב"ם איך ייתכן קביעות סעודה המוציא על דבר שאין לו תואר לחם (ועי' פמ"ג קס"ח א"א סוסקי"ג וצ"ע), ובדוחק י"ל דאין כוונת הרמב"ם לתואר לחם כדלעיל אלא כהלח"מ דאין דרך קביעות סעודה עליו או אין דרך אפיית הפת בכך כמ"ש הלבוש, ועי' חי' ר' אריה לייב סי' ו'. וברשב"א ותורי"ח מ' דהחסרון בכוכב דארעא שזה דליל ביותר וכמ"ש לעיל.

התזו"א כהצר השני, והוכיח מהא דמודה ר"ת דבליכא תוריתא דנהמא בומ"מ ואי כהגר"ח הא נתחייבה כבר העיסה בהמוציא, ולכא' לק"מ דבליכא תוריתא אז הבישול מפקיע מחיוב המוציא דהעיסה, דאפי' בלחם גמור שייך שהבישול יפקיעו מהמוציא. ולענין סופגניות דהיום, לכא' זה תלוי במח' ר"ת ור"ש כאן, וא"כ יר"ש לא יאכלם רק בתוך הסעודה כסעיף י"ג, אך עי' ביאורה"ל (ר"ה וכ"ז) מהאחרונים דטיגון הוא כפת כיסנין, אך לפי"ז בקבע סעודה שוב נכנס לספק.

שם בתוס' ורימשי"ש. היינו אטריות, והא דליכא תוריתא דנהמא י"ל בגלל צורתן, ולפי המ"א דלעיל אף י"ל דכיוון דמבושלות בקדירה, והנפק"מ בין הטעמים באטריות מטוגנות במחבת. ועוד י"ל דהם פחות מכזית דגם בלחם גמור בומ"מ. ולענין קוג"ל מאטריות עי' וזאת הברכה (בירור הלכה ה') השיטות בזה.

ל"ח ע"א שם בתוס' ור' יחיאל היה מסופק כו'. הפוסקים האריכו דאין מפרישים חלה היום הא עתירה לחלקן לחלות קטנות ללחם משנה וכדו' (עי' צל"ח כאן). ולכא' י"ל דדווקא בעתיד לחלקן מרצונו ומענין העיסה שמחלק, כגון הכא באטריות, אז פטורה, משא"כ לחלק ללחם משנה אין זה מענין העיסה אלא סיבה צדדית, ופשוט.

שם בתוס' תחילתו סופגנין וסופו עיסה כו'. יל"ע בזה לשי' הר"ש אם חשב בגלגול לאפייה ונמלך לבשלו האם חייב בחלה. ובענין בלילה רכה ביותר כמים עכורין עי' מ"ש לעיל.

ל"ח ע"א

בסוגיא זו ג' נושאים.

א. מי פירות.

ב. פרי מרוסק.

אור"ח 1234567

ג. טעם בעלמא.

א. במי פירות הנדון הוא על המשקין ולא על הפרי, ויש ג' אפשרויות.

1. זב מאליו- דהיינו מוהל היוצא מהפירות, ללא מעשה כלל.

2. מי פירות היוצאים מהפירות ע"י סחיטתם וכתישתם.

3. מי פירות היוצאים מהפירות ע"י בישול הפירות. ענין זה הוא מי שלקות ושייך לסוגיא להלן דף ל"ט.

ב. בפרי מרוסק הנדון הוא הפירות עצמן ולא משקין שלהם. ויש ד' אפשרויות.

1. פרי מרוסק קצת, דין זה איתא בגמ' בדופה"ע והוא פשוט לכו"ע.

2. פרי מרוסק הרבה, אך לא איבד צורתו ותוארו.

3. פרי שנימוח ואיבד צורתו, ולא ניכר איזה פרי הוא.

4. פרי שנימוח ולא ניכר כלל שהוא פרי.

ג. טעם בעלמא היינו שיכר וכדו', והנדון הוא מים שאין בהם ממשות פרי אלא קיבלו טעם מפירות השרויין בהם.

בכל דין מהנ"ל יש לדון באינו עומד לכך, ובעומד לכך.

והנה היסוד בסוגיין דמה שלא מברכין בופה"ע שייך בא' מב' דברים:

א. דבר שאינו מוגדר כלל בשם "פרי".

ב. דבר ששייך לגדר פרי, אך אישתני לגריעותא מתואר וצורת הפרי המקורי.

והנפק"מ, בעומד לכך, דאם אינו פרי כלל, לא מהני מה שעומד לזה, שזה אינו יכול לתת שם פרי למה שאינו פרי, אך אם הוא פרי אלא שאינו צורת הפרי המקורי ואישתני לגריעותא, בזה מהני מה שעומד לזה לומר דלא אישתני לגריעותא.

וכן עוד נפק"מ לגבי בדיעבד, דבמג"א (ר"ו א') כ' דדבר שהוא פרי אלא שלא מברך בופה"ע משום איזה ריעותא, אם בירך בופה"ע יצא בדיעבד, והיינו משום שאין זה שקר דבגדר פרי הוא, ואף שלכתחילה אינו בופה"ע משום הריעותא מ"מ בדיעבד יצא, משא"כ דבר שאינו בגדר פרי כלל פשיטא דלא יצא אפי' בדיעבד.

והא דהיוצא מזיתים וענבים הוא כמותן לענין כל דיני התורה וכן לברכה, לכא' נחא טפי אי נימא דמי פירות הם בגדר פרי אלא דאישתני וכנ"ל, אך אין זה מוכח די"ל דאף דמי פירות אינם פרי כלל מ"מ בהני גזיה"כ הוא (ועי' רש"י ל"ט ע"א ד"ה אגור ובריטב"א בהלכות פ"א סוף ה"כ) ועי' להלן.

גמ' האי דובשא דתמרי כו' זיעה בעלמא הוא. עי' בשו"ת חכם צבי (כ') שדן אי זיעה בעלמא אינם פרי או דאישתני, ומסיק דזה רק חסרון דאישתני, וכן מ' ברשב"א שכ' לחלק בין מי שלקות דברכתן כברכת הפרי דעומדין לכך משא"כ מי פירות דהכא אינם עומדין לכך, וכ"מ בתר"י לקמן בד"ה ומיא דשיבתא, וכ"מ ברא"ה ובריטב"א שכ' להלן בטרימא דמכאן בנין אב למי פירות דאינם אלא זיעה, ובטרימא הריעותא בפשטות הוא דאישתני לגריעותא, וכ"מ בטור (ר"ב ט"ו) ובמאירי דכ' דלא נטעי אדעתא דהכי, וכ"מ במג"א (ר"ה ח'), אמנם ברא"ש (סוף סי' י"ח) כ' לחלק דמי שלקות טעמם כטעם הפרי משא"כ מי פירות אינם טעם הפרי, ומ' דאין זה רק חסרון דאישתני אלא אינם בגדר פרי כלל, וכן מ' בתוס' חולין ק"כ ע"ב ד"ה היכא ב' ר"ש, ועי' שעה"צ נ"ד דלהרא"ש לא מהני עומד לכך לגבי זיעה, ובמ"ב (ס"ק מ"ד) כ' דמהני עומד לכך בנתרסק, וע"כ צ"ל

אוצר החכמה

עיקר הפרי משא"כ בשאר פירות ע"י סחיטה עדיף מהזב מאליו. ולענין מיץ תפוזים ע"י חזו"א שם שהאריך בזה.

גמ' חומץ ספוניות. ע"י רש"י דאינם מתבשלים לעולם ועושין מהם חומץ, וע"י מאירי שבטבעם הוא כך ועומדים לחומץ, וא"כ ק' דכיוון דעומדין לכך א"כ כפה"ע, וע"י רשב"א שהק' כן, וי"ל דהרשב"א לשיטתו דמהני העומדין לכך כיוון שהוא חסרון דאשתני וכנ"ל, אך לרש"י מי פירות אינם פרי וכהרא"ש ולא מהני עומדין לכך. ועל ספוניות גופייהו, ע"י טור דלמהר"ם מרוטנבורג שהכל, ולהטור בופה"א.

גמ' ר"א מחייב ור"י פוטר. לענין שאר מי פירות האם הם כפירות לענין כל דיני התורה (ערלה, תרומה, חמץ, חדש, חלב, ועוד) האריכו בזה הרבה הראשונים, ע"י הסוגיא בפסחים כ"ד ע"ב ובחולין ק"כ ע"ב ובראשונים שם, וברא"ש במסכתין ססי"ג מהר"א ממיץ, ובקונטרס אחרון להפנ"י קדושין בפסק לענין חדש ועוד, ובחזו"א (שחור) על דף ל"ט ע"א ג' מכתבים בענין זה.

ומי שמוצץ בפיו הפירות ושותה מימיהן, ע"י הגהות רע"א בשו"ע ר"ב ס"ח מהפרי"ח דמברך ברכת הפרי, וע"י עמק ברכה ו', וכף החיים ר"ב ס"ג.

תוד"ה האי דובשא ולאפוקי מה"ג. מתוס' מ' דה"ג מיירי בכל הפירות דבופה"ע אם לא נתן מים, אך ברא"ש מ' דהבה"ג מיירי רק בתמרים דכתיב בקרא הדבש, וכ"מ בל' הבה"ג (דף ס"ט בהוצאת מ"י).

ובהגהות אשר"י כ' דלהבה"ג נחית חד דרגא לבופה"א, וע"י פנ"י. (וע"י מ"ש לעיל מהפמ"ג).

דבנתרסק הוא רק חיטרון דאישתני וע"כ מהני עומד לכך, משא"כ בזיעה להרא"ש אינו פרי ולא מהני עומד לכך, אמנם בחזו"א (ל"ג ה') נ' דפליג על השעה"צ וס"ל דאף להרא"ש מהני עומד לכך. וע"י שעה"צ ר"ח מ"ד דבנתרסק יצא בדיעבד בברכת הפרי, משא"כ בזיעה מ' בשעה"צ הנ"ל (ר"ב נ"ד) דלא יצא, וכ"מ במנחת שלמה (צ"א ג'), ובפס"ת (ר"ב כ"ג) הביא שיטות שיצא, וזה תליא בהנ"ל.

ובנח"ד הק' על הרא"ש במ"ש דבבישול הפרי נכנס במים משא"כ בזיעה, דהחוש והמציאות מכחישים זה, (וע"י מור וקציעה ר"ב על ס"י), וע"י קה"י (ס"י כ"א) דאף שטעם הזיעה דומה לטעם הפרי מ"מ אין הוא חלק מהפרי אלא יניקתו מהאילן עצמו, והיינו כנ"ל דזיעה אינה פרי.

ובד' הרשב"א דבעומד לכך מהני, בביאור"ל (ר"ב ס' ד"ה על אותן המים) כ' דבענין דווקא רוב מוחלט לזה, ובחזו"א (שם בד"ה ויל"ע) הסתפק דאולי מהני לזה אף מיעוט המצוי.

והנה ד' הראב"ד (הובא ברשב"א, וכ"ה בהשגות טומאת אוכלין פ"א ה"ד) דדווקא במוהל שזב מהפירות מעצמו שהכל, משא"כ במי פירות היוצאין ע"י סחיטת וכתישת הפרי בופה"ע, ולהרא"ה וריטב"א להיפך דהיוצא ע"י סחיטה גרע מהזב מאליו, ואולי י"ל דהראב"ד ס"ל כהרא"ש דמי פירות אינם פרי וזה דווקא בזב מאליו משא"כ היוצא מהפרי ע"י סחיטת הפרי הוא בודאי חלק מהפרי, והרא"ה והריטב"א ס"ל דזיעה הוא חסרון דאשתני תואר הפרי וזה ג"כ במי פירות היוצאין ע"י סחיטה, וע"י ט"ז (ר"כ סק"ה) דבאמת הרא"ש ס"ל כהראב"ד בזה (ודלא כהב"י) וא"ש להנ"ל.

וע"י פמ"ג (כמ"ז על הט"ז שם) דכ' דדוקא בתמרים ששומנם אצור בקרבם עד שזב החוצה הוא

שם כדאמרינן גבי ערלה. הקשו על בה"ג מערלה, ולכא' ק' עליו גם מתרומה, וכן הק' עליו בתוס' ב"ב צ"ו ע"ב ד"ה אחד, אמנם בבה"ג הביא להא מתני' דתרומה בדין זה, ועי' צל"ח וראש יוסף.

שם ושיכר דידן כו'. התוס' הקשו מבומ"מ, ועי' רשב"א דהא דלא עביד לסעוד מיישב אמאי אינו בומ"מ ואינו מיישב אמאי אינו בופה"א, ובתרי"י לקמן בד"ה מיא דשיבתא הק' מבופה"א, וכן בתשו' הרא"ש כלל ד' ט"ו, ועי' אבן האזל פ"ח ה"ב בד"ה ויותר נראה, אמנם בביאור הגר"א (ר"ב סק"א) כ' להדיא דהא דעשוי לשתייה מהני להא דאינו מברך בופה"א.

והרא"ש כ' דשיכר טעמא בעלמא הוא כשתיתא, וצ"ע דהא בשתייתא אין זה הטעם אלא כיוון דעשוי לשתייה וכמ"ש התוס', ועי' אבן האזל שם מ"ש בזה, אך בתשו' הרא"ש שם הוסיף ע"ז דגרע משתייתא דשתיתא יש קמח במים משא"כ הכא דהוא טעמא בעלמא (וע"ע במ"ש בזה בסוגיא דמי שלקות).

ועי' באה"ט (ר"ב י"ט) דהביא מהלק"ט ופמ"א לברך על תה וקפה בופה"א (ועי' מור וקציעה (סי' ר"ד) שהק' דלשיטתם על קפה בופה"ע דאילן הוא), ואף אי נימא דס"ל דטעמא דעשוי לשתייה אינו ענין להפקיע בופה"א (וכהאבן האזל), מ"מ ק' הא טעמא בעלמא הוא כשיכר, וחזינן דס"ל דהא דעומדין לכך מהני אף בשכר שאינו כפרי אלא טעם בעלמא, וצ"ע, ובאמת הפוסקים כ' דשהכל דטעמא בעלמא הוא (מו"ק שם, פמ"ג ר"ב מ"ז י"ג, קישור"ע נ"ג ג', שו"ע הרב ר"ב י"ב ועוד).

גמ' דאמר ר' אסי כו' והלכתא טרימא בופה"ע. ש"י רש"י דדווקא בכתוש קצת, אך במרוסק הרבה שהכל, וכ"מ ברא"ה וריטב"א

וכ"כ בתרוה"ד, ולהרמב"ם בופה"ע וכ"ה בשו"ע וכן קיי"ל להלכה (מ"כ), ויש מהאחרונים (ירישה ועוד) דכ' דהרמב"ם ורש"י לא פליגי, ולהב"ח בופה"א דנחית חד דרגא.

ובנימוח לגמרי ואבד צורת הפרי, מעיקר הדין בופה"ע, וכ"פ הט"ז, אך להרמ"א לכתחילה שהכל, ובגדר נימוח במג"א שם ומחה"ש כ' דמבושלין, ובדרישה כ' דנהפך לכעין משקה, ובלבוש כ' "דמרוסק עד שאין מכירין איזה פרי הוא", וכ"מ במ"ב ר"ב מ"ג.

במרוסק בפשטות החסרון הוא דאישתני לריעותא מתואר הפרי המקורי, וע"כ בדיעבד יצא בבופה"ע כמ"ש המ"ב (ר"ב מ"ד), אך בחזו"א שם (בד"ה אמנם נ' דהני דסברי) ר"ל דלהני שיטות דשהכל אינו פרי כלל, ופטורין מערלה ותרומה, וצ"ע.

ובט"ז הק' על הני שיטות דשהכל דא"כ למה נקט ר' אסי דתרומה אסור לעשותה שיכר, דהוא טעם בעלמא, הו"ל לאסור אפי' בנתרסק לגמרי דהוא חידוש טפי, וזה תמיהא רבתא, ואולי י"ל דאורחיה דמילתא נקט דהיו רגילים לעשות מתמרים שיכר אך לא לרסקם, ועוי"ל דקמ"ל דשיכר אסור אפי' שעומדין לכך, דלא מהני עומדין לכך בטעמא בעלמא וכמ"ש לעיל, ועוי"ל לפי מ"ש לעיל דאישתני לגריעותא עדיין שם פרי עליו, ואף דברכתו שהכל י"ל דזה ריעותא רק לענין ברכה, דבופה"ע הוא דווקא על הפרי המקורי, אך לתרומה י"ל דכ"ז דשם פרי עליו שרי לעשותו אף דאישתני, וע"כ נקט שיכר דהוא טעם בעלמא ומפסיד התמרים לגמרי, וזה חידוש.

ועי' באוה"ל סוס"י ר"ב ד"ה על הסוכר שאם אינו ניכר כלל שהוא פרי גרע טפי ומברך שהכל,

ומ' דבזה וודאי אינו פרי כלל ואפי' בעומד לכך לא מהני, (ולכן בשניצל וכדו') העשוי מסויה אינו פרי ושהכל).

ואם לא ניכר הפרי כתוצאה מתוספות שהוסיפו במאכל, אך הפרי מצד עצמו ניכר, מברך ברכת הפרי (וחאת הברכה מהגרחפ"ש).

ובשוקולד עי' שע"ת ר"ב ט"ז ובמנח"ש צ"א ב', ולמעשה נקטינן דשהכל.

לענין בומ"מ אין נפק"מ כלל בהא דלא ניכר
(אגרו"מ אבן העזר קי"ד).

בגמ' א"ל דשומשמי קאמרת או דקורטמי כו', מרש"י מ' דכל אלו הם טרימא, אך בריטב"א כ' דאילו מרוסקין הם ולא טרימא, ולפי"ז מובן מה שפסק ר' חננאל דבאלו מברך שהכל ובטרימא בופה"ע, ועי' מאירי.

שתייתא. ש"י התוס' ותר"י ורמב"ם דברכתו שהכל כיוון שהוא נוזלי ועשוי לשתייה, וברכת בומ"מ נתקנה דווקא על מאכל, והא דלרפואה אינו סיבה לשהכל אלא סיבה לעשותה רכה, וע"כ אפי' במאכל גמור שהתכוון לאכילה הדין כן, ולהלכה א"צ לעיסה אלא כל שהוא עב בומ"מ (מ"ב ר"ח כ"ב).

ש"י הרא"ה (וכן רשב"א ריטב"א מאירי - דלא כהמג"א (ר"ד כ"ד) דמ' לו שהוא שיטת יחיד) דכיוון דעביד לרפואה בלבד נחית לשהכל, ולשיטתם אין נפק"מ בין מאכל עב או שתייה, וגם במאכל שהוא עב אם עשוי רק לרפואה שהכל. והא דאניגרון בופה"ע אף שהוא לרפואה, כ' הרא"ה והביאו הב"י (ר"ד י"א) דגם מאכל בריאים הוא (וצ"ע על מה שהניח הגרע"א בקושיה על תר"י אמאי לא הביא ראיה מאניגרון דהא דלרפואה אין זה ריעותא), ועי' לקמן נ' ע"כ דיין שלא נתן בו מים בופה"ג דחזי לקורייטי ועי'

רש"י דהוא רפואה, וא"כ ק' על הרא"ה והריטב"א דחזינן דהא דלרפואה אינו נחית להברכה, אך באמת בריטב"א שם פ"י דלא כרש"י ומ' דגם בריאים אכלי ליה.

ועי' ש"י ריב"ב דלמסקנה גם שמואל מיירי בַּרְפָּה אלא דמתכוין לאכילה, ורב במתכוון לרפואה, ומ' דאין זה כהרא"ה אלא תלוי בכוונת האוכל, דלהרא"ה בדבר העשוי לרפואה נ' דאפי' יכווין לאכילה הוי שהכל, ולהריב"ב בומ"מ, ויל"ע בשיטת הריב"ב אם גם באוכל גמור ומתכוין לרפואה מברך שהכל.

וברמ"א ר"ד י"א פסק להא דהרא"ה, ועי' מג"א דהק' דנ' דהב"י חזר בו מהא דהביא לתר"י, ואולי י"ל דמ"ש התר"י דאפי' העשוי לרפואה לא נחית בברכתו, אין כוונתו לאפוקי מהרא"ה דמיירי בדבר שאינו עשוי לאכילה כלל אלא לרפואה, אלא כוונתו לאפוקי מהריב"ב הנ"ל, ומיירי במאכל רגיל אלא שכוונתו לרפואה וכזה אתי התר"י לומר דלא נחית לשהכל, אך בדבר שהוא בחפצא רפואה מודה להרא"ה דשהכל, וע"כ הביאו הרמ"א, וכ"כ במגיה על הרא"ה. (ומ"ש שם המג"א דאין טובים למאכל, צ"ע דא"כ לא יברך כלל, ועי' מחה"ש, ונ' דכוונתו דאינם טובים כפרי אלא כפחות מזה).

ועי' תר"י שהביא ראיה ממתני' דשבת דהא דלרפואה לא נחית, ובאמת זה ק' להרא"ה דאי נחית לשהכל בגלל דלרפואה קעביד א"כ זה גופא מוכח דשותהו לרפואה ואיך שרי בשבת, עי' ראש יוסף דשותה באמצע הסעודה ולא מברך עליו, ועיי"ש עוד במ"ש בזה. אמנם על התר"י ק' דמאי קאמר בגמ' וצריכא, דהו"א דלא יברך כלל, וצ"ע.

שם וצריכא דרב ושמואל, לכא' אי שמואל איירי בעבה י"ל דקמ"ל דאף דלרפואה מכוון

לא נחית לשהכל, (וכ"מ בריטב"א בהלכותיו פ"א הי"ט) ועי' פנ"י וצל"ח.

שם לישנא אחרינא כו'. עי' ח"י הגר"א מאי איכא בינייהו דב' הלישנות.

ל"ח ע"ב. בסוגיות הקודמות דנו בפרי שהשתנה מצורתו, וכאן הנדון בפרי שלא השתנה בצורתו אלא בטעמו ובאיכותו. סוגי השלקות העיקריים:

- (1) ירקות שראויין חיין ולא מבושלים
- (2) ירקות שראויין חיין ומבושלים
- (3) ירקות שראויין מבושלים ולא חיין
- (4) ירקות שראויין חיין אך משתבחים בבישול
- (5) פירות מבושלים.

גמ' ז"א שלקות כו' בופה"א. במהרש"א כ' דלתוס' אביי מיירי אפי' בראויין חיין ולא מבושלים, אמנם אין זה מוכרח די"ל דכוונת התוס' לראויין חיין ומבושלים, וכ"כ פנ"י וצל"ח.

שלוק הוא טפי ממבושל, כמ"ש רש"י ד"ה אבל לא כבושין, אך בפוסקים לא חילקו בין ירקות שלוקין למבושלין, ועי' ראש יוסף ד"ה דתניא.

גמ' משכחת לה בכרבא סלקא וקרא. דהיינו שראויין מבושלים ולא חיין, ול' התר"י "דאישתני לעלויא ולפיכך בופה"א שהיא ברכה חשובה יותר", וכ"ה בשאר ראשונים שהזכירו דאישתני לעלויא, ולכא' א"צ לזה די"ל בפשיטות כמ"ש רש"י שהביאו לדרך אכילתו והוא עיקר פירו וכך הוא הלשון בלבוש (ר"ב י"ב) ובמ"ב (ר"ב ס"ד).

והנה בתוס' כ' דסוג זה של שלקות אינן ראויין חיין כמו מבושלים, ומ' דמ"מ ראויין קצת כשהן חיין ולכן ברכתן שהכל, אך בתר"י ובתורי"ת כ' דאינם ראויין לאוכלן חיין, ומ'

דאינם ראויין כלל, וצ"ע דא"כ לא יברך כלל אפי' שהכל, וכ"ה ברא"ה דדווקא כשיש קצת הנאה כשהוא חי דאל"ה לא יברך כלל, ועי' ביאור"ל ר"ב י"ב ד"ה לאוכלן ובשעה"צ ר"ה ב'.

ובראויין חיין והבישול משביחם, בדרישה (ר"ב ה') כ' דלתוס' שהכל כשאכלן חיין ולמהר"ם מרוטנבורק בופה"ע, ובמג"א (ר"ה ג') דייק מהשו"ע דשהכל אך מהתר"י מ' בופה"ע, ובט"ז שם כ' דמ"מ לא נטע אדעתא דהכי, ובמ"ב (ר"ה ג') פסק דאם רוב אוכלין כשהם חיין בופה"א.

ועיין ביאור"ל (ר"ב סי"ב ד"ה מברך) דכשהם חיין אין עליהם שם פרי כלל, וא"כ אף בדיעבד אם בידך בופה"א לא יצא, אך בשו"ת פנים מאירות (ח"א נ"ח) כ' דבדיעבד יצא, הביאו המ"ב בסי' ר"ו סק"ג, וא"כ צ"ל דכוונת הביאור"ל דאין זה עיקר הפרי אך מ"מ שם פרי עליו לענין דיעבד, ואולי זה תלוי במח' המג"א ורע"א בסי' תע"ה ס"ב לענין חרייין עיי"ש.

גמ' היכי משכחת לה. מכאן הוכיחו הראשונים דבראויין חיין ומבושלים בופה"א, ורק באישתני לגריעותא שהכל, אמנם ברשב"א הביא דלהראב"ד אף בשווים חיין ומבושלים שהכל לר' חסדא, וצ"ל דאין זה כיוון דכל בישול פוגם, אלא דס"ל דדבר שהוא טוב כשהוא חי עליו נתקנה הברכה, וכיוון דאישתני בבישול, אף דלא אישתני לגריעותא, לא מברך בופה"א, וכ"כ בב"י ר"ב י"ב. (ועיי"ש דמ' דלהראב"ד קי"ל הכי להלכה, וצ"ע דברשב"א מ' דהראב"ד ס"ל כהר"ף דלהלכה כל שלקות בופה"א, ורק לר' חסדא אמר כן).

ומ"מ ק' דמאי קאמר היכי משכחת לה, הא משכחת לה בפירות, כמ"ש בחי' הגר"א דכל

הפירות נגרעים בבישול חוץ ממה שהזכירו התוס'. ובראשונים מ' דכל דיני שלקות ה"ה גם בפירות, וכן מוכח מהא דזית מליח. וברשב"א הביא ירושלמי דפליגי להדיא על זית. ועי' להלן בזה.

בביאור ל' (ר"ה ס"א בד"ה שטובין חיים ומבושלין) הביא מחיי"א דבעינן גם דרכן בכך, דאם אין דרך לאוכלן חיינן, אף שראויין, מברך שהכל.

משכחת לה בתומי וكرתי. דהיינו דהבישול מגרע ובמבושלין שהכל, וכן קיי"ל לתוס' רא"ש רשב"א דיטב"א וכ"ה בשו"ע, ולהרי"ף הגאונים הראב"ד והטור לא קיי"ל הכי אלא אף במבושלין בופה"א, ובסברתם י"ל כמ"ש לעיל דאין כאן שינוי בצורת הפרי רק בטעמו ואין זה אישתני לגריעותא, וכ"כ בפנ"י ונח"ד, ולפי"ז יהיה ה"ה גם בדבר שאין דרך לבשלו, אמנם ברא"ה כ' דסברת הרי"ף כיוון דהדרך בכך אע"פ שנפגם במקצת, ומ' דבדבר שאין דרך לבשלו יודה הרי"ף. ובדעת הרשב"א צ"ל כסברא הראשונה, דאי כהרא"ה הא מודה הרשב"א בכל הסוגיין דדבר שדרכו בכך אין חסרון דאישתני, אך יש לדחות דמודה הרשב"א דאם הדרך לבשלו לא בשביל עצמו אלא כתבלין לדבר אחר כתומי וكرתי שמטעימין הבשר, בזה לא מהני.

והנה בד' הרמב"ם כ' הכס"מ דס"ל כהתוס' בשומי וكرתי וכן הסכימו הפוסקים בד' הרמב"ם, אמנם לפי"ז הו"ל להרמב"ם להזכיר תומי וكرתי בדין הראשון, וגם ק' מאוד לומר דהרמב"ם נטה מדרכו לפסוק כהרי"ף והגאונים אלא כתוס', ולולי דמיסתפינא נ"ל דבאמת הרמב"ם ס"ל כהרי"ף בהא דתומי וكرתי, וכללם בדין השלישי כיון שדרכם לבשל על אף שגריע וכהרא"ה הנ"ל, ומ"ש בדין הראשון הוא

לאפוקי דבר שאין דרך לבשל כלל (דוגמת מלפפון או אבוקדו) שבזה גם להרי"ף לא הוי בופה"א, וכן מצאתי במאירי להדיא שכ' דשומי וكرתי בופה"א, וקישואין (היינו מלפפון) ואבטיחים שהכל.

ובתומי וكرתי חיינן כ' התר"י דגם להרי"ף בופה"א, אך הטור כ' דלהרי"ף שהכל, דס"ל דהא דלהרי"ף בופה"א במבושלין כיוון דאישתני לעילויא מחיין (כ"י, ועיי"ש בנו"כ). ועי' ט"ז (ר"ה סק"ב) דבצלים ושומין דהיום שהכל לכו"ע, וכ"פ במ"ב, רק בצל מטוגן בופה"א.

תוד"ה משכחת לה בתומי וكرתי כו' וי"ל דהיינו בשביל הבשר כו'. יל"ע דהא קיי"ל (עי' סי' ר"ד סי"א בכ"י ומג"א) דדבר שהוא פרי גמור ונמתק ע"י ד"א נשאר כברכתו המקורית, וי"ל דתומי וكرתי אינם משתבחים ע"י הבשר, ולעולם גרועין בטעמם, אלא דהטעם שיש בהם הוא טעם הבשר והמלח שנכנס בהם, וכ"כ בשנו"א להגר"א, אך בראשונים כאן כ' דהם עצמם משתבחים ע"י הבשר אלא כיוון דטפלים לבשר אינם בופה"א [ונפק"מ בתומי וكرתי המבושלים לבדם, דלהראשונים כיוון שאינם טפלים לבשר, בופה"א, ולהגר"א שהכל], וע"ע להלן בזה בדין אגוז בדבש.

שם יין מבושל. עי' ב"י ריש סימן ר"ב הביא השיטות בזה, וקיי"ל בופה"ג.

שם ואגוז מטוגן בדבש כו'. ומ' דאף דהדבש משביחו לא מאבד ברכתו על אף שגרע בבישול וא"כ ק' מתומי וكرתי לעיל, ועי' רא"ש שהביא י"א דמברך על הדבש וחולק ע"ז כיוון דהאגוז עיקר, ובמג"א (ר"ה ה') הביא זה לחלק בין אגוז שהוא העיקר לתומי וكرתי שטפלים לבשר, ובמעדני יו"ט (וכן בפמ"ג ר"ה

לטעם הירק (ובפמ"ג מ"ז ר"ה ה' הוסיף דלמים אין טעם כלל), ולפי"ז כ' בט"ז (ר"ה ה') דירקות המבושלין בחומץ וכדו' אין דינם כמי שלקות אלא שהכל.

גמ' ואני אומר במחלוקת שנויה. מרש"י (ומהרשב"א) מ' דפליגי לגמרי, והיינו דלמ"ד שלקות שהכל אפי' באינם ראויין חיינן אלא מבושלין, וכן מוכח ממעשה דבר קפרא (ריטב"א), וכ"כ בנח"ד ובקרן אורה והוכיחו מתורמוס, והסברא דאף שנשתנה לעילויא מ"מ אין זה הפרי עצמו אלא דבר טוב שנוצר מהפרי, ועי' ראש יוסף, וברש"ש על התוס'.

שם. בעינן טעם מצה וליכא. עי' בתר"י ובש"ר שהק' היכן מצינו דבעינן טעם מצה, ע"כ פי' דכונת הגמ' למצה עשירה, אמנם ברשב"א (וכן בריטב"א ומאיר) כ' דבאמת לר' יוסי בטל טעמא דמצה, ולדבריהם צ"ל כמ"ש הט"ז (סי' תס"א סק"ב) דהא דבלע מצה יצא דלא בעינן שהגברא יטעם טעם מצה, אך בעינן חפצא דטעם מצה, אך א"כ ק' דמ' דחפצא דמצה אישתני ע"י הבישול וא"כ מה תרצה הגמ' לחלק בין הא לשלקות, הא זהו טעמא דמ"ד דשלקות שהכל כיוון דאשתני ע"י הבישול, [ווייתכן דזה הכריחו להתר"י לפרש דלא כהרשב"א], ועי' פנ"י שכ' דאף דהחפצא אישתני זה חסרון דווקא בלחם או במצה דהבישול מפקיע מתורת לחם וכשי' הר"ש לעיל בסוגיא דחביצא ואין זה בשלקות, אמנם עדיין ק' מה השווה הרשב"א דין זה לטעם מרור הא התם וודאי הדין הוא שהגברא יטעם טעם מרור ממש, וצ"ע.

שם. לבסוף מאי מברך דלמא בנ"ר. ק' וכי לא ידע מבנ"ר, עי' פנ"י וצל"ח (ד"ה אלא לבסוף), וכן למסקנה מאי אסהדותא דרחב"א (ועי' ר"ח).

א"א ה') מ' דכוונתו להלכות עיקר וטפל, וזה צ"ע דמ' דאף דברכת התומי וכרתי בופה"א מצד עצמם, כאן טפלים לבשר, ובגמ' מ' דתומי וכרתי אינם בופה"א בעצמן דאישתני לגריעותא, וכמ"ש בשעה"צ (ר"ה ט') דמיירי שאוכלן לבדן, ע"כ צ"ל דכוונת הרא"ש והמג"א דתומי וכרתי שאישתני לגריעותא בבישול, מה שקיבלו טעם מהבשר אין זה ככוונה ברורה להטעימם אלא דרך אגב קיבלו טעם מהבשר, ואין הטעמה זו מהני להעלותם לבופה"א, משא"כ באגוז דכוונה ברורה מטעימו בדבש, ורוצה להדיא בהטעמה זו, מהני להעלותו לבופה"ע. (ועי' ברכת יהונתן שהעיר על ל' הרמ"א שכ' דהשבח בתומי וכרתי ע"י הבשר, והק' הא אין זה הסיבה דהא גם באגוז מושבח ע"י הדבש אלא דאגוז הוא העיקר, ולפי מ"ש מיושב שפיר).

ובט"ז (ר"ה ג') חילק בענין זה בין בופה"ע לבופה"א, ובראש יוסף כאן כ' דזה הלכתא בלא טעמא כלל, והגרע"א הקשה עליו מהא דזית מליח, ואולי י"ל דראיית הגמ' מזית מליח הוא לאפוקי מר' בנימין בר יפת דס"ל דכל שלקות שהתבשלו שהכל אפי' דאישתני למעליותא, ולדעתו פשיטא שאין לחלק בין בופה"ע לבופה"א, אך הט"ז מיירי לר' חסדא דדווקא באישתני לגריעותא שהכל, בזה שייך לחלק ביניהם, וכ"כ מהר"ם בנעט בביאור מרדכי ז' ד"ה איברא. וע"ע להלן.

בב"י (ר"ד י"ב בסופו) הק' דכל בישול הא משתנה לעילויא ע"י המים ויברך על המים, ותי' דהמים רק מכשירין לאכילה, ונ' דאין כוונתו שהמים טפלין, אלא אינם סיבה לברך כיוון שהם רק אמצעי שהירק לא יישרף באש ותו לא, וא"כ לפי"ז במי שלקות, שרוצה גם את המים, הדקו"ל, ועי' ט"ז (ר"ב סוסק"ט) דהק' כן ותי' דמ"מ אין המים כשלעצמן חשובין וטפלים

שם. אבל לא כבושין. ולענין ברכה בכבוש עי' שו"ע סוף סי' ר"ה דלפת כבוש בופה"א, ושם מיירי מכבוש בחומץ, ועי' ביאור הגר"א (ר"כ כ"ד) דמ' דאף כבוש במים כמבושל, ועי' מג"א (ר"ה ב') כל ירקות כבושין כמבושלין.

ל"ט ע"א גמ' בציר ליה שיעורא. ובתר"י פי' על שהכל, והיינו לפי מאי דס"ל דשלקות לאו במילתייהו קיימי (ובצל"ח ד"ה ר' יוחנן הוכיח זה ממליח), וצ"ע על הב"י (ר"י) שהבין דכוונת התר"י דעל פחות מכשיעור בפרי מברך שהכל, ועי' דרישה שם.

רש"י ד"ה בצר כו' אכילה כתיבה. במג"א (ר"י א') הוכיח מכאן דשיעור כזית בעי בכדא"פ ככל אכילות שבתורה.

תוד"ה בצר כו' אבל בברכה שלפניו כו'. בא לאפוקי משי' ר' אחא משבחא (המובא בב"י) דס"ל דאפי' ברכה ראשונה לא מברך בפחות מכשיעור.

שם. מלא לוגמיו. בתוס' מ"ט ע"ב ד"ה ר"מ מ' אפי' פחות, ועי' רא"ש פ"ז כ"ד, ושי' רוב הראשונים (רמב"ם פ"ג הי"ב, ורשב"א מ"ד ע"ב וריטב"א ועוד) רביעית.

שם. כדי שיברך לאחריו מעין ג'. לכא' אין הדברים קשורים זה בזה, עי' רש"ש, ובחי' הגר"א כ' דיש כאן ט"ס.

שם. הר"י היה אומר. האם זה דווקא בו' המניין או לא עי' רא"ש מרדכי טור, ובפרישה האריך בזה.

בדין בריה. בתר"י כ' דעל בריה מברך פחות מכשיעור אפי' בנ"ר, ובפנ"י ומו"ק כ' דווקא

בו' מינין, ועי' דרישה (ר"י).

בפנ"י וביעב"ץ כ' דזית מליח אין לו חשיבות בריה (אף דברכתו בופה"ע).

עיקר דין בריה היא במכות י"ז, ובחולין צ"ו בתוס'.

הרא"ה והב"י כ' דלהרי"ף אין כלל דין בריה, וכ"כ הטור לד' הרמב"ם, וכ"פ ריטב"א בהלכותיו (פ"א ה"ז).

שם בתוס' וגמ' ירושלמי היה סבור כו'. עי' רשב"א שחילק אם אכל הזית עם הגרעין או לא, וכ"נ דכוונת התוס', ובתר"י (וריטב"א) כ' דלהידושלמי אף בזית בלי גרעין הוי בריה [והסברא שכיוון דאין דרך לאכול הגרעין אין זה חסרון בשלמות הזית] ובזה פליג הבבלי, ומודה הבבלי בעיקר דין בריה כגון בענב שאין בו גרעין, ובמג"א (ר"י ד') לא הבין כן בתר"י עיי"ש ובפמ"ג, אך האחרונים לא הסכימו עמו (עי' בית מאיר). ונפק"מ אם אכל זית עם הגרעין דלהתוס' והרשב"א הווה בריה, ולהתר"י אין זה בריה דאין דרך לאוכלו וכ"כ בנח"ד, אך אין זה מוכרח די"ל דמ"ש התר"י דאין דרך לאכול הגרעין אין זה סיבה דלא הוי בריה אלא סיבה מדוע לא אכל, ואם יאכל אה"נ דהוי בריה, וכן הסתפק בזה בדרכי משה ר"י ב'.

ולענין קליפות, אם הוריד הקליפה הקשה עדיין הוי בריה, ובקליפה הרכה הראויה לאכילה לא הוי בריה (ערוה"ש ר"י ד').

שם ויאמר בשכלמ"ו. עי' חזו"א קל"ז סק"ו. (ובדין הירושלמי עי' במ"ש להלן בע"ב).

רש"י ד"ה דורמסקין כו' וא"א להעמידה כו'. עי' מה שהק' בגהש"ס (וכ"ה בתורי"ח ותורא"ש), ובפנ"י וראש יוסף תי' דפרוני"ש נאכלין רק חיין, ועו"כ בראש יוסף דרש"י כהט"ז לעיל דשלקות שהכל רק בפרי האדמה

ולא בפרי העץ, אך אין זה מיישב כדמוכח מזה מליח וכמ"ש בגהש"ס, ומה שכ' לעיל ממהר"ם כנעט ג"כ לא מיישב דהא לההוא תלמיד ס"ל כר' בנימין בר יפת דכל שלקות שהכל וא"כ ה"ה פרי העץ, והגרא"ל מאלין תי' (באהל ברוך) דכוונת רש"י דהיה לו להקדים הפרוני"ש שברכתו המקורית בופה"ע (אף שהשתא שהכל), משא"כ בכרוב אין ברכתו המקורית בופה"א דהא איתא לעיל בגמ' דכרוב חי שהכל, וגם שלקות הוי שהכל למ"ד זה. ועי' ביפ"ע, ולדבריו לק"מ, אלא דאין זה בר"ה הנכון.

גמ' כרוב עדיף דזיין טפי. צ"ע דלא מובא להלכה דין זה דזיין עדיף (מנח"ש).

גמ' הני גרגילידי דליפתא וכו'. ברש"י מ' דמיירי בחיין והנדרון אם מאבד צורתו ע"י חיתוך לחתיכות קטנות (עי' נח"ד), וא"כ אין זה שייך לסוגיין אלא לעיל בטרימא, וכ"ה בשו"ע (ר"ה ד') כרש"י, וצ"ע דבסעיף שאח"ז איתא דלפת נאכל רק מבושל וכ"ה ברמב"ם (וכן הביא במאירי מרש"י), ועי' ביאור הגר"א שם סק"ז ובצל"ח כאן (ובמנח"ש כ' דאולי ראשי לפתות נאכלין חיין, וצ"ע). וע"ע להלן.

שם מיא דסלקא כסלקא כו'. לכא' ק' אמאי הוצרך ר"פ לפרט סילקא וליפתא, הא אח"ז כלל ומיא דכולהו שלקי כשלקי, ואולי י"ל דבא לומר דדווקא בשלקות כעין סילקא ולפת דנאכלין רק מבושלין יש דין מי שלקות, ובזה יובן מה שסתם הטור (ר"ב י') דלהרשב"א מי פירות שלוקין שהכל, אף דייתכן דשולקין גם פירות ולהרשב"א מה שדרכן בכך בופה"א, ולהנ"ל שפיר דבעינן שנאכלין דווקא מבושלין, וכעין זה כ' במו"ק, אך בביאור"ל (ר"ב ס"י ד"ה על אותן המים) הסתפק בד' הרשב"א. (ובמג"א ר"ה ט' כ' על לפת ריש מהן הנאכלין חיין).

ברשב"א בריש סוגיין הביא מהראב"ד להוכיח מהא דמיא דכולהו שלקי כשלקי ומ' דאף בתומי וכתתי, א"כ מוכח דתומי וכתתי גופיהו בופה"א וכהרי"ף, ולכא' יש לרחות דהא חזינן במיא דשיבתא בופה"א אף דעל שיבתא עצמו שהכל (עי' להלן), אמנם זה אינו, דר"פ לא אמר מיא דשלקי בופה"א אלא כשלקי, ובמיא דשיבתא לא אמר כשיבתא, ומדויק כהראב"ד.

דין מי שלקות הוא חידוש, דעד השתא עסקינן בפירות או ירקות גופיהו דאישתנו לעילויא או לגריעותא, וכאן אתחדש דשייך להחיל שם פרי או ירק על מים בעלמא, וכן ק' איך ייתכן דהמים עדיפי מיוצא ומטרימא המרוסק ומשיכר ומחלק מהשלקות דבכל הני שהכל. ומצינו בזה 8 שיטות עיקריות. בתר"י כ' דיוצא אישתני לגריעותא ומי שלקות למעליותא. ברא"ש כ' דביוצא אין טעם הפרי משא"כ במי שלקות ובתשו' הרא"ש (ד' - ט"ו) חילק דמי שלקות מבשל בשביל הירקות משא"כ שיכר דהעיקר זה המים. הרשב"א כ' דמי שלקות דרכן בכך, משא"כ יוצא. ונ' דדרכן בכך לא מהני לאשוויי שם ירקות למים, דדרכן בכך רק מהני לפרי שהשתנה לומר דאין זה אישתני לגריעותא, וע"כ צ"ל דהרשב"א מודה להרא"ש בגדר הדין דמי שלקות דטעם הפרי יוצא למים, אלא דבזה פליג דהוסיף תנאי דבעינן דרכן בכך. וצ"ל דכוונת הרשב"א דהדרך לשלוק ולשתות המים, ולא סגי דדרכן לשלוק. הרמב"ם כ' ג"כ דדרכן להישלק והוסיף דשלק הירקות ע"מ לשתות מימיהן. המרדכי (וכן תר"י בחילוק משיכר) כ' דמי שלקות שם אוכל עליהן כיוון דרגילין לטבל בה הפת משא"כ יוצא ושיכר. להרא"ה ריטב"א ומאירי במי שלקות לבדן לא מברך בופה"א, ודין דמי שלקות מיירי באכלן עם השלקות וקמ"ל דאף שהמים הם הרוב ועיקר, מ"מ ברכת השלקות פוטרת

מימיהן. בתשובת מהר"ם (הביאו מג"א ר"ד ט') כ' במי שלקות המים עבים ויש בהם ממשות השלקות, משא"כ שיכר (ויל"ע מתוס' ל"ח שכ' בשיכר דיש בו כזית בכדא"פ, עי' שעה"צ ר"ד י"ד).

ומ"ש הרא"ש כאן דאפשר דאף בפירות שיין דין שלקות, בב"י ובהגר"א מ' דהרא"ש הסתפק בזה, והב"ח (ר"ב ז') כ' דוודאי השלקות נותנין טעם במים והספק רק אם בפירות כן, ובט"ז (ר"ב סק"ט) כ' דאין כאן ספק כלל ובמי שלקות דפירות להרא"ש וודאי בופה"ע, ובלבוש כ' דפירות אין נותנים טעם במים כירק, ועי' פנ"י מ"ש בזה. ולהרשב"א מי שלקות דפירות שהכל דאין דרכן בכך, וכן להמרדכי כיוון דאין מטבלין בהם הפת.

1134567

בדרכי משה (ר"ה) וכן בנ"א ובהגהות ר"ח צנור מ' דהתשו' הרא"ש חולק על הרא"ש בפסקיו, ויש מהאחרונים דנקטו דלא פליגי דכאן חילק מיוצא ובתשו' חילק משיכר. ועי' מג"א (ר"ה ו') דלתשו' הרא"ש אם בישראל לצורך המים שהכל, ולהיפך מהרמב"ם, וע"כ במי כופתאות ולביכות שבישל לצורך הלביכות להרא"ש בומ"מ ולהרמב"ם שהכל.

ולהרא"ש ק' מפובידל"ו שנימות הפרי ולהרמ"א (ר"ב ז') שהכל, ובט"ז (שם סק"ד) הוכיח מזה דלא כהרמ"א, ועי' במ"ז שם שכ' דמי שלקות טעמן ניכר משא"כ פובידל"ו שמערבין בה דבש ותבלין, אך זה צ"ע דבפוסקים מ' דהא דפובידל"ו שהכל אין זה בגלל עירוב ד"א אלא כיוון שנימות, ובתה"ל"ד (ר"ב ז') כ' דמי שלקות באין מפרי שלם ודין המים כהפרי, משא"כ בפובידל"ו שהפרי עצמו מרוסק, ולפי"ז כ' דבמי שלקות אם נימות הירק אה"נ דשהכל, אך לפי מ"ש להלן דמי שלקות הם הרחבה של השלקות, י"ל דאדרבא דאם השלקות נימות

במים עדיף טפי לברך על המים בופה"א (ונפק"מ למעשה במרק אפונה וכדו' שנימוחים במים, וכן הביא בפס"ת ר"ב הערה 153 כמ"ש), ולהרשב"א לא ק' מפובידל"ו דאה"נ אם דרכן בכך הוי בופה"א, ועי' במאירי שהק' מטרימא וזה הכריחו לפרש כהרא"ה והריטב"א.

ובד' הרמב"ם כ' הכס"מ דבא רק למעוטי מה שבא להעביר הזוהמא, אך בפוסקים מ' דלמדו ברמב"ם דכוונתו להוסיף תנאי שישלוק ע"ד לשתות המים, ולא ברור אם רצונו דדווקא ע"ד המים ולא ע"ד השלקות או גם על דעת לשתות המים (עי' מג"א ר"ה ו', מחה"ש ושבילי דוד שם ובמ"ב סק"י), ועי' ט"ז (ר"ב סוסק"י) דעל מי כבישת מלפפונים שהכל, ובפמ"ג במ"ז כ' דזה להרמב"ם כיוון דאין כוונתו למים, ובא"א (ר"ה ו') כ' דהשו"ע לא חילק בזה וא"כ בופה"א, ובמ"ב פסק כהט"ז.

ולהמרדכי אף מי סחיטת ירקות בופה"א דמטבלין בהם, וכן הביא בטור (ר"ה ג') מאחיו ר' יחיאל, ולהטור שהכל וכ"ה בשו"ע, ובפמ"ג (במ"ז ר"ה סק"י) הק' אמאי סתם השו"ע שהכל הא להרשב"א בדרכן בכך הוא בופה"א, ועי' שעה"צ כ"א.

והנה י"ל דמי שלקות הם הרחבה של השלקות והמים הם ממש כהשלקות (ויל"ע מה דינם לשאר איסורים כגון ערלה ותרומה), וע"כ נ' דברכה אחרונה שלהם בכזית ולא ברביעית, וכך נוטה בא"א בוטשטאש כסי' ר"י (וכמנח"ש הסתפק בזה, ואולי כיוון דסו"ס לא נאכלים כאוכל אלא כשתיה, עי' חיי"א נ' י"ח, ובאגרו"מ (ח"א סוף סי' ע"ה) כ' בפשיטות דמי שלקות שיעורן ברביעית, ועי' ביאור"ל (ר"ב י"א ד"ה בתוך הסעודה) דכ' דגם לרשב"א אין עליה שם משקה). אמנם להריטב"א א"א לומר כן דכ' דמיא דשיבתא שהכל כיוון דהשיבתא

עצמו לא מברכין עליו, ואת"ל דמי שלקות כהשלקות ממש א"כ לא איכפת לן מהשבת עצמו.

והנה הב"י (ר"ב י"א וכ"ה בשו"ע) כ' דלהרא"ש ה"ה מי שריית פירות ונותנין טעם דינם כמי שלקות (ובביאור הגר"א כ' ע"ז דהא כבוש כמבושל), וצ"ע משיכר, דהתוס' (ל"ח) כ' דהוי טעם בעלמא וע"כ שהכל, ובב"ח (ר"ד ה') כ' דבשיכר אין טעם השעורין במים אלא טעם אחר, אך בל' התוס' איתא "טעמא בעלמא הוא" ולא טעם אחר, ובפמ"ג (א"א ר"ב סוף סקכ"ו) כ' בשיכר הפירות נימוחים לגמרי משא"כ במי שלקות, ובט"ז (ר"ד ז') מ' דבשיכר אין בישול ממש כמי שלקות, אך ק' דהא כבוש כמבושל. והנה בתוס' י"ל דכל החילוקים שכ' הם ליישב אמאי אין בשיכר בומ"מ ואין זה ליישב אמאי אינו בופה"א וכמ"ש אבן האזל, אך להגר"א (ר"ב י"א) מה שאמרו בשתיה שהכל כוונתם גם לאפוקי בופה"א (וכ"כ בברכת יהונתן ובאגרו"מ יור"ד ח"ב סוף ס"י כ"ה), וכ"מ מהמג"א (ר"ה ו') דכוונת התוס' כהמרדכי ולהמרדכי הא דעשוי לשתיה שהכל הוא לאפוקי גם מבופה"א כדמוכח שם, אך ברא"ש א"א לומר כן דהא הרא"ש לא ס"ל כהמרדכי וכמ"ש לעיל, וצ"ל כהרא"ש בתשובה דבשיכר עיקרו ע"ש המים, וכ"כ בבית מאיר (ר"ה) דזה עיקר החילוק, אך הק' שם דהא במי שריית פירות כוונתו למים דהא הפירות נפסדין (ועי' ביאור"ל ר"ב ס"י סוף ד"ה על אותן המים), וע"כ פליג אב"י וס"ל דלהרא"ש במי שריית הפירות שהכל. ובמו"ק (ר"ד) כ' דדין זה דהשו"ע דווקא בעבים ויש בהן ממשות הפרי (וכתשו' מהר"ם במי שלקות), משא"כ שיכר הוא צלול.

מ"א דשיבתא, בשו"ע (ר"ד א') איתא דעל

שבת עצמו שהכל, וא"כ חזינן דשייך מי שלקות דבופה"א אף שעל השלקות עצמן שהכל, ועי' ביאור הגר"א (ר"ד סק"א) שמסתפק בזה (ובביאור הגר"א ר"ה ז' מ' דנקט דאי אלפת אינו מברך בופה"א לא שייך על מימיהן בופה"א וע"כ הק' על רש"י עיי"ש), והנה להרא"ש בפסקיו ולהרשב"א ולהרמב"ם א"ש, ולהמרדכי צ"ל דמלפתין בהם הפת, ולריטב"א אה"נ דברכתן שהכל, אך לתשו' הרא"ש ק' דהא הכא וודאי לא בישל אדעתא דהשלקות עצמן, ובבית מאיר תי' דשאני הכא דאישתני למעליותא, ואולי כוונתו דדווקא בירקות שדרכן לאכילה צריך ליישב אמאי מברכין על מימיהן בופה"א, משא"כ בשבת (וה"ה שמיר או פטרוחיליה שתכליתן לתבלין) דעיקרן לאו לאכילה קיימי אלא להטעים ולתבלין, א"כ זה עיקר שימושם ואין כאן ריעותא.

ארחב"א פת צנומה בקערה מברכין עליה המוציא, עי' תוס' שפי' דמיירי דיש גם שלימה ואפ"ה יכול (=אך לא חייב (פנ"י)) לברך על הצנומה שהיא חביבה.

וברא"ש וכן ברשב"א (כפי' ב') כ' דרק פת א' לפניו וקמ"ל דיכול לבוצעה קודם הברכה כיוון דלצורך אכילה זו נעשית, ונ' דאין כוונתו כפי' תוס' ממש, אלא דר"ל דס"ל לרחב"א דהא דצריך לברך על השלם ואח"כ לבצוע הוא רק באכילה רגילה אך כשצורת מאכלו היא פת חתוכה וצנומה לא הטריחוהו ואין דין לברך על השלם, ובתר"י כ' כעין זה אלא שפי' שיש גם שלימה אחרת לפניו (ועיי"ש שם' שחייב לברך על הצנומה וצ"ע).

הראב"ד (וכן ברשב"א כפי' א') כ' דמיירי ביש שלימה אחרת ובאמת רחב"א לא ס"ל כלל דינא דמברך על השלם, דאין חשיבות לשלם או לגדול.

הרמב"ן הביא מגאון דהצנומה היא פת נקיה

הפוסקים אי נחשב כמוכרח לבוא, ובמ"ב היקל בזה.

- בסתם דעת - ולא מוכרח לבוא - ויש לברכה ע"מ לחול - במין א' - מהני, ואפי' כשהפרי השני יותר חשוב, ואם הביאו לו לאחר שנגמר הפרי הראשון - להמג"א לא מהני, אך להלכה מהני.

- במין אחר - להב"ח וט"ז לא מהני, והמ"ב הכריע שמהני, ובתנאי שהפרי השני לא חשוב יותר או חביב.

וכאן אם גמר הפרי הראשון - להמחבר מהני (ודלא כהמג"א הנ"ל), ולהמ"ב - לא מהני.

אך אם היה דעתו על הפרי השני קודם שגמר הראשון - מהני (חאה"ב פ"ז).

- ובמין אחר לגמרי כגון דג ושיכר - לכו"ע לא מהני. (בהגדרת מין אחר לגמרי עיי' חאה"ב פ"ז הערה 5

ובפס"ת הערה 71)

וכ"ז בלא קבע, אך אם קבע על הפירות מהני בכל גווני.

להרמ"א כל הנ"ל בדיעבד, אך לכתחילה צריך דעת מפורשת. [ומה שרגיל בדר"כ לאכול הוי כדעת מפורשת (חאה"ב)].

ובדין אם כירך ונפל מידו (ר"ז סעיף ו') בתר"י כ' דאם מצא הפרי שנפל אינו מברך שוב, ובפני משה שם כ' דמברך.

ועיי"ש בביאור"ל שהביא ג' שיטות בזה, ומ"ש הרא"ש אפי' דעתו לאוכלם, עיי' במעדני יו"ט (וכ"כ א"ר סק"י) שאין כוונת הרא"ש כפשוטו, שבזה וודאי לא צריך לברך.

ומ"ש הביאור"ל דגם תוס' ס"ל דאפי' בדעתו על השאר צריך לברך, צ"ע מנין לו, ונ' דהבין כמ"ש הפמ"ג (מ"ז ח', וכ"כ הגר"ח צנור) בד' התוס' דדעתו על כל הפת, ואפ"ה כ' דאם תיפול הפרוסה מברך, אמנם בחי' הגר"א כ' דדעתו על הפרוסה לבד, וא"כ אין ראיה שתוס' כהרא"ש. ובענין זה עיי' בחי' ר' אריה לייב (ג', ו') שהאריך לבאר היטב.

והשלימה פת קיבר ופליגי אם חביב עדיף או שלם עדיף (ועיי' להלן).

הרא"ה וריטב"א כ' דרחב"א מודה דבאיכא שלם מברך עליו, אלא דמיירי דאין שלם רק פתיתין גדולין ופתיתין קטנים, ולרחב"א אין חשיבות בפתיתין גדולין ויכול לברך על הקטנים, ולר"ח מברך על הגדולים דחזי לבציעה.

להבעה"מ לא איירי מהנ"ל אלא דקמ"ל רחב"א דפירורין בכלי שני הוי תוריתא דנהמא ומברך המוציא ולא בומ"מ כחביצא.

ל"ט ע"ב

שנייה

גמ' והלכתא כרבא. בגיר' הרי"ף עיי' פנ"י ואבן האזל (ו' ב').

תוד"ה והלכתא כו' ואין המנהג לעשות כן כו'. ואף שלהלן (מ' א') איתא דאפי' אמר גביל לתורי אינו הפסק, התם בדיעבד, אך לכתחילה יש ליזהר, ובאמת אין כוונת התוס' להפסק גמור אלא נראה כהפסק (וכ"ה הל' בתר"י), וע"כ בשבת עדיף לחם משנה (אחרונים).

ובלחמניות קטנות א"צ לחתוך (ביאור"ל קס"ז ר"ה וצריך).

שם בירושלמי וכו'. עיי' בראשונים ובטור ב"י סי' ר"ו שמביאים הירושלמי לגבי דיני המאכלים שלא היו לפניו בשעת הברכה, וזה העולה לדינא עפ"י האחרונים ומ"ב:

אם כיוון להדיא על זה - במוכרח לבוא - מהני אפי' אין לברכה ע"מ לחול.

- אין מוכרח לבוא - אם

אין לברכה ע"מ לחול - לא מהני.

- יש

לברכה ע"מ לחול (דהיינו שבירך על פרי שלפניו ואח"כ הביאו לו הפרי השני) - מהני.

ואם הפרי נמצא בתיבה סגורה וכדו' נחלקו

גמ' איתמר הביאו לפנייהם כו'. לרש"י לר"ה בשווין אם רוצה מברך על הפתיתין ובגדולין חייב לברך עליהן, לתוס' והראשונים יכול לברך על הגדולין, ובפנ"י כ' דכוונת התוס' איזה שירצה היינו החביב לו, דחביב עדיף משלם לר"ה, להראב"ד (ורשב"א) מיירי אף בפתיתין קטנים וחייב לברך עליהם דמיקרבה הנייתא טפי, וכ"ה ברא"ה דמיקרבה הנייתא אך כ' דהפתיתין גדולין.

שם ר' יוחנן אמר מצווה מן המובחר כו'. בתר"י (וכן בבעה"מ) כ' דלר"י במין א' הוי רק מצווה מן המובחר על השלם, משא"כ בחיטי ושעורי הוא מדינא וחובה לברך על חיטי, עי' בפמ"ג (קס"ח מ"ז א').

אוצר החכמה

שם תני תנא קמיה דרנב"י כו' ובוצע ומברך. לא גרסי' "ומברך", דהא מסקינן לעיל דמברך ואח"כ בוצע, וכן ברי"ף וברא"ש ליתא (רש"ש).

שם ר' זירא בצע אכולא שירותא כו'. עי' מג"א (קס"ז ז') דהבוצע צריך לחלק לכ"א מהמסובין (כגון בשבת) כזית מפרוסת המוציא.

תוד"ה מברך ועוד תימה כו'. לכא' י"ל לרש"י דאף דפתיתין מ' גם גדולים וגם שווין מ"מ פרוסה מ' קטנה כמ"ש הראשונים, וא"כ לק"מ דהגמ' נקטה פרוסה שהיא קטנה בדווקא לריכותא דאפ"ה יברך עליה, (ועי' צל"ח מה שתי', וע"ע בהמשך דבריו שהוכיח דלרש"י פרוסה ג"כ הוי גדולה מהא דיר"ש יוצא ידי שניהן), והנה בפוסקים מ' (וכ"ה ברא"ש ותר"י) דפרוסה דחיטי קטנה משלימה דשערי, אך אי נימא דפרוסה שווה לשלימה אלא דקטנה מפתיתין (וכ"מ ממהרש"א בר"ה אבל פרוסה) אז שפיר מקשים התוס' על רש"י.

ועי' מג"א (קס"ח א') דפרוסה היא גדולה מן

השלם, עיי"ש בנו"כ שהק' עליו, ובצל"ח כ' דלר"ת פתיתין דווקא גדולין ופרוסה שייך גם בגדולה וגם בקטנה.

תוד"ה אבל בסופו מברך על הנקי. יש לדון אם נקי עדיף כיוון שהוא חביב או שנקי הוא מעלה בפנ"ע, עי' בזה במג"א סק"ז, ועי' וזאה"ב (בידורים כ"ג) שנפק"מ ללחם מחיטה מלאה, אמנם מ"ש שם שהוא מחלוקת, נ' דאין כאן מח' אלא מג"א כ' כן בד' הב"י.

ודעת תר"י (וכן ריטב"א בהלכותיו פ"ב ה"ג) דנקי עדיף משלם, ואם נקי חשיבותו מצד חביב א"כ להרמב"ם דס"ל בקדימת פירות (סימן ר"א) דחביב עדיף אפי' מז' מינין, וא"כ כ"ש שעדיף משלם, א"כ אף להרמב"ם נקי עדיף משלם, עי' פמ"ג (רי"א א"א סק"ד) ובראש יוסף (דף מ"א ד"ה המ"א) שהק' על הרמב"ם והשו"ע, ועי' תהל"ד (קס"ח א'), אמנם לפי מ"ש לעיל י"ל דנקי הוא מעלה בפנ"ע ולא מצד חביב, ועי"ע בתהל"ד שם סק"ט, (ובערוה"ש כ' דלרמב"ם חביב עדיף דווקא בפירות ולא בסעודה על פת).

תוד"ה כתנאי כו' ומר סבר חיטין כו'. לא גרסי' "ומר סבר" אלא ומש"ה (מראה כהן).

בא"ד אבל א"א לפרש כו'. ויש מהראשונים (בעה"מ תר"י ריטב"א ועוד) שפי' דחיטי עדיפי משעורי דחביב ונקי. (עי' לעיל).

תוד"ה ומ"ס כו' והדין עם רש"י כו'. צ"ע דאדרבא לרש"י ר' הונא הוא ממש כר' יהודה דגדול עדיף, ובשווין אין חשיבות לשלם וע"כ יברך ע"מ שירצה, ועי' פנ"י (על רש"י ד"ה כתנאי) ורש"ש וצ"ע, ובתוריה"ה הביא מהר"י דבאמת לימא כתנאי קאי אר' הונא ור' יוחנן.

תוד"ה כל היכא כו' ונהי דלעיל כו'. לכא'

לא מובן קושייתם דהא לתוס' הא דגדול חשוב לא איירי בבצל גדול אלא בשווין, וחשוב מפני טעמו ואיכותו, וא"כ לק"מ מהא דשלם עדיף מגדול לר"י, וצ"ל דכ' זה לפרש"י, אמנם עי' בהגרע"א שהק' טובא דהא לפי מ"ש התוס' לעיל הא דחצי בצל חשוב דאחשביה קרא וחשיבותו כחיטין דאקדמיה קרא, ועי' רש"ש שתי' דהתוס' פי' לפרש"י וכמ"ש, אמנם נ' דאין זה מיישב קו' הרע"א דהא ע"כ גם לרש"י דמיירי בחצי בצל שהוא גדול יותר צ"ל דהוא בחשיבות קרא בהרימכם את חלב ממונו דאל"ה יקשה קו' התוס' לעיל ד"ה ומ"ס, וא"כ גם לרש"י לק"מ קו' התוס' כאן דדווקא בכהן איכא קרא להעדיף הגדול, ואולי י"ל לרש"י דקרא דכהן לא קאי אגדול דאין כאן חשיבות בחפצא, ועל מה שהק' התוס' לעיל י"ל דסברא היא דהכהן עדיפא ליה טפי גדול וסברא זו שווה להקדמת קרא דחיטין, ולפי"ז מ"ש התוס' כאן שייך לעיל לפירש"י.

בא"ד הואיל ואינו נקי מזה. ומ' דבנקי יברך על הגדול, וסותר למ"ש לעיל דשלם עדיף מנקי וגדול, עי' ראש יוסף (ד"ה ועם זה) ובא"ד קס"ח א'.

תוד"ה מניח ונ' לפי ר"ת כו'. ולדבריו אם יבצע על הפרוסה ק' דמדקאמר מניח פרוסה לתוך השלימה מ' דשלימה עיקר כמ"ש התוס' לעיל, ובתר"י גריס מניח שלימה על הפרוסה או בתוכה, ולגי' זו מ' דפרוסה עיקר וא"ש (וכ"ה ברמב"ם מניח שלימה לתוך פרוסה), אך בהמשך דבריו גריס כגי' דידן, וכן בתוס' פסחים (קט"ז א' ד"ה מה) כ' דיבצע על הפרוסה וגריס כגי' דידן, ועי' ראש יוסף דכ' דלר"ת צריך לגרוס מניח פרוסה תחת שלימה ולא לתוך שלימה. וברא"ה וריטב"א פי' הא דיוצא ידי שניהן כרש"י ואפ"ה יבצע על הפרוסה דמיקרבה

הנייא טפי, ובחיטה ושעורה כ' דלא יביא שעורה כלל.

ולהלכה קיי"ל זשנ"ג, דז' מינין (וכן הקדמת קרא בז' מינין) חשוב משלם, ושלם עדיף מפתיחין אפי' הם נקיין וחביבין וגדולים, נולחם פרוס עדיף לברך עליו כשהוא שלם בעטיפתו, וגם במיני מזונות צריך להעדיף שלם (כגון עוגיה) על גדול = פס"ת], ונקי עדיף מגדול, והב"י כ' דלחם לבן עדיף מלחם שחור, ואם השתור חביב עי' מ"ב ובשעה"צ י"ב, ובמג"א (סק"ז) מסתפק בלחם לבן ולחם גדול עיי"ש בפמ"ג, ובב' שלמים יברך על הנקי מהם, ואם שווין בנקיות יברך על הגדול שבהם, ובפתיחין גדולים ופתיחין קטנים כ' הרא"ש לברך על הגדולים, והמאירי הביא לברך על קטנים דמיקרבה הנייתא.

ובמ"ב (סק"ה מהמג"א) כ' דאם יש לו פרוסה גדולה ג"כ שייך מברך ואח"כ בוצע.

מ' א'

אמר רב טול ברוך טול ברוך. מה שנקט פעמיים וכן להלן, לריבוי אפי' ד' מילים דלכו"ע הוי יותר מתוכ"ד אין זה הפסק (חתן סופר).

ור"ש אמר אפי' גביל לתורי כו'. יש מקשים דא"כ אם בירך ונזכר שעדיין לא התפלל יוכל להתפלל לפני הטעימה ואין זה הפסק דאסור לאכול קודם התפילה (עי' פמ"ג קס"ז א"א י"ז), ונ' פשוט דשם זה איסור צדדי והוא דין בהלכות תפילה, אך כאן אין זה דין צדדי אלא כך הוא סדר הסעודה להאכיל הבהמה ואח"כ האדם כמש"נ ונתתי עשב וכו', ורק בכה"ג לא הוי הפסק, וכ"כ במנח"ש קמא י"ח, ולענין קידוש אם בירך המוציא ונזכר שלא קידש נ' דאין זה הפסק דבשבת כך הוא סדר הסעודה, ועי'

חזו"א (דמאי ט"ו ה') דבטבל וודאי יכול להפריש תרו"מ ואין זה הפסק.

אח"כ 1234567

רש"י ד"ה טול ברוך כו' הך שיחה צורך ברכה. ומ' דווקא מה שצורך הברכה, ועי' ב"י שהביא מח' הראשונים ופסק דאפי' צורך סעודה לא הוי הפסק, וע"כ אפי' לדידן שהפת נקייה אם אמר הבא מלח וכו' אין זה הפסק וכן קיי"ל. (ואולי י"ל דרש"י כ"כ רק לרב אך להלכה דקיי"ל כר"ש מודה בזה).

ונחלקו הפוסקים אם טעם הבוצע והמסובין שחו לפני שטעמו הם אם הוי הפסק, והכרעת המ"ב דלא כהרמ"א והוי הפסק, וכן להיפך שהבוצע הפסיק והמסובין לא, החמיר המ"ב.

אוצר החכמה

אסור לאדם שיאכל כו'. נחלקו הפוסקים אם גם טעימה אסור, והכרעת המ"ב כהמג"א דאסור, ובא"א (בוטשאטש) כ' דיקדים להם אכילה כל דהו ואחר שיאכל הוא יתן להם כדי צרכם, ולגבי שתיה אדם קודם לבהמה (מג"א).

ויש לאדם להקדים מאכל בני ביתו וילדיו ואורחיו לפני מאכלו ולפני מאכל בהמתו (פס"ת). הטעם לאיסור זה דיש לאדם להחזיק עצמו שאין לו זכות ואוכל בזכות הבהמות (יד אפרים).

מתני' בירך על פירות האילן בופה"א יצא. ברש"י לקמן מ"א א' ד"ה אבל כ' וזה דווקא אם בירך על פרי העץ עצמו, אבל היו לפניו פרי עץ ופרי אדמה ובירך בופה"א על פרי האדמה לא פוטר את פרי העץ, ובב"י (ר"ו ור"ח) הבין בתר"י דגם בכה"ג אם נתכוון בהדיא לפטור את פרי העץ יצא, וכ"פ בשו"ע, אמנם בתר"י לכא' אין זה מוכרח ועי' בפרישה רי"א ה'. ולכא' זה תלוי במח' הראשונים שהביא הביאווה"ל (ר"ו) בנפל הפרי שנטל בידו והיה דעתו בהדיא על שאר הפירות אם חוזר ומברך, דלהני דס"ל דחוזר ומברך חזינן דהברכה קאי

רק על מה שנטל בידו ולא מהני כוונה להדיא להחיל הברכה על השאר, אלא דהשאר נגררין בתר הפרי הראשון, א"כ ה"ה כאן דאין כוונתו מהני להחיל בופה"א על פרי העץ, ואין מין העץ ייגרר אחר פרי האדמה, ולהני דס"ל התם דאינו חוזר ומברך דכוונתו מהני להחיל הברכה על מה שהתכוון, ה"ה כאן דיהני כוונה להחיל בופה"א על פרי העץ דהוי כאילו בירך עליו בעצמו דיוצא לכו"ע, וע"ע ח"י ר' אריה לייב סי' ג' ד"ה ובשאג"א, ולהלכה עי' מ"ב ר"ו סק"י דנחלקו בזה ובדיעבד סב"ל.

גמ' מאן תנא ר' יהודה היא. וק' הא לר"י לית ליה כלל בופה"א, עי' שאג"א כ"ג.

שם. הנה באמת י"ל דאף רבנן מודו לר"י דעיקר אילן ארעא הוא, אלא דס"ל דכל שיש ריעותא באפשרות הקרקע להוציא פירות וכהא דיבש המעיין, אינו קורא (וכ"כ בצ"ח ונח"ד), אלא די"ל דמזה גופא חזינן דעיקר דין ההודאה אינו על הקרקע שממנו עיקר היניקה אלא על האמצעי שמוציא הפירות, וא"כ ברכת בופה"ע הוא בדוקא, משא"כ לר"י מוכח דעיקר דין ההודאה על הקרקע, ואף שלכתחילה תקנו בורא פרי העץ, מ"מ בדיעבד חוזר לעיקר הדין דההודאה על הקרקע ויוצא בבופה"א, אך עדיין ק' לרבנן דהא בל' התורה כ' פרי האדמה אף שמביא פירות האילן, עי' בזה רש"ש צל"ח ראש יוסף, ובח"י ר' אריה לייב ג' ב'.

ובענין הסתירה ברמב"ם האריכו האחרונים ליישב עיי"ש בכס"מ ופנ"י וצל"ח כאן, ובשאג"א שם ובהגהות מהר"ץ חיות.

תוד"ה יבש. עי' רש"א, ודבריו צ"ע דהא לרבנן עיקר ההודאה על האילן וכדמוכח מרנב"י, ועו"ק דלהתוס' מאי ראייה דלרבנן לא אמרינן עיקר אילן ארעא הוא, ולפי מה שכ'

האחרונים (נחל"ד ועוד) דהתוס' קאי רק איכש
המעין, הכל א"ש.

גמ' סד"א הואיל ואמר ר"י כו'. והנפק"מ
דחיטה אילן הוא כמו שהביא בגהש"ס לענין
טומאה, ובמאירי כ' דנפק"מ לענין נזיר.

שם קמ"ל וכו'. ככס"מ (פ"ד ה"ו) כ' דלר"י אם
יברך בופה"ע על פת יצא בדיעבד, ותמוה
מהגמ' כאן דאיתא להדיא להיפך, ואולי י"ל
דמה דבעינן איתא לגווא דמפיק פירי לא בא
לומר דמה שאינו כן אינו בהגדרת עץ, די"ל
דעץ הוא אלא כל דליתא לגוואזא הוי חסרון
בחיובותו ולא תקנו ע"ז הברכה הפרטית
דבופה"ע, משא"כ פת חשובה הוא, ועוי"ל
דלר"י באמת בופה"ע על חיטה יצא והגמ'
מיירי לדידן לאפוקי מדר"י, וכ"ז דוחק גדול,
ועי' נימוקי הגרי"ב על הרמב"ם שם ובשאג"א
בקונטרס אחרון כ"ג.

שם היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה
לגוואזא כו'. בענין זה דהגדרת אילן לענין
בופה"ע מצינו כמה סוגים:

(1) עץ ששרשיו, גזעו וענפיו חיינ תמיד הוא
אילן גמור לכו"ע.

(2) עץ ששרשיו וגזעו חיינ תמיד אך ענפיו
מתייבשים וצומחים מחדש, בזה משמעות
הפוסקים דהוי אילן, אך בשו"ע הרב הביא
שיטה דלא הוי אילן, ועי' בזה להלן.

(3) עץ ששרשיו קיימים תמיד בקרקע אך גזעו
וענפיו מתים וצומחים מחדש, כגון תותים
דמיירי הראשונים כאן (וכן בגנות), דלתשו'
הגאונים המובא במרדכי ובטור לא הוי אילן
ולר"ת ועוד ראשונים הוי אילן.

(4) יש לו שרשים וכן ענף או גזע, אלא
כשמתייבש מת גם השורש וצריך זריעה מחדש
בכל שנה (עגבניה פלפל וכדו'), לכא' בזה לכו"ע
הוי ירק, אך יש להסתפק בכוונת הדרישה דכ'
דלהרא"ש אין ענף כלל אז לא הוי אילן, ומ'
דביש ענף או גזע אף שמתייבש הוי אילן.

(5) אין לו ענפים כלל אלא עלין היוצאים
מהשורש, ואח"כ גם השורש מתיבש וצריך
זריעה מחדש (כרובית וכדו'), בזה לכו"ע הוי ירק.

(6) וכן כשאין ענפים או עלין אלא הירקות
צומחים באדמה מהשורש (גור, צנון) הוי ירק,
(ולכה"ח זה פי' התוספתא דכלאיים פ"ג סוף הלכה י"ג).

(7) אם הגזע מתייבש בג' שנים, כ' התזו"א (ערלה
יו"ד י"ב ג') דמסתבר דלא הוי אילן אם פירותיו
לעולם אסורין (ועי' מנח"ש ח"א ס"ט ב' ד"ה אבל).

(8) בברכ"י (יור"ד רצ"ד ד' שדן שם לגבי חצילים אי
הי ערלה) כ' כשהפירות נגרעים משנה לשנה לא
הוי אילן, ובשיורי ברכה שם כ' דאם מוציא
פירות בתוך שנה לזריעה הוי ירק.

(9) אילנות פחות מג"ט כ' המ"ב (ר"ג ג')
דהמנהג בופה"א, ובאגרו"מ (א' פ"ה) כ' דהמנהג
בופה"ע.

הרי"ף והרב"ם השמיטו גמ' זו, עי' צל"ח
ושאג"א שם.

ולענין פירות דאילני סרק עי' שו"ע (ר"ג ד')
ובט"ז (סק"א), והגדרת אילן סרק עיי"ש
בביאור"ל דגדל ללא זריעה ונטיעה ואין
פרותיו ראויין חיינ, ומ' דבראויין חיים בופה"ע
אף שלא בזריעה ונטיעה, וע"כ פרי הסבר"ס
בופה"ע.

תוד"ה איתיה. הר' מנחם הביא ראיה כו'. מרהיטת הלשון בתוס' וכן במרדכי מ' דאף אטדין הוא כתותים שענפיו מתייבשים וצומחין מחדש מהשורש, וזו ראיה לתשו' הגאונים בתותים, וכ"פ רדב"ז והביאו בנשמת אדם (נ"א ז'), ונפק"מ דאם יברך על מיני אטדין בופה"ע לא יצא אפי' בדיעבד דאין זה בהגדרת אילן, אך בצל"ח כ' דיצא בדיעבד דהוי אילן, וכ"כ בנ"א שם ובחזו"א שם דאטדין גזעו קיים, וברכתו בופה"א דאין הוא חשוב דהוא עץ נמוך וחלש (ועי' רש"ל), וכוונת הר' מנחם (והר"ר מנוח במדכי) דמצד סיבה זו יש לברך על התותים בופה"א אף אם מה שענפיו מתייבשין הוא בהגדרת אילן, דמ"מ לא חשוב הוא.

שם אלמא לענין ברכה מיני דשאין הן. ובתורי"ח (וכן בר"ח, ועי' רא"ה) כ' דאטדין בופה"ע דהוי אילן מהא דתוספתא דכלאיים (פ"ג י"ג) דאם יש ענף הוי אילן, ודלא כהירושלמי דזה דווקא לגבי כלאיים, וכן עי' ברא"ש שהביא התוספתא דכלאיים גם לענין ברכה, וצל"ל דלשיטתם הבבלי כאן פליג על הירושלמי הנ"ל, ובמרדכי הביא בתחילה דתותים בופה"א דכלו ענפיו לגמרי, ולבסוף הביא מר"ת דתותים בופה"ע, ולכא' פליגי במציאות (ובחזו"א שם התקשה בזה), ועי' ב"ח דנחלקו בפ' גוואז, דלהגאונים היינו ענפים ולר"ת גוואז הוא השורש.

ובתהל"ד השווה שי' ר"ת והר"מ הנ"ל עם האגודה שהביא מג"א (רי"ג א'), אך אין נ' כן דלהאגודה בעינן שיישאר ענף שהוא עצמו הדר מפיק פירי, והר"מ ור"ת כ' דדרך הענף להתקיים ימים רבים בשנה זו והדר אתו פרי בשנה האחרת, והיינו דאין הענף עצמו הדר מפיק פירי אלא צומח ענף אחר בשנה האחרת והוא מפיק פירי, אמנם בסברא צ"ע מאי מעליותא דהענף נשאר בשנה זו בלי פירות ואף

לא מוציא שוב פירות. (ועי' ריטב"א בהלכותיו פ"א ה"ט ג"כ הזכיר שהענף נשאר קיים).

מ' ע"ב גמ' א"ר הונא חוץ מפת ויין. בטעמיה דר"ה עי' פנ"י וצל"ח (לעיל ע"א ד"ה עוד נלענ"ד (השני)), ולפני"ד אף מזונות לא פוטר שהכל, ובחי' ר' אריה לייב (ג,ג) האריך לבאר היטב סוגיין עיי"ש.

רש"י ד"ה חוץ. ק' דאם רצה להראות חשיבות יין הול"ל דברכתו בופה"ג (ראש יוסף), ועיי"ש בחי' ר' אריה לייב (ג,ג) בדבריו הנפלאים בזה.

גמ' ר"י אמר אפי' פת ויין. י"ל דגם לר"י שהכל לא נתקנה על פת ויין אלא דיוצא מדין כל המשנה וכו"מ, ונפק"מ לפי"ז דבספיקות לא יברך שהכל (אוהל ברוך).

שם. ברוך המקום שבראה. בצל"ח כ' דהמקום הוי כשם, ועי' שעה"צ קס"ז נ"ב, ובר"ח כאן מ' דלא הוי כשם.

שם. יצא דברי ר"מ. הרי"ף השמיט דין דכל המשנה ממטבע, ובשי' ריב"ב הביא דאף דרב כר"מ אך קיי"ל דר"י ור"מ הלכה כר"י וע"כ מספקא ליה להרי"ף, ובמאירי פסק דלא כרב בהא דברין רחמנא ונ' דפסק כר' יוסי וכנ"ל. אמנם רוב הראשונים פסקו כר"מ וכרב.

בהג"א הביא מתוס' (והוא תורי"ח) להסתפק אי קיי"ל כר"מ אף אי לא הזכיר פת, ובר"ח כאן מ' דצריך להזכיר, ובריטב"א מ' דא"צ וכ"ה להדיא בהלכותיו (פ"ב הכ"ב) ובחי' הגר"א, ובב"י כ' סב"ל.

ברשב"א (לעיל דף י"א ד"ה ונ"ל) כ' דשרי לשנות אפי' לכתחילה, ובריטב"א שם (וכ"ה בהלכותיו פ"ז

לומר בספיקות בריך רחמנא או דהוי מטבע ברכה לבטלה, ובפס"ת (ר"ט, ז) האריך להביא שיטות הפוסקים בזה.

שם הרחמן לא הוי כרחמנא ולא יצא - שעה"צ קס"ז נ'.

שם, יצא ידי ברכה ראשונה. ברש"י כ' ברכת הזן, ולפי פשוטו זה המוציא (רש"ל).
1234567

שם, הזכרת השם. ובענין "אלוקינו" אם מעכב - עי' פרישה רי"ח סק"ג, וביאור"ל קס"ז ד"ה בריך.
פרשת ויקרא

תוד"ה אמר אביי - דמלך לבד אינו מלכות. ובאבן העזר רי"ד חולק, ועי' ביאור"ל רי"ד ד"ה ואפילו.

שם. ובחתימה א"צ מלכות. ומ"ש מלכות משם לענין זה, י"ל דהזכרת השם זה עיקר חפצא דברכה, משא"כ מלכות אף שמעכב מ"מ אין זה עיקר הברכה אלא "אזכרה", (אוהל ברוך).

מתני' על החומץ כו' שהנ"ב. עי' תר"י שהק' מיו"כ, ותירוצו צ"ב דאם מברך עליו ע"כ שנהגה וא"כ אמאי פטור ביו"כ (וכן הק' בראש יוסף), ויש לחלק בין הנאת גרונו להנאת מעיו עי' בזה לעיל ל"ה ע"ב במ"ש שם על שמן. ומה שחילק בין ברכה ראשונה לאחרונה, צ"ל דברכה ראשונה מברך אם נהנה, משא"כ ברכה אחרונה בעינן חשיבות וכיוון שפטור ביו"כ אינו חשוב.

על הזמית כו'. רש"י (לעיל ל"ה) פי' מי מלח, ור"ח (וכן הערוך) פי' מרק, וצ"ב דאם כוונתו למרק ירקות א"כ ברכתו בפה"א כמי שלקות,

הי"ד) דאין ראוי לעשות כן בקביעות רק בדרך ארעי, ובביאור הגר"א (ס"ח א') וכן בב"ח ופמ"ג (קס"ז) כ' דווקא בדיעבד וכ"ה להלכה במ"ב. ועי' תזו"א (כ"ז א') דחז"ל תקנו תוכן הברכה שיעכב, ותיקנו נוסח הברכה לכתחילה.

בחי' הרא"ה כ' דאמר ברוך המקום כו' ואכלה, וצ"ע דמ' דאם עדיין לא אכל יברך כדין, והא כיוון דיצא בברוך המקום לכא' הוי ברכה לבטלה, וכ"כ בהליכות שלמה מהגרשו"א, ואולי כוונתו דבעינן דיהיה מוכח בברוך המקום דכוונתו לברכה ולא לשבח בעלמא.

ברשב"א כ' דאף דהלכה כר"מ מ"מ בעינן חתימה עי"ש בנוסח, (וכב"ח הוסיף דלא מסתבר דאותו הנוסח מהני להמוציא וברכת הזן), ולכא' איך יפתח ויחתום בלי נוסח באמצע, עי' לבושי שרד קפ"ז א' ופמ"ג בא"א שם. וש"ר נחלקו על הרשב"א (רמב"ן במלחמות פ"ק וכן הרא"ה וריטב"א ועוד) דא"צ חתימה.

תוד"ה ונימא, וי"מ כו'. בתו' רא"ש לא גריס תאנה, ולפי"ז באמת לר' יוסי יצא בשאר דברים גם בברוך המקום, ובכוונת התוס' עי' מהרש"א, חי' הגר"א, פנ"י, רש"ש, ובחי' רא"ל הנ"ל.

ברוך כו' אמר רב יצא. רב ס"ל כר"מ, וא"כ ק' מאי קו' הגמ' מאי קמ"ל הא קמ"ל דלא כר' יוסי (צל"ח).

שם בריך רחמנא כו'. החת"ס (נדרים דף כ' ד"ה הנה) כ' דאם יזכיר רחמנא הוא הזכרת ש"ש לבטלה, ובאחרונים האריכו בזה עי' אחיעזר (ח"ג ל"ב). ועי' פת"ש (יור"ד שכ"ח סק"א) אי שרי

ובלי ירקות מאי ס"ד ולא יברך שהכל, וכד"ח (נ"ב) יישב דמיירי עם ירקות ובשר דמברך שהכל ולא בופה"א.

ועל הנובלות כו' בושלי כמרא ותמרי דזיקא. בפוסקים מצאנו כמה סוגים בזה:
א. תמרים שמתייבשים מחום השמש ועי"ז אישתני לגריעותא.

ב. סוג תמרים שאינם מתבשלים לעולם על העץ אלא בכומר, והנידון כאן כשעדיין לא התבשלו בכומר.

ג. בהנ"ל והנידון כאן לאחר שהתבשלו בכומר. ד. תמרים רגילים, אלא שנופלים קודם בישולן ונותנים בכומר, והנידון כשעדיין לא התבשלו בכומר.

ה. בהנ"ל והנידון לאחר שהתבשלו בכומר.

ו. תמרים שהרוח מפילתן לאחר שהתבשלו.

ז. תמרים שהרוח מפילתן לפני גמר הפרי, וכעין אות ד'.

בישולי כמרא פשטות לשון רש"י מ' כאות א' הנ"ל, וכן פי' בחורי"ח, וכ"מ ממג"א (ר"ב כ"א), אך בב"י (ר"ב) ובפרישה (ר"ד ד') מ' דהבינו ברש"י כפיר"ח להלן.

ר"ח פי' כאות ב' הנ"ל, וכ"ה ברא"ש בערלה ור"ש בדמאי, וכן פי' אחרונים (א"ר פמ"ג ונח"ד) בד' הטור, ובנח"ד כ' דמיירי גם באות ג', ובראש יוסף הסתפק בזה, ועי"ש שהק' מ"ש מסופי ענבים דלהטור (ר"ב ט') בופה"א, ונראה לחלק דסופי ענבים גרועים מענבים אך זה מצבם הטבעי, משא"כ בתמרים שבמצבם הטבעי אינם ראויים כלל וצריך לבשלם בכומר.

ל' תר"י מ' דפי' כאות ד', וכ"ה בפיה"מ וברי"ו (מוכא בב"י) וכן פירשו הב"ח והש"ך

(ביור"ד רצ"ד) ד' הטור, ובמל"ה (על תר"י) תמה ע"ז דזהו תמרי דזיקא ולא בושלי כמרי, וכן הק' בפמ"ג, ובאמת בביאור הגר"א (ר"ב כ"ב) וכן בא"ר פי' את תר"י כפיר"ח, ועי' ב"י ופרישה שם שהק' דמ' מלשונם דאיירי כאות ד', וצ"ל כאות ה', ובראש יוסף מ' דקו' הב"י דמרי"ו מ' כאות ד' וצ"ל כאות ב' או ג' וכקו' המל"ה הנ"ל, וביד אפרים ונח"ד (וכ"מ בביאור הגר"א) פי' גם הא דרי"ו כאות ב'.

ותמרי דזיקא להט"ז (ר"ד ג') הוא כאות ב' (דבושלי כמרא פי' כאות א') ועי"ש היטב במ"ז, ולהא"ר (ר"ב י"ג) הוא כאות ו' וכ"ה בש"ך ובנח"ד, ולהמל"ה הנ"ל הוא כאות ז', ובראש יוסף פירש על שניהם.

מ"א א'

סוגיית קדימה

גמ' אמר עולא כו' ורבנן סברי מין חביב עדיף. אע"ג דבמתני' איתא מברך על איזה שירצה ולא מ' דווקא על חביב ומנ"ל לעולא הא, י"ל מהא דבר קפרא לעיל ל"ט (פנ"י).

חביב, יש לחקור אם חביב אין זה מעלה בחפצא דהמאכל אלא הנהגה בגברא שכיוון שענין ברכה הוא להודות לה' ע"כ יש לו לברך על מה שחביב לו טפי ולהודות בשמחה וכטוב לבב (וכ"מ בכלבו), או"ד דבאמת חביב הוא מעלה בחפצא דהמאכל שחשוב יותר מהמאכל השני, וכ"מ במאירי שכ' דהוי כעיקר וטפל, ואולי בזה נחלקו הראשונים (תר"י רא"ש ועוד) והרמב"ם, דלהראשונים חביב הוא מה שחביב לו תדיר ולא מה שחביב לו השתא, ובפוסקים מ' דלשיטה זו אין עדיפות לחביב השתא על ז' מינין, ומ' דזה מעלה בחפצא ואין זו הנהגה, ולהרמב"ם כ' הפוסקים בדעתו דאזלינן בתר

ראשונים דס"ל הכי, ואף לתוס' מ' דהיה שייך לומר כן אלא שדחו מכח דיוק ל' הגמ', ובריטב"א (וכן בהלכותיו פ"ג ה"ט) מ' ג"כ דבופה"ע עדיף אך מדין הבה"ג (עי' להלן) ולא מחשיבות ז' מינין.

רש"י ד"ה במאי פליגי. הא וודאי לא מיפטרי בחדא ברכה. תמוה מאוד, דהא לעיל (בד"ה פשיטא) כ' רש"י דלא גרסי' פשיטא דאי לאו עולא הו"א דברכת הצנון פוטר זית, א"כ השתא דקיימינן לאידך מ"ד דאף באין ברכותיהן שוות פליגי י"ל דבזה פליגי, ונרדף דהברייטא דלעיל א"ש וא"צ לחסורי מחסרא (וכדמ' בגמ' דרק לעולא ק' מהברייטא), וברשב"א באמת כ"כ לפרש הא דבמאי פליגי, ובהגהות ראמ"ה כ"כ בד' התוס', ומ"מ זה סתירה בדברי רש"י ולא ראיתי מי שעמד בזה, ומצווה ליישב.

תוד"ה אבל כו' וא"ת כו' גבי עובדא דבר קפרא וכו'. כל הראשונים למדו מהא דעובדא דבר קפרא דבופה"א עדיף משהכל אפי' חביב, מהא דאיתא שם דשלקות דבופה"א עדיפי מפרגיות החביב, אמנם בביאור הגר"א (סק"ד) מוכיח משם להיפך, דהא מ' דבר קפרא ס"ל לדינא כהמברך, ולפי מה דס"ד בגמ' דפליגי אי שלקות בופה"א או שהכל, הו"ל לבר קפרא לומר דס"ל דשלקות שהכל, ומהא שהצדיק את המברך במה שהבשר חביב עליו, מ' דס"ל דאפי' אי שלקות בופה"א כהמלגלג, אפ"ה חביב עדיף גם מבופה"א, וכהרמב"ם.

והנה הרי"ף והר"מ השמיטו הא דין דברכה מבוררת טפי, ומ' דלא ס"ל, וכ"כ בצל"ח, (ובמאמ"ר הסתפק בד' הר"מ, ועי' נח"ד), ובמאירי הביא ג"כ י"א דאין קדימה בבופה"א ושהכל, אמנם לענין ברכה אתרונה בנוסח דמעין ג' קבע הר"מ סדר קדימה, ועי' פמ"ג בפתיחה

חביב השתא, וע"ע להלן.

במאירי (ד"ה מה) כ' דבחביב אזלינן בתר חביב דרבו או חשוב ממנו.

שם אבל באין ברכותיהן שוות ד"ה מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז. ג' שיטות בראשונים בזה.

א. שי' ר"ח ורא"ש (במסקנת דב"יו) דלעולא באין ברכותיהן שוות אין כלל דין קדימה ועל מה שירצה לברך יברך, דדווקא בברכותיהן שוות ומברך רק על מין א' והשני נגרר שייך קדימה, אך כשמברך על שניהם אין קפידא בהקדמה, וכשיטה זו מורה פשטות ל' רש"י, וכ"כ בדעתו המג"א (סק"ב וסק"ד ועי' פמ"ג) ועוד אחרונים.

ב. שי' סמ"ק תר"י (בד' הרי"ף) ר' האי גאון ועוד, דלעולא לכו"ע חביב עדיף, וכ"כ התוס' והרא"ש בד' רש"י (וצ"ע על המג"א הנ"ל, עי' בית מאיר ובנח"ד), ולפי"ז צ"ל דר"י מודה לרבנן דחביב עדיף, אלא דבברכה א' אין להעדיפו על ז' מינין משום בזיון דז' מינין שנגררין, משא"כ באין ברכותיהן שוות דאין כאן גרירה ובזיון שפיר יש להקדים חביב.

וברא"ש כ' דבאין ברכותיהן שוות לא שייכי זה לזה כלל, ומ' דאין כלל קפידא בדבר, אך ברשב"א מ' דאף כאן יש קפידא אך דק מועטת וע"כ יש להקדים חביב, ונפק"מ בצנון וזית ואין א' מהם חביב, דלהרא"ש אף כאן אין צריך להקדים הזית כיוון דבב' ברכות לא שייכי זל"ז כלל, ולהרשב"א כיוון דיש קפידא מועטת ואין חביב יש להקדים הזית, וכ"ה במג"א ובמ"ב (סק"ט) להקדים הזית.

ג. שי' המאירי והמרדכי (לפי הבנת הב"י) דלעולא לכו"ע ז' מינין עדיף, ובא"ר הביא עוד חבל

(אות י'), [ובא"א (בוטשאטש) בסוף הסי' נוטה לחדש דברכה אחרונה על חביב קודמת, ובצל"ח (מ"א ע"ב ד"ה איתמר) כ' דבב"א אין קדימה לחביב].

שם לפי שמבוררת טפי. מל' התוס' מ' דהמעליותא היא בברכה ולא בחפצא דהמאכל, אך ברש"י (ל"ט בד"ה ומלגלג) מ' דהמאכל חשוב יותר, והא דבופה"ג על יין קודמת לבופה"ע הביא הטור מהר"פ דהברכה חשובה יותר (וכוונתו שהיא פרטית ומבוררת יותר מבופה"ע), אך בלבוש כ' דחפצא דיין חשוב יותר, ועי' צל"ח ובחי' ר' אריה לייב (סי' א' אות ב' וג') שהאריך לבאר הסוגיא.

ועי' ב"ח (ד"ה ואם הביאו לפניו) שכ' דבופה"ע קודמת לקמח חיטין אף שהוא ז' מינין כיוון שברכתו שהכל, ומ' דאזלינן בתר הברכה ולא המאכל, [ובב"ח סי' קפ"ב (ד"ה כ' מהרש"ל) כ' דשיכר יש לו חשיבות דו' מינין אף שברכתו שהכל, וכ"ה בט"ז שם (סק"א), ויש לחלק בין דיני קדימה דברכה מבוררת עדיפא להתם דמיירי בכוס ברהמ"ז], ובמג"א (קפ"ב סק"ב) כ' דשיכר אינו חשוב מין ז' כלל, וכ"ה בפמ"ג כאן ובשעה"צ (סק"ט) לגבי דובשא דתמרי, ובשעה"צ סוס"ק ט"ז חידש טפי דכ' דאין חשיבות לקליות שעורה כיוון שברכתו שהכל, אע"ג דאין שום חסרון בחפצא והוא מז' מינין.

שם ומ"ש בה"ג כו'. ומ' דבופה"ע עדיף מבופה"א אף שהוא חביב, וע"כ לא קאי הבה"ג כעולא דס"ל דחביב עדיף, אך מ"ש התוס' דהבה"ג לפי המסקנה תמוה, דלר' יהודה הא דזית קודם לצנון משום ז' מינין קודם לחביב ולא משום חשיבות דבופה"ע כהבה"ג, וכה"ק רשב"א (ועי' צל"ח), וצ"ל דלבה"ג ר"י חדא ועוד קאמר, דאה"נ דזית קודם כהבה"ג,

ומה שנקט חשיבות דו' מינין הוא נפק"מ לזית ותפוח להקדים זית (רש"ש).

הראשונים (רא"ש תר"י רשב"א ועוד) פליגי על בה"ג, אך מרדכי רא"ה וריטב"א פסקו כהבה"ג וכ"מ בתוס', ועי' מ"ב (סקי"ח) דיש לנהוג כהבה"ג בשווים.

אוצר החכמה

תוד"ה מיתיבי. בתוס' זה נלאו כל חכמי לב להבין כוונת דבריהם, אך ב' הפירושים העיקריים הם מהרש"ל והגר"א.

לשי' מהרש"ל מ"ש התוס' לכן צריך להנהיג הכי כו' היינו דלבה"ג בתפוחים וקליות יקדים קליות, (ומ"ש לפטור את התפוחים הוא להו"א, ולמסקנה היינו להקדים, עי' רש"א), והיינו דמין ז' עדיף מבופה"ע אף לחבה"ג, ובופה"ע קודם לבופה"א רק בשניהם אינם ז' מינין או ששניהם ז' מינין, אמנם לפי"ז ק' ממ"נ, אי חיטה דקרא היינן קליות ויש בהם חשיבות דו' מינין, א"כ אקדמיה קרא חיטים לגפן, ואי קאמר דבשניהם ז' מינין בופה"ע קודמת, ואי חיטה דקרא היינו מע"ק דבומ"מ, א"כ קליות אינם בחשיבות ז' מינין ואמאי יקדימם לתפוחים, וצ"ל כמ"ש בתר"י בתי' א' דהקדמת קרא מיירי רק בברכותיהן שוות, ולפי"ז חיטה דקרא היינו קליות ואפ"ה אין קודמין לגפן ומ"מ קודמין לתפוחים כיוון שהן מז' מינין, וכ"מ במרדכי שהביא הא דבה"ג וכ' דבאין ברכותיהן שוות ז' מינין קודמין, וק' דתיפו"ל דבופה"ע קודם כהבה"ג, אע"כ נפק"מ לקליות ותפוחים דקליות קודמין וכנ"ל, אמנם בבה"ג עצמו (עמ' ס"ז בהוצאת מ"י) איתא דחיטה דקרא היינו מע"ק דבומ"מ.

ובחי' הגר"א פי' דהוא דיבור אחד עם התוס' לעיל, וכוונת התוס' דרק לרש"י לכו"ע חביב עדיף באין ברכותיהן שוות, אך לבה"ג יפרש הסוגיה בקליות ותפוחים וע"ז קאמר עולא

אקדימה והחביב קודם, משא"כ חיטה וגפן שייכי זל"ז דשניהם הוזכרו בקרא ושניהם מז' מינין, ע"כ קפדינן אקדימה.

וא"כ אם קליות חיטה [כגון שלווה וכדו'] קודמין לגפן וז' מינין תלוי בשיטות הנ"ל, ועי' טור ושו"ע ס"ה ובמג"א ח' ומחה"ש ופמ"ג שם ובנו"כ שהאריכו בזה, ומסתעף מזה אם זית קודם למע"ק דשעורה או לא דנחלקו בזה הפוסקים עיי"ש.

ומ"מ חזינן דאף להרא"ש דבאין ברכותיהן שוות אין כלל דין קדימה, היינו דווקא בבופה"א ובופה"ע, אך בומ"מ ודאי חשובה להקדימה (ובעו"ת לא כ' כן), וע"כ בומ"מ קודם לייז, וגם בומ"מ דאינו בחשיבות קרא דז' מינין קודם לבופה"ע דז' מינין כדאיתא בשו"ע ו', [ובומ"מ דאורז נחלקו הפמ"ג והלבוש אי קודם לז' מינין, ואם קודם לבופה"ע מסתפק הפמ"ג, אך לבופה"א כ' בראש יוסף דמסתבר דקודם, וכ"ה בזאת הברכה מהגר"ש"א, אמנם פשוט דבומ"מ דה' מיני דגן קודם לבומ"מ דאורז. והגר"ז כ' דבומ"מ על פהב"כ קודם לבומ"מ דמע"ק].

וכ"ז באין ברכותיהן שוות, אך בברכותיהן שוות אי מיירי הקרא אף בחביב (וכהראשונים דפליגי אר' שמעיה), א"כ א"ש רק לר' יהודה, וע"כ הרבה מהראשונים פסקו כר' יהודה ולא כרבנן, אך לשיטה ג' הנ"ל אולי י"ל דה"ה הכא דדוקא בז' מינין הקודם בפסוק קודם, ועולא מיירי בתפוח וזית שאינם שייכים זל"ז, ואף שברכותיהן שוות י"ל דלרבנן חביב עדיף אא"כ גלי קרא בהדיא. [ובתפוח וזית שווים פשוט דלכו"ע יקדים זית, וכ"מ מהא דאמר עולא דלרבנן חביב עדיף, מ' דבליכא חביב מודי, וא"צ לדרשה דר' יצחק לזה דהא לר' חנן דהפסוק לשיעורין נאמר ולא להקדמה הא לר'

דבזה יודה ר"י לרבנן דלא אזלינן בתר ז' מינין אלא בופה"ע קודם, ולפי"ז אדרבא תפוחין קודמין לקליות, וכ"כ רש"ש וכ"ה במג"א (סק"ד) וכ"מ מסתימת ל' הבה"ג.

ובהגהות ראמ"ה פי' התוס' כמ"ש על רש"י ד"ה במאי פליגי, וע"ע פנ"י וצל"ח.

תוד"ה א"ר ירמיה כו' אבל ר' שמעיה גרים כו'. ולשי' ר' שמעיה י"ל דאף עולא מודה לדין הקדמה בשניהם שווין מהאי קרא, אך לש"ד דס"ל דקרא מיירי אף בחביב ואפ"ה הקודם בפסוק קודם, וא"כ כ"ש דז' מינין עדיפי על צנון וכדו' אף שהוא חביב, וזה דלא כעולא, ומצינו בזה ג' מהלכים בראשונים [באין ברכותיהן שוות].

א. תי' א' בתר"י וברא"ש דלעולא הקדמת קרא דווקא במין א' ולא בב' מינין, והיינו דגפן קודם לתאנה וכו' אך חיטה ושעורה אינם קודמים לגפן אם הוא חביב.

ב. תי' ב' בהנ"ל דחיטה ושעורה דקרא היינו במע"ק, דבומ"מ וודאי ברכה חשובה היא וקודמת לבופה"ע [אך ק' דתיפו"ל דהיא ברכה מבוררת טפי ומה צריך להקדמת קרא, וכן הק' פמ"ג א"א ב'].

ג. שי' ריב"ב דעולא מודה בהקדמת קרא ואפ"ה ז' מינין אינן קודמין, וכן מוכח ברא"ש שכ' בסוף דבריו דחטה קודם לזית וכו' ומוכח דאפי' בקליות, ולעיל כ' דבאין ברכותיהן שוות ליכא דין קדימה, וכן פי' הפוסקים (פרישה, מג"א סק"ב וט"ז סק"ג) בד' הרא"ש (ודלא כב"ח), ואף שתמוה לומר כן שחיטה קודמת אפי' לגפן חביב שהוא מז' מינין, וצנון חביב קודם לחיטה, עי' מחה"ש שהביא מהשל"ה דצנון וחיטה אינם שייכי זל"ז ע"כ לא קפדינן

יהודה ז' מינין קודמין דחשיבותן שזכרו דקרא
ללמד שיעורין, וכ"ה בתוס' ל"ט' סוף ד"ה
חביב עדיף].

מ"א ע"ב א"ל זה שני לארץ. שאלו למרן
הגרי"ז איך ילפינן דין הקדמה מהפסוק, הא
כיוון דא"א לכתוב כל הז' מינין בב"א א"כ
מוכרח לכותבן בזאת"ז אף ששווין בחשיבותן,
והשיב שאין זה מוכרח, והא ראיה מהא דכתוב
משה ואהרן וכן כ' אהרן משה וכ' רש"י להודיעך
ששניהם שקולין, ומ' דדוקא אם גילה לן קרא
בפסוק אחר בסדר אחר אז שניהם שקולין
בחשיבותן, אך בפסוק א' הסדר הוא לפי
החשיבות, אך בתגיגה י"ב ע"ב ברש"י ד"ה
להקדים איתא להדיא לא כן, ודווקא אם כ' "את"
הוי להקדים, ונולול דברי רש"י י"ל דגם שם
איתא פסוק בסדר אחר "ביום עשות ה' אלקים
ארץ ושמים" וע"כ בעינן ל"את" וא"ש גם לפי
דברי הגרי"ז], ובטו"א שם (הביאו כגהש"ס וכ"ה
בצל"ח כאן) כ' דלפי רש"י הנ"ל א"ש הכא דכאן
לא כתי' "את" וילפינן דין הקדמה מ"ארץ"
בתרא, דהו"ל להקרא לומר חיטה זית שעורה
גפן וכו', אע"כ בא ללמד דין הקדמה, אך ק' דמ'
בגמ' דר' חסדא לא ידע הא דארץ בתרא ואפ"ה
הקשה לר' המנונא מדין הקדמה, ועי' תור"ח
שתי' דהפסוק לא רצה להפסיק בין הזרעים, ולא
כ' דבא ללמד דין הקדמה, ועי' במשמר הלויים
(סימן מ"ב) שהאריך בענין.

שם. בראש יוסף (ד"ה וראיתי) כ' דאף דראשון
לארץ בתרא קודם לשני לארץ קמא, מ"מ אין זה
בדרגת חשיבות קדימה כהקדמת חיטה לשעורה.

תוד"ה זה שני לארץ כו'. בצל"ח (על רש"י) כ'
דרש"י מסתפק בזה עיי"ש.

ולענין הלכה בברכותיהן שוות לשי"ר

שמעיה ור' האי גאון ורי"ף וריטב"א הלכה
כרבנן דחביב עדיף, ולשי' הר"מ חביב השתא,
וראב"ד תוס' רשב"א רא"ש וטור פסקו כר'
יהודה וכ"ה בשו"ע.

ובאין ברכותיהן שוות פסקו כעולא ולרוב
הראשונים היינו דחביב עדיף, ולהרא"ש וטור
אין דין קדימה וכ"ה בשו"ע בסתמא.

ועי' מג"א סק"א דבברכותיהן שוות שלם עדיף
מחביב וז' מינין עדיף משלם, ובברכותיהן אינן
שוות מסתפק השעה"צ (סק"ה) האם עדיף שלם
או חביב.

בריטב"א בסוגיין (ד"ה א"ר ירמיה) כ' דכל דין
קדימה שייך דווקא אם רוצה השתא לאכול
שניהם אלא שא' חביב לו יותר וכדו', אך אם
רוצה עכשיו משהו מסויים ורק אח"כ את הדבר
השני א"צ להקדימו אפי' הוא חשוב יותר, ועי'
שועה"ר (רמ"ט קר"א ד') דאין דין קדימה בכה"ג,
וכן הביא בוזאת הברכה.

עו"כ שם בריטב"א, דאין דין להקדים אכילה
לשתיה, וכ"כ בפמ"ג (מ"ז ו') וכן סתימת
הפוסקים, ודלא כהערוה"ש (י"ז) שכ' להקדים
אכילה לשתיה.

מהמ"ב (סקל"א) מ' דדין קדימה דווקא אם
שניהם לפניו על השולחן, ודלא כמ"ש בוזאת
הברכה שכל שהוא בביתו ודעתו עליו יש
להקדימו, ומה שדימה זה להא דמ"ב קע"ה ד'
יש לדחות דהתם לענין הטוב והמטיב אינו כ"כ
בשמחה אם הביאו לפנין יין שהיה כבר בביתו,
ואין זה ענין לנדר.

ובענין מה להקדים בסימני ליל ר"ה עי' פס"ת
(תקפ"ג ב') שהביא השיטות בזה.

ולסיום הענין נביא מה שהתפרסם בבי מדרשא

מראה

מ"א ע"ב

מקומות

מג

כ"שאלת הגלגל", דהיינו כשיש לפניו תמר (מין ז') בננה חביב (אין ברכותיהן שוות) ותפוח חביב יותר מהבננה, ויש לו להעדיף תמר על תפוח דבברכותיהן שוות ז' מינין קודם, אך בננה קודמת לתמר דבאין ברכותיהן שוות חביב קודם, ותפוח חביב מבננה וחוזר חלילה, (ועי' כעין זה במג"א בסוף הסימן), ונ' שבכה"ג יקדים את הבננה, דכיון שאין שום אפשרות לברך על התפוח מצד בזיון דז' מינין שיגרר אחריו כמ"ש לעיל, וחזינן דבברכותיהן שוות נדחה דין חביב מפני זה, וא"כ אף כאן אף שתפוח חביב טפי מבננה ויש להקדימו, מ"מ יידחה דין חביב זה מפני צד בזיון שייגרר ז' מינין אחריו וכנ"ל, משא"כ לגבי בננה ותפוח אין זה בגדר בזיון דחביב אם יגרר אלא זהו רק דין הקדמה בעלמא (ועוד דז' מינין הם חשיכות כחפצא משא"כ חביב), א"כ נותרו רק התמר והבננה ובאין ברכותיהן שוות חביב קודם.

איתמר. יש לראות הסוגיא עד מ"ב והמשנה שם וכן מ"ב ע"ב גמ' ברך על הפת וכו' עם הראשונים.

בדף זה כמה סוגיות: פהב"כ, דברים הבאים בתוך הסעודה, יין פוטר משקין, קביעות סעודה, ברכה אחרונה על מאכל שלפני הסעודה, ועניני היסת הדעת, ונבארם אחת לאחת בס"ד.

פהב"כ. עי' ב"י (קס"ח ז') ג' שיטות מהי פהב"כ, דלרש"י ורמב"ם היא פת שנילושה בתבלין ומיני מתיקה, ולר"ח היא פת רגילה שיש בה כיסין שממולאין במיני מתיקה, ולר' האי היא פת פריכה ויבשה שכוססין אותה. [ובריטב"א (בהלכות ב' י"ח) כ' שחסרונה שהיא דקה].

ובגדר נילוש בתבלין להב"י אף בקצת תבלין אם ניכר טעמו הוי פהב"כ, ולהרמ"א בעינן

הרבה תבלין שהוא העיקר, ובב"ח מחמיר טפי דבעינן רוב תבלין לא רק ביחס למים אלא אף ביחס לקמח, ובמ"ב הכריע דלא כב"ח. ובד' הרמ"א נחלקו הפוסקים אם כוונתו לרוב תבלין בכמות או באיכות ובטעם, עי' וזאה"ב (בירור הלכה ב').

ולד' ר"ח דוקא אם ממולא במיני מתיקה אך בממולא בשר וכדו' הוא לחם גמור וברכתו המוציא, עי' קס"ח סעיף י"ז ובט"ז וביאורו"ל שם (ונפק"מ לפיצה).

ובמ"ב (סקכ"ח) כ' דגם לר"ח צריך שיהיה ניכר הטעם בעיסה (וכ"כ בסוף ס"ק ל"ג), וצ"ע מנ"ל הא, דכפוסקים מ' דזה דוקא לרש"י דס"ל נילוש, ומה שציין בשעה"צ (כ"ח) לב"ח, הוא מיירי ג"כ בגדר נילוש ולא איירי כלל בגדר ממולא.

ועי' ב"י שכ' להלכה דכיוון דספק דרבנן הוא אזלינן לקולא לברך בומ"מ בנילוש לבד וכן אם רק ממולא או רק פריך, ומלשונו מ' דהשיטות פליגי אהדדי, ובסברא י"ל דאף דלרש"י מיירי בבצק הנילוש בהרבה תבלין וכנ"ל וודאי לא קובעים עליו סעודה, מ"מ ס"ל להר"ח דכיוון שנבלע בבצק שם לחם עליו אף שמתוק הרבה, ודווקא אם התבלין ומיני מתיקה עומדין לעצמן בכיס הוי פהב"כ, ועי' ביאורו"ל (קס"ח ד"ה והלכה) שהביא מאמ"ר שהסתפק דלמא השיטות לא פליגי אהדדי, וכ"כ בבית אפרים דוודאי מודו ומר אמר חדא וכו', אך עי' אבן העזר שהוכיח דרוב הראשנים פליגי ארש"י ורמב"ם וס"ל דהוי לחם גמור, דהא רש"י פי' פהב"כ אובליא"ש, ובתוס' (מ"ב ד"ה לחמניות) ובראשונים שם כ' דאובליא"ש הוא לחם, ועיי"ש שהק' לפי"ז סתירה בשו"ע.

ומ"ש הב"י ספק דרבנן לקולא, עי' ט"ז (סק"ו) שביאר דבומ"מ פוטר בדיעבד לחם, אך

פהב"כ ולא מצאנו בפוסקים דבעינן שייעשה לשם אכילת עראי. (אמנם במוסף שב"ק וז"ל תשס"ג הביא מפוסקי זמנינו דאם נעשה לקביעות וקובעים ע"ז, מברך המוציא אף שאוכל רק מעט).

רש"י ד"ה פהב"כ לאחר אכילה וברהמ"ז.
ע"י מ"ש בזה להלן ברש"י במתני'.

שם לא הטעינוה ברכה מעין ג'. האחרונים (ראש יוסף, ביאור הגר"א (ר"ח ל"ה), נשמת אדם ל' כ"א) למדו ברש"י דמיירי שאין כזית מן הדגן במה שאוכל אלא רק בצירוף התבלין וכו', וע"כ לא מברך ב"א מעין ג', והתוס' שהק' על רש"י ס"ל דהתבלין מצטרף לדגן לענין ב"א, והמעט דגן מחיל שם דגן על הכל והו"ל כאכל שיעור דגן, ורש"י התוס' ק' בסברא, דאף שלענין ברכה ראשונה זהו הדין דכל שיש בו, כיוון דבברכה ראשונה אזלינן בתר חשיבות והדגן הוא החשוב אף שהוא מיעוט, אך לענין ב"א בעינן שיאכל בפועל שיעור דגן וליכא, ואין מקור בגמ' לדין כל שיש בו לענין ב"א, וע"י באחרונים (פנ"י צל"ח ורש"ש) שהתקשו בד' התוס', ולולי דמסתפינא היה נ' לומר דלרש"י מיירי שיש כזית דגן בחתיכה זו שאוכל, אלא דהדגן הוא מיעוט ביחס לתבלין וכמ"ש רש"י שנותנין ב"ה תבלין הרבה, וכיוון שהדגן הוא מיעוט לא תיקנו מעין ג', וע"ז מביא רש"י מאורז ודוחן אף שברכתן בומ"מ לא תיקנו עליהם מעין ג', וחזינן דלענין מעין ג' בעינן חשיבות טפי מאשר בומ"מ, [ואף שאורז ודוחן אינם מז' מינים, מ"מ חזינן משם דלא כל מה שתיקנו בומ"מ תיקנו גם מעין ג'], וראיה לפי זה מהא דלהלן (ריש דף מ"ב) דר"ה בירך בג"ר (לש"י רש"י והר"ף) על פהב"כ אף שוודאי אכל כזית בכדא"פ [דהא ר"נ א"ל שחייב בברהמ"ז כיוון שקבע עליהו], ובראשונים שם הק' על רש"י והר"ף הא הו"ל לברך מעין ג', ולהנ"ל

המוציא לא פוטר בדיעבד פהב"כ, אך לפי"ז ק' הל' ספק דרבנן לקולא, דאין זה שייך לקולא או לתומרא אלא זו האפשרות היחידה לברך ואפי' אי הוי דאו' כך היה הדין, ואולי י"ל דאי הוי דאו' היה צריך לאוכלם בסעודה (ע"י להלן בזה) וכקו' רע"א בגליון שו"ע, וכיוון דהוי דרבנן הקילו לברך ברכת בדיעבד. ולהני פוסקים דבומ"מ לא פוטר בדיעבד לחם, כ' בשו"ע ר' דג"כ א"ש כיוון דכל דבר היה בחזקת בומ"מ וכשספק אם יצא דינו להמוציא אזלינן בתר חזקה קמא.

ולענין ברכה אחרונה תינח להני פוסקים דס"ל דמעין ג' הוי דאו', אך להתולקים דמעין ג' הוי דרבנן ק' הא הוי ספק ברהמ"ז דאו' ולא דרבנן, ע"י פמ"ג במ"ז ו'.

אורח החיים 1234567

ובב"ח פליג אב"י וס"ל שיאכלם באמצע הסעודה, וצ"ע דמה הרוויח בזה, דהא קיי"ל דפהב"כ מברכין בתוך הסעודה וא"כ הוי שוב ספק (ע"י לבושי שרד סוף ס"ק ל"ד), ומ"ש האחרונים (מחה"ש י"ח ותהלי"ד י"ג) שיאכלם מחמת הסעודה דהיינו לאכילת שובע ולא לתענוג, לא מובן איך ירמה את עצמו בזה, ובעו"ת כ' דיכוון להדיא לפטור בברכת המוציא.

וע"י וזאה"ב (בירור הלכה י"ב) האם יש היום פהב"כ בוודאי לכל השיטות, וע"ע שם (בבירור הלכה מ') דאין זה פשיטא לברך בומ"מ על בורקס.

ונחלקו הפוסקים (עיי"ש בבירור הלכה ג') אי גדרי נילוש ממולא ופריך הם סימן, וסיבת וגדר פהב"כ אינו אלא מה שלא קובעים עליה סעודה, או דבעינן דווקא אלו, וכגון קרואסון שלא עומד בתנאי נילוש וכו', אך לא קובעים עליו סעודה, וכן להיפך אם עומד בתנאי נילוש או ממולא או פריך (כגון מצה (פריך) או חלה מתוקה להמחבר) אך רגילים לקבוע סעודה עליהם, אמנם בזה י"ל דלכו"ע הוי בומ"מ כיוון דסו"ס עומד בתנאי

עוד יש להקדים דלשי' רוב הפוסקים מבואר דליפטר מברכה ראשונה בעינן שהדבר יוטפל לפת, וכל שלא טפל לפת אף שהוא טפל לסעודה חייב בברכה ראשונה, מה שאין כן לענין ברכה אחרונה א"צ שיוטפל לפת וסגי במה שטפל לסעודה לענין שברכת המזון תחול עליו לפוטרו. (ובראב"ד פסחים י"ט ע"ב מדפי הרי"ף אות ג') מ' דכל מה שחייב בבר', אינו טפל אף לסעודה והוי כסעודה אחרית, וברכת המזון קאי על ב' הסעודות)

גמ' דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל כו'. והיינו אפי' פירות לתענוג שלא שייכי כלל לפת, וס"ל לר' חייא דדומיא דדיין פוטר משקין אע"ג דלא שייכי המשקין לדיין כלל אלא בגלל שטפלים לו בחשיבות, והיין ראש לכל מיני משקין (כמ"ש הרא"ש סי' כ"ט), הכי אמרינן בפת שהיא חשובה מכל האוכלים ע"כ כל מיני מאכל נטפלים לה ופטורים מברכה.

ולהלכה דקיי"ל כר"ח רק לענין יין ולא לענין פת (דהא פירות לתענוג חייבים בברכה), חזינן דרק במשקין אמרינן דטפלים בחשיבות לדיין ולא במאכל, וצ"ע אמאי, וצ"ל דאף שהפת חשובה מכולם מ"מ גם שאר מיני מאכל וכן פירות חשובים הם ואין עדיפות הפת מספיקה לפוטרם לגמרי מברכה, ולזה בעינן שיהיו למזון ולשובע ובזה שייכים במהותם לפת, משא"כ שאר משקין ביחס לדיין אינם חשובים כלל, אמנם בריטב"א וכן בלבוש וקע"ד א' כ' שטפלים לפת שהיא חשובה, וכ"כ בפמ"ג (קע"ז א"א א') בהסבר צד א' בספיקו דהמג"א שם, ולהאמור זה צ"ע דזה רק לר"ח ואנן לא קיי"ל הכי, ועיי"ש שכ' דאף שהפת חשובה מ"מ פוטרת רק דברים השייכים לה כבשר ודגים הבאים למזון ולא פירות, ועיי' מתה"ש קע"ז שם. (ובדברי הפמ"ג שם יל"ע כמ"ש דאם טפלים

מבואר דלרש"י לא תיקנו מעין ג' כל שהדגן הוא מיעוט ביחס לתבלין, ולפי"ז שפיר הק' התוס' דסו"ס כיוון דאכל שיעור כזית דגן מברך מעין ג', והביאו מהא דכל שיש בו דאף שהדגן מיעוט חשוב הוא ויש לברך עליו (ועיי' חז' ר' אריה לייב סי' ד').

ובמ"ב (ר"ח מ"ח) כ' שמנהג העולם לצרף לענין מעין ג' אף שאין כזית בדגן (וכן נוטה בחזו"א כ"ו ח'), אך לכתחילה יש לזהר בזה, ובאגרו"מ (ח"א ע"א) תמה על מנהג זה שלא נכון ואין לו מקור בפוסקים, אך לפי הבנת האחרונים הנ"ל נחלקו בזה רש"י ותוס', ולפי המג"א (ר"ח סוסקט"ו) כ"ה פסק השו"ע בסעיף ב' (עיי"ש בגליון רע"א) דמברך על המחיה אף שאין כזית בכדא"פ, ועיי' ביאורו"ל ר"ח ס"ט ד"ה בקדירה וד"ה ואחריו.

סוגיית דברים הבאים מחמת הסעודה.

יסוד הסוגיא הוא ענין טפילות, אלא דבדין עיקר וטפל (להלן דף מ"ד) יש סיבה מיוחדת שבגינה מאכל מאבד מחשיבותו והופך לטפל (כפי שיבואר להלן בס"ד), וכאן אתחדש לן דין נוסף שאף דברים הנאכלים כעיקר מ"מ בשעת הסעודה נטפלים לפת או לסעודה.

ומצינו כמה סוגים בדרגות הטפילות: עיקר וטפל ממש (כגון לחם עם ממרח כשהעיקר הוא הלחם), בהנ"ל וכוונתו גם לממרח כעיקר, דברים הבאים בסעודה והם בגדר "סעיד" כפהב"כ ומע"ק ודייסא, דברים הבאים בסעודה ואינם בגדר סעיד ומ"מ באים "למזון ולשובע" (עיי' ריטב"א ל"ה ע"ב ד"ה סעיד החילוק בין סעיד למזון) כבשר דגים וביצים, דברים הבאים בסעודה לתענוג כגון פירות (ופשוט שאין הכוונה רק לדברים מתוקים, אלא כל שנאכל לקינוח ותענוג אף שהוא מלוח (ביסלי או פיצוחים וכדו')) הרי הוא בגדר זה, ומ"ש בפוסקים שבאים למתיקות לאו דווקא, ועוד מצינו טפילות רק בחשיבות. עיי' להלן בזה.

לחשיבות הפת פטורים אף כשלא אוכל הפת כעיקר, די"ל
דכשלא אוכל הפת כעיקר אף אין בה חשיבות).

עו"ל בר' ר"ח דאין זה טפילות לחשיבות פת,
אלא דומיא דברה"מ המסימת את הסעודה
ופוטרת כל מה שנאכל בסעודה מב"א, אף
ברכת המוציא אינה רק ברכת הפת אלא ברכה
שפותחת הסעודה ופוטרת כל הנאכל בסעודה
מב"ר, וכ"מ ברשב"א.

שם יין גורם ברכה לעצמו. בפמ"ג (קע"ד א"א
ט') הק' לפי רשב"א (כתוד"ה אי הכי) דא"כ אף
דיסא גורם ברכה לעצמו בומ"מ במקום
בופה"א, ותי' דבופה"ג היא פרטית יותר
מבומ"מ, ונ' לומר דחשיבות דיסא שתקנו עליה
בומ"מ כיוון דסעיד טפי משאר פרי האדמה,
וא"כ אדרבא שייכא יותר להטפילה לפת
דסעיד, משא"כ חשיבות דין כיוון דאישתני
למעליותא ולא בגלל שסעיד כדאיתא לעיל
ל"ה ע"ב.

ועו"ל דהא דגורם ברכה לעצמו אינו מחדש
מצב אלא סיבה להשאיר דבר בדינו המקורי,
וע"כ ביין שהוא משקין שבדינם המקורי אינם
טפלים לפת כדאיתא בראשונים דאכילה ושתייה
אינם שייכים זל"ז, אלא דמים השתנה דינם
להיות טפלים דאין אכילה בלא שתייה וכו',
וע"ז מהני מה שיין גורם ברכה לעצמו לא
לשנות דינו לטפל, משא"כ בדייסא ומיני מאכל
שבדינם המקורי נטפלים לפת לא מהני מה
שגורם ברכה לעצמו לשנות דינם ולהפקיע
טפילותם לפת.

שם. יל"ע אמאי הא דגורם ברכה לעצמו אינו
מחייב אף ברכה אחרונה על יין בסעודה,
ובשלמא לתר"י ורשב"א דאף לאחר הסילוק יין
פטור מב"א דברה"מ"ז היא ברכה הראויה לו
לכתחילה לק"מ, אך להרמב"ן (בפסחים כ"ד ע"א

מרפי הרי"ף) ולהרא"ש (פסחים פ"י ס"י) דרק יין
שבתוך הסעודה פטור מב"א כיוון דטפל
לסעודה, ק' דנימא דגורם ברכה לעצמו יחייבו
ב"א כמו שמחייבו ב"ר אף שטפל לסעודה, ואי
נימא דס"ל כרש"י כאן דגורם ברכה לעצמו
היינו שמברכים עליו בקידוש והבדלה כו', י"ל
דאין זה סימן לחשיבותו אלא סיבה
לחשיבותו, וכמ"ש הרמב"ן שם (וכן תוס' פסחים
ק"ג ד"ה אנא) דלא מצינו שחייב גם בב"א,
וכמ"ש בפמ"ג (קע"ד א"א ט') כיוון דלא חייב
לשתות שם שיעור לברכה אחרונה, אך אי ס"ל
כרשב"א (בתוס') א"כ ק' דיצא דינו מעל העץ
לעל הגפן וכמו דאמרינן בב"ר, ואולי י"ל דהא
דיין חשוב הוא סיבה לא להטפילו למשהו
מסויים כפת שזה פוגם בחשיבותו, וע"כ חייב
ב"ר, אך מה שטפל לסעודה אינו פגם
בחשיבותו.

אמנם שי' הראב"ד (שם בפסחים ועי' גם בשה"ג כאן
סק"א מה שהביא ממו"ה) דין חייב בב"א אף בתוך
הסעודה דגורם ברכה לעצמו, ולדידיה צ"ל
דהא דגורם ברכה לעצמו בקידוש וכו' הוא
סימן לחשיבות היין וע"כ אין לחלק בין ב"ר
לב"א.

רש"י ד"ה דברים הבאים כו' ללפת הפת.
הראשונים הק' דא"כ היינו עיקר וטפל דמתני'
להלן ומאי חידש ר"פ, וע"ע ברא"ש שהק' עוד
על רש"י, ובתר"י תי' דקמ"ל באוכל הפירות
לבדן כל שאכלן תחילה וסוף עם פת פטורים,
ועו"ל לרש"י דההיא דעיקר וטפל מיירי שאינו
רוצה בטפל כלל ואוכלו רק להעביר המליחות
או החרירות וכדו', ור"פ מיירי שרוצה לאכול
גם הטפל אך לא כעיקר, וכ"כ פנ"י.

ובבעה"מ"א תי' דר"פ קמ"ל דאפי' הביאו
לפניו הפירות אחר שבירך על הפת פטורין,
והבעה"מ"א לא הזכיר שדעתו בעת שבירך על

ובאמת שי' בה"ג דעל בשר ודגים לא מברך, ועל דייסא ומע"ק מברך כיוון שאינם מין המלפת אלא נאכלים תמיד בלא פת (אף שנאכלים בסעודת פת), דהני בבלאי טיפשאי דאכלי נהמא בנהמא (ביצה ט"ז ע"א), ואי נימא דרש"י כהבה"ג, א"כ ארווח לן הקושיות שהק' הראשונים על רש"י, דמעיקר וטפל ל"ק דכאן באמת לא איירי בליפות ממש, וכן מה שהק' התוס' מלהלן בגמ' דיינ נמי נפטריה פת ל"ק דמיירי בשותה היין בלא פת, ומ"מ ייפטר דרגילות הוא לשותות יין מחמת הפת כמ"ש התוס' בד"ה א"ה, וקו' הרא"ש שהק' דלרש"י לא פורש דין בשר ודגים, וכן מה שהק' שם דלרש"י מ"ש ר"פ ברישא "בתוך הסעודה" ל"ל הא מיירי במלפת את הפת ממש, ולהנ"ל הכל מיושב שפיר, וכ"כ פנ"י דרש"י כבה"ג (אך צ"ע מרש"י דף ל"ט ד"ה זקנה דפרגיות מברך עליהן בסעודה, ושם פרגיות אין זה בשר עוף הרגיל ואין הוא בגדר מלפת הפת), אך בראש יוסף כ' דלרש"י מברך על בשר ודגים וכמו שהבינו הראשונים בדעתו [ובאו"ז קנ"ד מ' שמסתפק בזה], וכ"מ קצת ברש"י ד"ה אין טעונין דמיירי בליפות ממש, וכן מהא שהזכיר פירות, וצ"ע.

שם ד"ה שלא כו' ובאין למזון ולשובע. עי' במ"ש לעיל, וגם כאן יש להסתפק בד' רש"י אי הא דדייסא וכדו' חייב בברכה הוא משום שכיוון שבא למזון ולשובע מצד עצמו ע"כ אינו בגדר מין המלפת את הפת, ולפי"ז אף אם יאכל הדייסא עם פת יברך, או"ד דמודה להראשונים דכל שבא למזון טפל לפת אלא כיוון שבפועל לא נאכל בליפות הפת חייב בברכה, ואם יאכל הדייסא עם הפת אה"נ דפטור, ובתור"ח הביא ממחזורים דאפי' יאכל עם הפת מברך, אך באו"ז (קנ"ד) כ' בד' רש"י שבכה"ג לא מברך, [אמנם אין זה נפק"מ מוכרחת, דהא אפי' בפירות קיי"ל דאם מלפתן

הפת על הפירות שיביאו לו אח"כ, אמנם הב"י (סוף קע"ז) כ' דדעתו עליהם [ופשוט שאין כוונתו דדעתו על פירות אלו בהדיא אלא כמ"ש המג"א (רי"ב סוסק"ב) דדעתו על כל מה שיביאו לו], ויש לתלות זה במה שחקרו בענין עיקר וטפל אי הטפל טפל לעיקר וא"צ ברכה כלל, או"ד דגם הטפל חייב בברכה אלא שיוצא בברכת העיקר [ונרחיב בזה בס"ד בסוגיית עיקר וטפל], ומהב"י והמג"א מוכח כהצד השני, דאי כצד א' לא בעינן שבשעת ברכה דעתו על הטפל, (והא דקע"ז סעיף ה' אין זה נפק"מ לכאן דהתם מיירי בנמלך גמור ואפי' על הפת חייב לברך שוב כמ"ש בתהל"ד סק"ד), אמנם י"ל דאף אי בעיקר וטפל אמרי' כצד א', דווקא התם דהוא טפל ממש, משא"כ הכא דאין זה טפל ממש אלא דין שכל הבא למזון טפל לפת שהוא עיקר הסעודה, בזה י"ל דלכו"ע בעינן שהברכה תפטור את הטפל, וכ"מ ברש"י ד"ה טעונין (ועי' פמ"ג קע"ז א"א א'), ולפי"ז תי' הבעהמ"א לשי' רש"י דר"פ קמ"ל דאע"ג דבעינן שהברכה תפטור הטפל, אפ"ה מהני מה שהביאו לו אחר הברכה כיוון דבסתמא דעתו על הכל.

וכן לענין ברכה אחרונה, יש לחקור אם בשר ודגים וכדו' טפלים לפת וא"צ ברכה לאחריהם כלל, או"ד שנפטרים בברהמ"ז, ונפק"מ כגון שאין לו סידור ואינו יודע ברהמ"ז בע"פ, האם יברך כנ"ר על הבשר ודגים או דהוי ברכה לבטלה כיון שטפלים לפת ואינם חייבים בברכה, ועי' אגרו"מ ח"א ע"ד.

עוי"ל, דהנה יש לדון בעצם שי' רש"י במ"ש דברים הבאים ללפת בהן את הפת אי כוונתו כפשוטו שהשתא מלפת בהן וכנ"ל, או"ד שכוונתו למין ולסוג דברים שבדר"כ באים עם הפת ללפתו כבשר ודגים, אע"ג דהשתא אוכלם בלא פת אלא לבדם.

ולכא' כ"ש פהב"כ וכנ"ל, וכ"כ בתהל"ד (קע"ד ר) וכ"מ באבן העזר (קס"ח ז' ח' בסוף דבריו), ומה שכ' תר"י (בד"ה לאחר) שאין ברהמ"ז פוטר דייסא הוא ברוקא, אך פהב"כ סעיד טפי והוי ממש פת, אמנם לעיל (בד"ה ואומרים) הביא ממורו דפהב"כ פטורה מב"א בתוך הסעודה כיוון שטפילה לסעודה ומ' דלאחר הסילוק מברך וצ"ע.

וד' רא"ש וטור ושו"ע דבתוך הסעודה מברך ב"ר ולא ב"א, ולאחר הסילוק לא כ' בהדיא, ועי' גליון רע"א (קע"ז) שכ' שפטורה ממיגו דקביעות סעודה, ולפי"ז הק' דמיגו זה שייך גם לב"ר בתוך הסעודה ואמאי חייב השו"ע ב"ר, ובאמת ענין המיגו הוא שי' הרשב"א, והוא באמת ס"ל דליכא ב"ר בתוך הסעודה [והא דלאחר הסילוק לא אמרי' המיגו לפטור מב"ר, כיוון דלאחר היסח הדעת מהפת אין ברכת המוציא קאי עליה, ועי' להלן דשי' רש"י לפטור מב"ר אף לאחר הסילוק], ובד' רא"ש וטוש"ע מנ"ל להגרע"א דלא מברך ב"א לאחר הסילוק, (ואין לומר מהא דהב"י (קע"ד) הביא מיגו דהרשב"א לפטור יין ומ' דס"ל הכי להלכה, דבשו"ע לא הזכיר מזה כלל וי"ל דהא דיין פטור כסברת התוס' בפסחים הג"ל דעדיין שייך לסעודה), ובאמת בתזו"א (כ"ז סוסק"א) נוטה דלהרא"ש וטוש"ע מברך ב"א, ואפי' את"ל כרע"א דלא מברך מטעם המיגו, י"ל דלגבי ב"ר לא מהני המיגו כיוון דאוכל פהב"כ לתענוג וברכת המוציא קאי רק על מה שאוכל למזון והוי כאילו חשב להדיא לא להוציא פהב"כ, משא"כ לענין ברהמ"ז דבברכה אחרונה פוטר כל מה שאכל ולא שייך לכוון לא להוציא כמ"ש הפמ"ג בפתיחה.

ובד' התוס' דידן יש להסתפק אי מיירי בתוך הסעודה או לאחר הסילוק, ובפמ"ג (קע"ז מ"ז א')

כפת פטורים מברכה אף שוודאי אינם בגדר מין המלפת], ועי' ברא"ש שהביא קו' מהר"ר יוסף מצנן וזית, ומקו' מוכח כצד ב', דאי כצד א' לק"מ דהתם הזית טפל לצנן משא"כ הכא אין הדייסא טפילה לפת דאינה מין המלפת, ובפנ"י כ' ברש"י כצד א'.

שם ד"ה בין לאחריהם כו' דלאו מזוני נינהו. יל"ע אם כוונת רש"י דכיוון דאינם למזון ושובע א"כ לא שייכי לסעודה וע"כ אין ברהמ"ז פוטרין, או"ד דאף ששייכי לסעודה מ"מ לשון הברכה דברהמ"ז קאי רק על מה שזיין, ועי' ברא"ש שהק' על רש"י דכל מילי זייני חוץ ממים ומלח, ואי נימא כצד א' א"ש, אמנם גם לצד ב' י"ל דברהמ"ז תיקנו רק על מה שבא למזון ולשובע.

תוד"ה אלא וכו' משום דהוי דבר מועט. ^{הנהגת החכמה} הנה לענין ב"א על היין לאחר הסילוק, שי' רא"ש ורמב"ן (בפסחים ק"ג) דמברך, שי' התר"י דלא מברך כיוון דסעיד הוי ברהמ"ז ברכה הראויה לו לכתחילה (אלא דלא קובעים עליו סעודה), ולרשב"א לא מברך מטעם מיגו דקבע אסעודה הוי קביעות אף ליין, ובתוס' (פסחים שם) מ' דפוטר מהא דדברים השייכים לסעודה פטורים אף לאחר הסילוק וכשי' רשב"א במע"ק ומיני מזון.

והנה לענין פהב"כ לאחר הסילוק י"ל דכ"ש שברהמ"ז פוטר, דוודאי סעיד כפת ממש, ועדיפא מיין דהא שייך לקבוע עליה סעודה ולברך המוציא וברהמ"ז, וכן באמת שי' רשב"א וריטב"א דבתוך הסעודה פטורה אף מב"ר, ולאחר הסילוק - אף שחייבת בב"ר כיוון דלא שייך להטפיל לפת לאחר סילוק מפת - פטורה מב"א, דברהמ"ז קאי עליה לכתחילה, ובד' תר"י יש להסתפק, דהא ביין פטור דסעיד

לסעודה וע"כ נפטרת בברהמ"ז, ולאחר הסילוק מברך אף ב"א וכמ"ש החזו"א בד' הטור ורא"ש, ועדיין צ"ע.

באה"ד. מבה"ג דאין הלכה כר"ש, וברא"ש וברשב"א הביאו מבה"ג כרש"י דעל פירות מברך לאחריהן וכר"ש, וכ"ה להדיא בבה"ג.

תוד"ה הלכתא ע"כ פי' ר"י כו' שרגילין לאוכלן עם הפת כו'. אף שמל' התוס' מ' דברים המלפתים הפת [בשר ודגים שהם מין המלפת], ברור שאין כוונתם רק לזה דהא פוטרים אף דייסא ומע"ק שאינם בגדר מין המלפת, ומה שנקטו שרגילין לאכלן עם הפת אין זה סיבה אלא סימן, דהיינו כיוון שבדר"כ באים בסעודת פת סימן שבאים לשובע כפת, וסיבת הפטור היא מה שבאים לשובע כפת וע"כ נטפלים אליה, ולא מה שרגילים לבוא בסעודת פת, וכ"ה בתר"י מר"י הזקן, וכמ"ש הרא"ש והרשב"א, וכ"פ בכוונתם בבית מאיר ריש קע"ז, ועי' שעה"צ (ב') שהעיר דבאמת הל' בשו"ע שכ' ללפת הפת דחוק הוא.

ויש לדון בבשר ודגים וכדו' אי פטורם רק מדין מלפת או שמא גם הם פטורים כיוון שבאים למזון ושובע, ונפק"מ לאחר הסילוק דאז אין לפטור מין המלפת כיוון שסילק ידו מפת, אך מה שבא למזון פטור מצ"ע ופטור גם כאן לרשב"א, ונחלקו בזה ביאורה"ל (קס"ח ד"ה שאין) שמחייב בהם ברכה, וחזו"א (כ"ז ד') פוטר אף בשר ודגים. ובמרדכי (קל"ה) כ' בשר ודגים שרגילים לאכול עם פת, ובדייסא כ' שהם עיקר סעודה ומשום פת הם באים, ומ' להדיא שחילק ביניהם.

תוד"ה אי הכי כו' ורשב"א פי' כו'. ומה שרש"י לא פי' כרשב"א, לכא' י"ל דלפי מ"ש

הוכיח מתוס' לקמן מ"ב דעל פת צנומה מברך אף לאחריה לאחר הסילוק, ולכא' יש לדחות דהתוס' כ' כן רק ברישא להק' על רש"י ואין זה למסקנת דבריהם, ובתהל"ד (קע"ד ו') כ' דדווקא בפת צנומה דלא שייכא לקב"ס דאין בה תואר לחם אז מברך, משא"כ בפהב"כ התוס' מודו לרשב"א דשייך מיגו, אמנם זה אינו דהתוס' כ' כאן דפטורה מב"א דהוי דבר מועט, ומ' דלא מטעם הרשב"א והתר"י דסעיד ומיגו פטורה, [ועי' בחי' הגר"א דכ' דדבר מועט הוא ט"ס וצ"ל דבר מזון, ולפי"ז א"ש דהתוס' כתר"י, אך בביאור הגר"א לשו"ע העתיק כג"י דידן וכ"ה בתורי"ח ובתורא"ש], ובאמת צ"ע אמאי לא פטרו התוס' מטעם סעיד, ועי' פמ"ג קע"ז ו' מ"ש בזה.

ובפנ"י כ' דהתוס' מיירי לאחר הסילוק [וכ"מ ממה שהביא תר"י ב' רבני צרפת], ועי' תורי"ח ותורא"ש דדבר מועט היינו שבא לקינוח סעודה, אך אי כהפנ"י דמיירי לאחר הסילוק ק' איך פטורה דהיא קינוח סעודה [ובדוחק י"ל דכוונתם לפי מ"ש לעיל דמיירי באין שיעור דגן ואפ"ה תיקנו מעין ג' מדין כל שיש בו, והכא דמברך ברהמ"ז לא תיקנו], ומ' דר"ל כהתוס' בפסחים דאף לאחר הסילוק שייך לפטור מב"א דברים השייכים לסעודה, וכמ"ש הרשב"א וריטב"א לענין מע"ק ושאר מזון, אך בזה חידשו טפי דאפי' פהב"כ שהיא לתענוג (ובזה מודה הרשב"א דאין להטפילה לסעודה) טפילה לסעודה, כיוון דסו"ס היא פת ממש, משא"כ פירות לר' ששת חייבים בב"א.

אמנם בפנ"י הק' אמאי לא הזכירו הטור ושו"ע שי' התוס' דלא מברך ב"ר אפהב"כ בתוך הסעודה [והיינו לפי שיטתו דהתו' מיירי רק לאחר הסילוק], ונ' דהם הבינו בשי' התוס' דמיירי לפני הסילוק בתוך הסעודה ממש (ומה שכ' לפני ברהמ"ז היינו לאפוקי מרש"י), ולפי"ז מ"ש דבר מועט ולקינוח סעודה פשוט שנטפלת

התוס' לעיל דלרש"י מיירי ששורה פתו ביין א"כ הו"ל עיקר וטפל ממש ולזה לא מהני סברת רשב"א, ע"כ פ"י רש"י דגורם ברכה לעצמו היינו כגון בקידוש ואירוסין וכדו', דבזה חזינן מעלתו של היין אף יותר מפת, וע"כ מהני שלא יוטפל לפת, אמנם במחז"ו כ' ב' רש"י דשורה פתו ביין היין טפל ולא מברך עליו, ושמא התם מיירי כשעיקר כוונתו לפת, משא"כ הכא מיירי שרוצה גם ביין כעיקר אלא שאוכלו עם פת, וע"י ר"ח שפ"י ג"כ הגמ' כאן ששורה פתו ביין.

שם ודלא כמחז"ו. ושי' ריטב"א ג"כ דמברך על משקין בסעודה מטעם דאכילה ושתיה ב' ענינים הם, ושם (וכן ברשב"א) הביאו דלרש"י מים פטורין.

ולענין שאר משקין (דזיני), לשי' מחז"ו פטורין, ולהריטב"א הנ"ל אף הם חייבים, וע"י מרדכי דלפי הר"ר יו"ט פטורין ולפי' ר' יוסף חייבים, וכן בשיכר לר' יוסף מברך, וכן לריטב"א (פמ"ג קע"ד מ"ז ח'), ולמחז"ו לא מברך, וכ"ה במאירי דשיכר התבואה היא עיקר בו.

ולשי' מחז"ו דמים לא זייני א"כ לכא' צריך אף ברכה אחרונה בנ"ר, וכ"ה בשלטה"ג ממז"ה ובאו"ז, וכ"פ בפמ"ג (א"א קע"ד ט'), ובלבושי שרד ותהל"ד כ' דא"צ ב"א וכ"פ במ"ב ל"ב, ובטעם הפוטרים יש להסתפק אי דס"ל דאף מחז"ו מודה דאין אכילה בלא שתיה אלא דסברא זו מטפילה המים לסעודה אך לא לפת, או"ד דלא ס"ל כלל האי סברא אלא דמ"מ היכא שמברכים ברהמ"ז לא מברכים בנ"ר, וכמו שמ' מהריטב"א בסוגיין לענין פידות.

ולהלכה איתא ברא"ש וטוש"ע דמים א"צ ברכה, ומ"מ עדיף לברך עליהם לפני הסעודה.

וע"י מ"ב (קע"ד סוסק"ז) דקפה שחור בסוף הסעודה אינו שייך לסעודה והוא בספק ברכה, ומ' דכ"ה בכל משקין הבאין למתיקות ולא למטרת שתיה בלבד דמברך עליהן, וע"י וזאה"ב (פ"ח ג' 1 וכן הערה 12) שי"א לא לברך והוא תמוה, ומ"ש דלא פלוג ג"כ תמוה דא"כ אף באוכלין נימא הכי לגבי פירות, וברור שמה שהוא נוזלי אין זה סיבה לפטור מברכה כל שבא למתיקות, וע"י ר"ב י"א ביאורה"ל ד"ה בתוך הסעודה. (ולפי"ז ודאי שיש לברך על קרטיב וכדו' שבא בסוף הסעודה לתענוג אף שעשו רק ממשקין).

ויש לדון בשותה מים בסעודה לא מחמת צמאון האכילה אלא מפני סיבה אחרת, וכגון בחתונות שצמא מחמת הריקודים וכו', ומ"ש בוזאה"ב (כירורס כ"ו, ו') דמ"מ שייך לאכילה צ"ע דברור שעכשיו לא שותה מצמאון האכילה, והנה כ' הראשונים בדבררים הבאים מחמת הסעודה אף שהשתא אוכלן לסיבה אחרת ואפי' לתענוג מ"מ אין מברך עליהם, וי"ל דה"ה כאן דלאחר שמים נקבעו כדברים הבאים מחמת הסעודה דאין אכילה בלא שתיה, שוב אין נפק"מ בסיבת השתיה, אך יש לחלק דהתם מיירי בדברים שהם בחפצא שייכים לסעודה וע"כ לא מהני כוונתו הפרטית לתענוג לשנות דינם, משא"כ במים דלא זייני כלל ופטורים רק מהא דאין אכילה בלא שתיה א"כ בכה"ג דלא שותה מחמת האכילה יברך, וצ"ע.

בא"ד והשתא יין פוטר כל מיני משקין כו'. ובתוס' לעיל (ד"ה זיין) כ' דלהלכה אין יין פוטר משקין, ע"י מהרש"א פנ"י וצל"ח ובביאור הגר"א קע"ד ב'.

ביסוד הדין דיין פוטר משקין מבואר בתוס' וברא"ש (סי' כ"ט) דאין זה כדברים הבאים מחמת הסעודה, דהתם יש להם שייכות לפת בהא

שבאים למזון ושובע וכו', וכאן התחדש דין נוסף שאף שאין שייכות בין המשקים לין מ"מ טפלים הם בחשיבותם לין שהוא ראש למשקין.

ויש לחקור אם הטפילות דמשקין לין או טפילות לבופה"ג שהיא ברכה חשובה, ונ' דבקבע על היין (ע' להלן) המשקין טפלין לין, אך בלא קבע יש לדון, ועי' במ"ב (קע"ד סוסק"ג) דאם יצאו ידי"ח בברכה אך לא שתו צריכים לברך על המשקין, ומ' דבעינן טפילות לין ממש, אך זה יש לדחות די"ל דאף שטפלין לברכה מ"מ כיוון שלא בירכו ממש רק יצאו ידי"ח אין דין זה, ועיי"ש בביאורה"ל דנחלקו אם בעינן שיעור חשוב כמלא לוגמיו מהיין או טעימה כל שהיא, ונ' שתלוי בחקירה זו, ועיי"ע בסי' ר"ח בשעה"צ ס"ק ע' דכ' דאף דלא מברך ב"א על היין מ"מ פטור מבנ"ר על משקין, ומ' להדיא דאין זה תלוי בברכה אלא בליין, (והגר"ז כ' שככה"ג חייב בנ"ר וכ"ה באגרו"מ (ח"א ע"ד) ובעמק ברכה ה').

ועי' מרדכי (ק"ג) דהאידנא לא שייך קביעות על לין, אמנם בטור ובפוסקים חלקו ע"ז דגם האידנא שייך קביעות בליין, ואם קבע נחלקו הפוסקים אם צריך שיהיו המשקין לפניו בשעת ברכה, ובמ"ב (סק"ג) הכריע דא"צ שיהא לפניו בשעת ברכה אך מ"מ שיהיו בעוד שהיין לפניו או שדעתו עליהם, ואם היו המשקין לפניו בשעת הברכה או שהיתה דעתו עליהם, א"צ קביעות [ואם רגיל לשתות משקין אחר היין, כגון בקידוש, הוי כדעתו עליהם - פס"ת].

ויש לדון בכה"ג שמשקין לא נפטרו בברכה ראשונה דליין, האם ייפטרו מברכה אחרונה, ויש בזה ג' מקרים.

א. קבע על היין, ואח"כ הסיח דעתו משתית לין, וכיון שנמלך צריך ברכה ראשונה על המים

(דלא עדיפי מיין), ומ"מ י"ל דאין היסח הדעת מפקיע לגמרי קביעות היין וע"כ ייפטר מבנ"ר על המים, ועי' מג"א (ר"ח סק"ד) מהשל"ה שפטור, ובר' המג"א נחלקו הפוסקים בדעתו, דלהשבילי דוד פטור, ולהמתה"ש וכן למ"ב חייב בבנ"ר דהמג"א שפוטור לא איירי בנמלך.

ב. לא קבע על היין, ולא היו לפניו מים, ואח"כ הביאו לו, וזה גרע מהנ"ל כיון דלא קבע, אך מ"מ יש להסתפק כיוון דעדיין לא בירך ב"א על היין, ולהמ"ב חייב ב"א מק"ו מהנ"ל וכ"ה להדיא במרדכי, אך להגר"ז (וכן ללבושי שרד להלן) אף בכה"ג פטור.

ג. שתה מים לפני ששתה לין, וזה גרע טפי מהנ"ל דאין כלל שייכות בין המים לליין, ובשלטי הגבורים (ל"ב ע"א ד') מסתפק בזה קצת, ועי' מג"א (קע"ד י"ד) דלפי הלבושי שרד אף בזה פטור מב"א, אמנם להמ"ב המג"א איירי בשיכר ולא בליין וק"ו מהנ"ל שחייב ב"א (ועי' פס"ת שהביא מח' הפוסקים בזה), וצע"ג מאי סברא לפוטרו, (ומש"כ כחאה"ב (בירור הלכה ל"ג) ש"הרדיות" מצטרפות הוא תמוה).

בגליון רע"א על השו"ע הביא שייך דמצווה לא פוטר משקין, וסתימת הפוסקים לא כן, (ועי' בבאה"ט סק"ט), וכן במ"ב לא הביאו. ולענין מיין ענבים אם פוטר שאר משקין עי' וזאת הברכה י"א ז'.

ובתה"ל"ד הסתפק אם לין פוטר משקה שברכתו בופה"א או בופה"ע כגון מי שלקות, דשמא פוטר רק משקין דשהכל (ותלוי גם אם מי שלקות הם משקין או אוכל עי' במ"ש בזה לעיל), ובמג"א (ר"ד י"ז) מוכח דליין לא פוטרם.

בסוה"ד כיון דרחמנא קבעיה תובה כו'.

מתוס' מ' דהחיוב אכילת מרור משוויה כדברים הבאים מחמת הסעודה, אך בתר"י (ד"ה ובוה) כ' כיוון שידע שיאכל המרור, ולפי"ז אתחדש לן יסוד בסוגין, דכל מה שצריך לברך ב"ר על מה שנאכל לתענוג כפירות ופהב"כ, משום שאין דעתו אלא על מה שנאכל למזון ולשובע כפת, אך אם דעתו בשעת ברכת הפת להדיא ע"ז פטורים אפי' מב"ר, ולדבריהם אף מה שנאכל לתענוג טפל אף לפת ולא רק לסעודה, אלא דאין דעתו אלא על מה שבא למזון, וכשיטה זו הביא בקובץ שיטות קמאי מכמה ראשונים, וכ"מ בשלטה"ג ובמאירי, ועיי"ש במאירי דלפי"ז אורח הסמוך על שלחן בעה"ב א"צ לברך כלל בסעודה, דכיוון דסמך אדעתיה דבעה"ב אין כאן חסרון דעת, [ועי' ברש"י לעיל ד"ה הביאו שכי' "לפעמים", ואולי ס"ל ג"כ כהנ"ל, ואם היו אוכלים הפירות בקביעות א"כ דעתו ע"ז ולא יברך].

ועי' קס"ח ס"ח בביאור"ל בסוף ד"ה טעונין ושם סי"ג בסוד"ה ויר"ש, אך בקע"ז ס"ק כ"א כ' להדיא דלענין פירות לא מהני מה שמכוון בברכת המוציא לפוטרו, ועיי"ש בשעה"צ סק"ז לגבי קומפוט דאפי' אוכלם תמיד בסעודה חייבים בברכה. (ונידון זה נפק"מ לכא' בשבת ויר"ט שאוכלים תמיד בסוף הסעודה משהו לקינוח ותענוג, וודאי יודע זאת בשעת ברכת המוציא, ועי' חזקה"ב פ"ח שהביא י"א שהח"ח בסוף ימיו לא בירך על קומפוט, אמנם מ"ש שם בבירור הלכה י"ג-כ' שחזר בו לדינא, עי' באורחות רבינו שהביא מחתן הח"ח שמה שלא בירך כיוון שאצלו היה זה עיקר הסעודה, והיינו מחמת זקנה וכדו' ולא שחזר בו מהדין).

בראשונים כאן דנו לענין ברכה אחרונה על מה שאוכל או שותה לפני הסעודה, עי' קע"ד ו', ז', וקע"ו מ"ב סק"ב, והעולה משם דביין (וי"ש) פסק השו"ע כהרא"ש דא"צ ב"א דגורר, ועי'

באוה"ל דהראשונים פליגי ע"ז ויכוון בברהמ"ז לפטור היין, [ומיץ ענבים אינו בכלל זה דאינו גורר וגם לא מהני כוונה בברהמ"ז לפוטרו ולא סעיד = הגריש"א].

ולגבי מים עי' מג"א י"ד דאם ישתה רביעית שפיר הוי לשי' מחז"ו, אך לש"ר לא יועיל דיצטרך ב"א, ונחלקו בכוונתו, דלהמחה"ש ולבושי שרד להמתז"ו א"ש מדין קשר פוטר, ולשיטתם דס"ל דאף למחז"ו מים פטורים מב"א בסעודה, ולהפמ"ג דס"ל דלמחז"ו מים חייבים אף ב"א, הסביר כוונת המג"א דא"ש כיוון דיברך על הכל בנ"ר לאחר המים שבסעודה, וע"ע במג"א מבעהמ"א, ובמ"ב הכריע לברך, אך אם שותה גם באמצע הסעודה יש להסתפק, וע"ע בביאור"ל מהחיי"א דבכה"ג שהצמא מפריעו לאכול ושותה וודאי פטור [אף שאין זה בגדר גורר אלא רק הסרת המונע].

ובפהב"כ וודאי הביא מחיי"א שתלוי אם אוכל בסעודה או לא (עי' בשעה"צ ה', ובחאה"ב הביא מהפוסקים לברך אפי' אוכל בסעודה, אך בפהב"כ דידן שהיא ספק פת אין לברך, נומה שהק' שם בשעה"צ בקו' השניה צ"ע דהתם זה לאחר הסילוק ולא שיך לסעודה, משא"כ דייסא לפני הסעודה משתייך לטעודה להבעהמ"א, עי' אגרו"מ ח"ג ל"ג)).

ובפירות - כשאין קשר פוטר מברך, ובקשר פוטר א"צ, ול' המ"ב שכוונתו להדיא לפטור, ויל"ע אם לא כוון להדיא אך מ"מ נפטר הפרי השני (עי' סי' ר"ו פרטי הדינים), אי הוי חסרון בקשר פוטר או לא (באגרו"מ שם מ' דגם בכה"ג הוי קשר פוטר).

ויש לחקור בקשר פוטר האם עי"ז משתייך הפרי הראשון לסעודה (כיוון שפטר מברכה הפרי שבסעודה), או שהפרי הראשון משתייך לפרי

השני שבסעודה שפטור מב"א, ונפק"מ כגון שברך על סוכריה לפני הסעודה וכוון לפטור בברכה גלידה שבסעודה, דלצד א' הוי קשר פוטר, ולצד ב' י"ל דב' סוגים לא מתחברים [אח"כ 1234567] [ועי' וזאה"ב פ"ט הערה 1].

ולענין מהו זמן השהיה בין דבר שלפני הסעודה לסעודה ע"מ שישתייך לסעודה עי' וזאה"ב פ"ט הערה 7.

גמ' דקבע סעודתיה עליהו מברך המוציא. במאירי כ' דקביעות סעודה אינו רק ענין לכמות אלא צריך שיאכל מתוך רעבון ושובע ולא מתוך שמחה, וכע"ז הביא בב"י משבלי הלקט דדווקא אם אכל מזה סעודת בוקר או ערב ולא סעודת עראי, אמנם ב"י דחה זה להלכה אלא אפי' אכל סעודת עראי הוי קב"ס (ומ"ש בחאה"ב (פ"ד סוף אות א') דקב"ס על פהב"כ דווקא בקבע ע"ז תמוה דזה אליבא דשכה"ל הנ"ל שהב"י דחה).

ופשטות הגמ' דכל שאחרים קובעים הוי קב"ס אף שהוא לא קובע, וכ"ה בראשונים, אמנם במאירי הביא מגאוני ספרד דבכה"ג לא הוי קב"ס, ואולי י"ל בשיטתם דס"ל דר"ה בירך בנ"ר כרש"י, וא"ל ר"נ דבכה"ג הוי שיעור חשוב לברך על המחיה, ומה דאיתא בגמ' דמברכין המוציא בקב"ס היינו שגם הוא קבע.

ואם הוא קובע על שיעור שאחרים אינם קובעים, הביא הרא"ש מח' ר"מ וראב"ד דלהראב"ד הוי קביעות (וכן משמעות הרשב"א), אך הרא"ש כהר"מ דבטלה דעתו וכ"ה להלכה.

ונחלקו הפוסקים בשיעור קב"ס אי הוי ד' ביצים או בעינן שיעור אכילת קבע [והיינו דלשיטה זו בעינן שיעור (כמות) דאכילת קבע אך לכו"ע לא בעינן אכילת קבע ממש, ואף

שיאכל זה באכילת עראי הוי קב"ס ודלא כהשבה"ל וכו"ל], והכרעת המ"ב לחוש לד' ביצים אך העיקר כדעה שניה, [ומ"מ לא בעינן כשיעור שביעה גמורה - שעה"צ י"ח].

והנה במג"א (קס"ח י"ג) ייסד בענין זה דאם ליפת עם המיני מזונות דברים נוספים כבשר ודגים מצטרפים אף הם לשיעור קב"ס לחייבו המוציא וברהמ"ז, [ואף אם אכל המיני מזונות בלא ליפות בשיעור שאחרים קובעים ע"י ליפות, ושבע, הוי ג"כ קב"ס], ויש מהאחרונים שנחלקו על חידוש זה (כרכ"י וכן כה"ח וערוה"ש), אך כבר הכריע המ"ב כהמג"א להלכה, ולדבריו דנו הפוסקים אם צריך דווקא ליפות ממש או אפי' אכל המזונות לבד והבשר לבד, וכן אם זה בדווקא במין מזונות שרגילים ללפת בו (קרקר וכדו') או לאו דווקא, וכן אם אכל קודם הבשר ואח"כ המזונות, עי' בכ"ז בוזאה"ב פ"ד ובירור הלכה ז', ועיי"ש עוד (בכרור הלכה נ"ד) לגבי תבלינן וכן החרירין שיש בעוגה וכדו' אם מצטרפים לשיעור קב"ס.

ואם התחיל לאכול המזונות שלא ע"ד לקב"ס, ונמלך לאכול כשיעור קב"ס, כ' הראשונים וכ"ה בשו"ע שלבסוף יברך ברהמ"ז, ועיי"ש במ"ב שא"צ לברך השתא המוציא, ובאמת צ"ע אמאי יכול להמשיך לאכול דהא שיעור נוסף זה אין ברכתו בומ"מ אלא המוציא [לא מבעיא להני פוסקים דבומ"מ אין פוטר המוציא אפי' בדיעבד, דגם להחולקים מ"מ יש לו לברך ברכה לכתחילה], וצ"ל דגדר תקנת חז"ל לברך המוציא דקב"ס הוא רק כשמתחיל לאכול ע"ד קב"ס.

ובגליון רע"א כ' דמ"מ לא יברך המוציא [אף אם דעתו עתה לאכול עוד כשיעור קב"ס] על מה שנכלל כבר בברכת הבומ"מ שבירך קודם, דאף שהשתא ברכתו המוציא מ"מ נפטר קודם

שם תיכף לנט"י ברכה - בסוגיה זו ב' ענינים, הא' הוא דין תיכף לנט"י ברכה, דהיינו להסמיק פעולת נט"י מים אחרונים לברהמ"ז ללא הפסק, הב' הוא דין היסח הדעת שמחייב שוב ברכה ראשונה.

ועי' סי' קע"ט בטוש"ע ונו"כ, והעולה משם ג' דינים, הא' - לאחר מים אחרונים, הב' - אמר הב' לן ונברך, הג' - גמר בליבו בהדיא שלא לאכול עוד.

לאחר מים אחרונים שי' רש"י ועו"ד (רמב"ם רשב"ם תר"י רא"ה רשב"א ריטב"א וכן הרא"ש לד' הב"י) דאיכא דין "תיכף", והיינו שאסור לאכול אפי' עם ברכה ואסור אפי' להפסיק בדיבור, [והט"ז כ' דלהתר"י שרי אכילה עם ברכה לאחר מים אחרונים ויטול שוב דמה שיטול לבסוף הם מים אחרונים, ולהלכה פסק הביאווה"ל דאסור], ושי' הטור, והרא"ש (לד' כל האחרונים), וכ"כ הדרישה בד' התו', דאסור לאכול היינו בלי ברכה, ושרי לאכול אם יברך שוב ברכה ראשונה, ולהלכה כ' המ"ב לכתחילה לחשוש לשי' רש"י.

ועי' במ"ב (סק"ב) מהאחרונים דגם להטור והרא"ש אסור להפסוק בדיבור, ומ' דזהו דין "תיכף" דגמ', ומה דשרי לאכול עם ברכה היה אפ"ל דאכילה שייכא לסעודה ואינה מהווה הפסק בין מים לאחרונים לברהמ"ז משא"כ דיבור, אך בשעה"צ סק"ז מוכח דלא הבין כן אלא כ' דגם באכילה הוי ביטול המים אחרונים שנטל אלא שיכול ליטול שוב, משא"כ לגבי דיבור אין הוא מבטל המים אחרונים שנטל כבר ולא מהני מה שנטל שנית דאין זה כלום, ולפי"ז תמוה מש"כ המ"ב בסק"א בשי' רש"י דאם דיבר יטול שוב, ולפי מ"ש בשעה"צ אין זה כלום מה שנטל שוב כיוון שדיבור אינו מבטל הנטילה הראשונה וצ"ע.

בברכת בומ"מ, והפוסקים והמ"ב לא הביאו דין זה, ואולי ס"ל דבומ"מ פוטר בדיעבד המוציא, משא"כ כאן כשבירך עליו בומ"מ זו היתה ברכתו הראויה לו, וכשאח"כ נהפך דינו להמוציא לא בירך עליו אפי' בומ"מ. ועי' פמ"ג (קס"ח מ"ז ו') אם בקב"ס ברהמ"ז היא דאו' או דרבנן, ונפק"מ לספיקות.

ואם צריך נט"י וברכה למזונות בשיעור קב"ס עי' השיטות בזה ריש סי' קנ"ח בב"י מג"א וט"ז, ובמ"ב פסק לברך.

רש"י ד"ה ר"ה אכל כו' ולא בירך אחריו. עי' תר"י די"מ דברך בנ"ר וי"מ דלא בירך כלל, ונ' דכיוון דבנ"ר אינו חייב מעיקר הדין אלא מנהג (עי' להלן מ"ד ריש ע"ב זבריטב"א ל"ה א' ד"ה מנה"מ), ס"ל לר"ה דמברך רק על מה שבא לאכילה ולא לקינוח ותענוג, וזה ג' כוונת התר"י בפי' קמא, ובצל"ח ומל"ה כ' דהיה בע"ק. ולהראשונים היינו שלא בירך ברהמ"ז אלא מעין ג' והק' דל"מ כן בל' הגמ'.

גמ' א"ל סילק איתמר. הנה לתוס' ורא"ש לר"פ לאחר הסלוק מברך על הכל וכאן אמר ר"פ דאפי' על פת (כמ"ש התוס' ד"ה ר"ז), ולמסקנה אין סילוק לפת רק לשאר דברים, אך לרשב"א דכ' לעיל בר"פ דלמיני מזון ובשר ודגים אין סילוק ואפי' לאחר הסילוק לא מברך עליהם, א"כ ק"ו על פת לא יברך ואיך קאמר ר"פ הכא דלאחר הסילוק מברך על הפת, וליכא למימר דלהרשב"א לא מיירי בפת אלא בפירות, דהא למסקנה אין סילוק עד נט"י מים אחרונים ולגבי פירות גם לרשב"א אחר הסילוק מברך, וצ"ל דלרשב"א אדרבא פת גרע לעינן סילוק, דהסיח דעתו מפת אך לא משאר דברים, וכמ"ש תר"י (כד"ה לא סבר בתי) במאי דהו"א לפי' ר"י הזקן, ועי' חזו"א כ"ז ב'.

ובהב לן ונברך ג' שיטות, לרש"י בסוגיין ועו"ר (וכ"כ הפנ"י בד' התוס') אסור באכילה אפי' עם ברכה, ולשאר ראשונים (וכ"כ בדרישה בד' התוס', ועיי"ש עוד לענין הסתירה ברש"י) אין זה אלא דין היסח הדעת שחייב שוב בברכה ראשונה ואז מותר לאכול, שי' תר"י ור"ן דהוי היסח הדעת רק לענין שתיה, אך לענין אכילה, וכן לענין שתיה שהיא לצורך אכילה (ט"ז), לא הוי היסח הדעת ושרי אפי' בלא ברכה, ולהלכה פסק במ"ב דהוי היסח הדעת אף לאכילה.

ובגמר בליבו להדיא שלא לאכול עוד, שי' התר"י ור"ן דהיינו הא דאיתא בגמ' לא ס"ל מר גמר אסור מלאכול, ולמסקנה מותר דאין זה היסח הדעת ואפי' בלא ברכה [אמנם דווקא באכילת קבע אך באכילת עראי כגון פירות וכדו' הוי היסח הדעת], שי' הרמב"ם והרא"ה דגמר דגמ' אינו גמר בליבו להדיא אלא גמר מלאכול, וגמר בליבו גרע טפי והוי היסח הדעת וצריך שוב ברכה ראשונה (עי' ביאור"ל ד"ה ואפי'), ובד' הרא"ש הסתפקו האחרונים ונוטים (בדעת) לאסור כהרמב"ם.

ועי' בוזאה"ב (פ"כ ו') מהגריש"א דהאידנא אין לנו גמירות דעת לענין זה דהיסח הדעת.

והנה כ"ז מיירי לענין הפסק וברכה ראשונה, ולענין אם חייב אף בברכה אחרונה יש לדון אי שייך כאן דינא דגמ' דלאחר הסילוק, אף שכ' הראשונים דהאידנא ליכא לדין זה דאין מסיחים דעתנו מפת עד ברהמ"ז.

ועי' מג"א ר"ח כ"ד דלד' השל"ה אין כאן דין דלאחר הסילוק וא"צ ב"א, והמג"א פליג דצריך ב"א ועיי"ש במאמ"ר והסיק כהשל"ה, והיינו דלהמג"א היסח הדעת דהב לן ונברך וכו' הוא סילוק מכל הסעודה, ולהמאמ"ר היסח הדעת

הוא סיבה לב"ר ואינו סילוק מכל הסעודה, דלסילוק מהסעודה לגמרי לא סגי בסילוק מהפת אלא בענין קביעות מיוחדת לסעודת פירות ותענוג שהיה רק בימיהם ולא האידנא, ולדידן אין שייך כלל קביעות לסעודת תענוג וע"כ לעולם לא יתחייב בב"א (ולפי"ז אף שיאכל פירות לאחר הב לן ונברך פטור מב"א דמ"מ אין לנו קביעות לפירות, ומ"ש בחזו"א כ"ז סוסק"ז צ"ע), וע' ביאור"ל (קע"ז ד"ה למשוח) שפסק כהמג"א (וכ"ה בשעה"צ קע"ד ל"ב לענין משקין), אך מ"ש שם להקל לגבי דברים הבאים מחמת הסעודה בצירוף ד' הרשב"א צ"ע דהרשב"א כ' כך לר"פ אך בהב לן ונברך וכו' גרע טפי וי"ל דרשב"א יודה דכאן חייב בברכה, וכ"כ חזו"א (כ"ז ג').

ומ"מ לענין פהב"כ ויין וש"ד תלוי בשיטות הראשונים אם חייבים בב"א לאחר הסילוק והבאנום לעיל.

רש"י ד"ה אסור מלאכול עד שיברך ברהמ"ז. עי' במ"ש לעיל, ומ"ש רש"י כאן לכא' תמוה, דבשלמא במים אחרונים או בהב לן ונברך כבר הזמין עצמו לברהמ"ז וע"כ ס"ל דאסור לאכול אפי' בברכה, אך הכא לא איירי מזה אלא רק הסיח דעתו מלאכול, ועי' ריטב"א שהוסיף "דכיוון דקבעו לברהמ"ז", וחזינן דעצם היסח הדעת מאכילה הוי הזמנה וקביעות לברהמ"ז, וכ"פ ראש יוסף ברש"י.

רש"י במתני' כיצד סדר הסבה כו'. וקשה - א. קו' התוס' - איך ס"ד ששהכל יפטור פת. ב. איך איתא בע"ב (על מתני') דפרפרת פוטר מע"ק הא ברכתו שהכל. ועי' פנ"י (וכ"ה במל"ה) שיישב יפה ב' קו' אלו.

ג. יין שלפני המזון דמתני' לא איירי לפני המוציא אלא אחר המוציא ולפני עיקר הסעודה (כמ"ש רש"י להלן מ"ג ע"א ד"ה אעפ"י), ומ' דה"נ

הרשב"א לעיל סוף סוגיית קדימה, (וע"ע דברי חמודות צ"ו).

ולרשב"א א"ש הא דברך על הפת פטר הפרפרת, דאזיל לשיטתיה לעיל דעל פהב"כ לא מברך בתוך הסעודה, אך ברישא ק' דאי מיירי לאחר המוציא כיון הא א"צ ברכה כלל ואמאי קתני ברך על הפרפרת. ואי כהפרישה דמיירי כאן לפני המוציא א"ש, אך נ' דא"צ לזה די"ל דמצב זה של לפני המזון אינו שייך לסעודה עדיין ודמיא כלאחר הסילוק דאז גם לרשב"א מברך על פהב"כ, וכ"מ בראב"ד ובריטב"א.

ולש"ר דפליגי ארשב"א וס"ל דעל פהב"כ מברך בסעודה (וכ"ה להלכה), א"כ לא יוכלו לפרש דפרפרת דמתני' היינו פהב"כ דא"כ אמאי ברך על הפת פטר הפרפרת, וצ"ל או דיפרשו כפיר"ח דהיא פת צנומה (ואף דגם לר"ח איירי שהפירורין נדבקו בדבש כמ"ש ב"י קע"ו, מ"מ אינו מברך ע"ז ע"י מג"א שם סק"א), או כמ"ש המג"א (קס"ח כ"ב) בד' התר"י שמיירי בלחמניות הנאכלין להמשיך תאוות האכילה (וע"י מ"ש ברש"י לקמן ע"ב). ומה שרש"י לא פי' כהראשונים, ע"י במאירי שם דשי' רש"י דפהב"כ היא ממש פת גמור ואינו מברך עליה כלל אפי' אכלה לתענוג לאחר הסילוק, לא ב"ר ולא ב"א (וכ"ה בקובץ שיטות קמאי בדעתו), וע"כ פי' לעיל (כד"ה פהב"כ) דמיירי לאחר ברהמ"ז, דאי קודם ברהמ"ז לא הוי טעון ברכה לפניו, ולפי"ז צ"ל דמ"ש כאן לחמניות ר"ל שהיו נוהגים לאכלם לאחר המזון אך לא ברכו עליהם.

מ"ב ע"ב. גמ' איבעיא להו כו'. בריטב"א כ' דברך על הפרפרת (לא בסעודה אלא בפנ"ע) בומ"מ פוטר כל מיני אוכלין בשר דגים וגבינה, ונ' דאין זה מדין דברים הבאים מחמת הסעודה שכמו ששייך כן בסעודת פת שייך כן בסעודת

בפרפרת שלפני המזון, ומהא דקתני ברך על הפרפרת מ' דבעי ברכה, וא"כ ק' סיפא ברך על הפת פטר את הפרפרת. ובפרישה (קע"ו ב' וכ"מ בשעה"צ קע"ו י"א) כ' דצ"ל דפרפרת שלפני המזון מיירי לפני המוציא ולא כיון, ובראש יוסף כ' דמיירי לאחר המוציא ופרפרת דסיפא אין זה הפרפרת דרישא אלא פרפרת שמלפת הפת וכשי' רש"י לעיל.

ד. אי פרפרת דלפני המזון שהכל, איך איתא במתני' דפטר את הפרפרת שלאחר המזון שפירש"י כיסנין ולחמניות שברכתם בופה"א ובומ"מ. ע"י פנ"י וצל"ח מ"ש בזה, ובראש יוסף כ' דלת"ק שהכל פוטר בומ"מ אפי' ^{לחמניות} לכתחילה בששניהם לפניו. ובאמת לגבי כיסנין שהם קליות שייך לברך עליהם שהכל (ע"י לעיל בסוגיית קמחא דחיטי), ולגבי לחמניות ע"י בב"י שהעתיק דברי רש"י ושם ליתא לחמניות.

ויש להעיר עוד דכאן כ' כיסני ולחמניות קודם ברהמ"ז, ולעיל (מ"א ע"ב ד"ה פהב"כ) כ' אובלא"ש (היינו לחמניות כדאיתא ברש"י לעיל ד"ה לחמניות) וכיסנין היו לאחר ברהמ"ז, וע"ע להלן.

תוד"ה ברך בקו' על רש"י, ע"י במ"ש לעיל מהפנ"י שתי' דקמ"ל אפי' לר"י דשהכל בדיעבד פוטר פת קמ"ל דהכא לא, ובספר קובץ (על הרמב"ם) כ' דקמ"ל דאפי' כיוון להדיא על הפת לא יצא.

שם ונ' כפי' ר"ח כו'. ולפי' זה ק' דפת צנומה בומ"מ ולהלן בע"ב מ' דלכו"ע ברך על מע"ק לא פטר הפרפרת, ואמאי הא ברכותיהן שוות, וברשב"א פי' דכל פרפרת דמתני' היינו פהב"כ, ומה דמע"ק לא פוטר ממשום דפהב"כ חשוב טפי ממע"ק דאיכרי פת, ומיירי שלא נתכוון להדיא לפוטר וע"כ אין החשוב נגרר אחר האיני חשוב כמ"ש

פרפרת (וכמ"ש שם בהערה), אלא כיוון דכל מיני
מזון כבשר וכו' הם ג"כ זייני, והא דלא מברכים
עליהם בומ"מ אין זה חסרון בעצמותם אלא
חסרון צדדי שלא קובעים עליהם, וע"כ בומ"מ
היא באמת ברכה הראויה להם לכתחילה (וכעין
סברת תר"י לפטור יין מב"א לאחר הסילוק), אך עי'
ברמב"ם דלפי הכס"מ מבואר ברמב"ם דין

דברים הבאים בתוך הסעודה גם לגבי בומ"מ
אלא דשם איתא להיפך מהריטב"א, דבומ"מ
על מע"ק פוטר את הפרפרת.

רש"י ד"ה פטר את הפרפרת כו' למגמר
אכילה. רש"ש כ' דצ"ל למיגרר, ועי' לעיל
מ"ש ברש"י במתני'.

אוצר החכמה

אריז"ה 1234567

דברים הבאים בסעודה

פהב"כ		פהב"כ רידן (ספק פת)		דייסא ומע"ק		כשר דגים ביצים וכדו'	
ברכה ראשונה	ב"א	ב"ר	ב"א	ב"ר	ב"א	ב"ר	ב"א
ט"ו (קס"ח י') - מברך. להלכה - לא מברך	לא מברך	לא מברך	לא מברך	לרש"י וסה"ג מברך. להלכה - לא מברך	לא מברך	בד' רש"י - נחלקו האחרונים (פנ"י, ראש יוסף). להלכה - לא מברך	לא מברך
לחצנוג (4)	רשב"א ורשב"א - לא מברך להלכה - מברך	לא מברך	לא מברך	כ"ל למזון (17)	לא מברך	לא מברך	לא מברך
למזון ולשדבע	לכא' כמו בתוך הסעודה (23)	לא מברך	כפהב"כ	רשב"א ורשב"א - לא מברך(5). ש"ר ושו"ע - מברך. למ"ב - לא מברך (13)	כמו ב"ר	רשב"א ורשב"א - לא מברך. להלכה - מברך (ביאור"ל). חזו"א - לא מברך. כמע"ק	כמו ב"ר.
לחצנוג (4)	לרש"י-לא מברך(14). להלכה - מברך	רשב"א ורשב"א - לא מברך. לחוס' ורא"ש - לרע"א (קע"ו) לא מברך (15). לחזו"א - מברך	כמו בתוך הסעודה	לא מברך (16)	מברך (20)	מברך ולרשב"א - לא מברך (19)	מברך. ולרשב"א - לכא' לא מברך (22)

הערות לטבלא

- (1) גדר קבע היינו שאין לו רק פירות אלו לליפות הפת.
- (2) וצריך שמתחילה יהיה דעתו לאכלם בסוף עם פת. אמנם לכתחילה מחמירים דלא כתר"י.
- (3) אמנם לא מספיק כאן טעימה בלבד אלא בעינן אכילה ממש, דהא בקבע מיירי (ביאור"ל ס"ג ד"ה טוב).
- (4) ולאו דווקא מתיקות אלא אפי' מלוח, כל שהוא בא לתענוג ולא למזון ושובע.
- (5) ולא פוטרים מאותה הסיבה, ולהרשב"א פטורים דלענין מיני מזון אין סילוק והוי כתוך הסעודה עדיין, ולהריטב"א א"צ לזה דפטורים כיוון דסעיד זייני וברהמ"ז ברכה הראויה להם, וכד' הרשב"א בפהב"כ וכמ"ש התר"י ביין, ועי' הערה 19.
- (6) ומה שמצוי היום שמלפתיים הפירות וכדו' עם הפת, אך אין כוונה לליפות אלא לתענוג והליפות בא לפטור מברכה, לכא' זה לא מהני, (ועי' מג"א ריש קע"ז, וזאה"ב בירורי הלכה י"ג-ב,ג, ובפס"ת הערה 12, אך מ"ש שם שתלוי בכמות, תמוה, דהכוונה היא העיקר).
- (7) ונ' דגם לרש"י דמברך ב"א על פירות בסעודה היינו דווקא לתענוג, אך למזון מודה שלא מברך, ולפי"ז יש ליישב מ"ש המעדני יו"ט אות ז', ובמרדכי (סוף קל"ה) נ' ג"כ לפרש כן, ועפי"ז יתבאר ספיקו אף שלעיל פסק כר"פ.
- (8) ואף שבסברא י"ל להיפך, דיותר מסתבר שברהמ"ז תפטור מעין ג' מאשר בג"ר, צ"ל דכיוון דבג"ר אינה ברכה חשובה, לא תיקונה היכא שמברך ברהמ"ז החשובה.
- (9) ועי"ע בוזאה"ב בירורי הלכה י"ב.
- (10) כיוון שבאים גם לתענוג והנאת עצמן, ומ"ש בשעה"צ (קע"ד מ"ה) דמ' לו דלהרשב"א גרידה היא סיבה לברך, צ"ע דברשב"א מ' להדיא דגרידה היא סיבה לא לברך, ומברך רק בגלל שבאים גם להנאת עצמן, נואולי כוונת השעה"צ לתי' השני ברשב"א.
- (11) מי פירות דינם כפירות לענין ברכה בתוך הסעודה (ר"ב י"א ביאור"ל ד"ה בתוך).
- (12) ומה שנהוג להגיש פירות קודם הסעודה אי זה לתענוג או לגרידה עי' וזאה"ב בירורי הלכה י"ג-ב,ר.
- (13) עי' ביאור"ל ד"ה שאין ומסתימת דבריו מ' דפוטר אף מב"ר.
- (14) עי' במ"ש על רש"י במתני' דברך על הפרפרת.
- (15) עי' במ"ש על תור"ה אלא כל הענין באריכות.
- (16) ובממולא דכ' הביאור"ל דהמברך לא הפסיד, א"כ להחזו"א מברך.
- (17) כ"ה בריטב"א וכ"מ במאירי וכן הביא בתהל"ד מהשל"ה וכ"כ אבן העזר דבמע"ק ומיני מזון לא מברך אף כשהם לתענוג.
- (18) ועי' חזו"א שהסתפק בד' הראשונים אי סילוק מן הפת וקבע על מע"ק וכדו' ולא על הפירות, אי ג"כ הוי סילוק.
- (19) בריטב"א (ד"ה שאין) איתא להדיא דלא מברך דברהמ"ז קאי עליה, אך הרשב"א פטר רק פהב"כ דהיא זייני כפת וברהמ"ז קאי עליה, משא"כ דייסא ומע"ק פטר רק מדין תוך הסעודה, וא"כ יש להסתפק בדעתו לאחר הסילוק לתענוג אי ג"כ הוי כתוך הסעודה.
- (20) עי' בריטב"א (ד"ה דברים) דכ' בשר ודגים וכו' לתענוג בתוך הסעודה, ומ' דלאחר הסעודה מברך ב"ר.
- (21) ועי' במ"ש בסוגיית היסח הדעת מהו האידנא לאחר הסילוק.
- (22) מדברי הריטב"א בסוגיין מ' דלא מחלק לענין זיין וסעיד בין מע"ק לבשר ודגים, עי' בד"ה ברך על הפרפרת. אמנם בגד"ד לכא' אין זה נפק"מ דמהריטב"א מ' דלא מברכים כלל בג"ר בסעודה.
- (23) דהנה בפירות בתוך הסעודה אף אם יאכלם למזון מברך, דאין הכוונה מהני לשנות מהותם, משא"כ בפהב"כ שמברך בסעודה, מ"מ בכוונתו למזון לא מברך עליה, וחזינן דבפהב"כ הכוונה משוויה לפת ממש, ובפת ממש לא מברך אף לאחר הסילוק כדאיתא בגמ' דער נטילת מים אחרונים ליכא סילוק.

מ"ד ע"א עיקר וטפל.

חשובין יותר מן הפת, ואם יאכל מליח בלא פירות
 גינוסר, אף שאח"כ יאכל הפת רק להמתיק פיו,
 מ"מ אין הפת טפילה ויברך המוציא (אמנם זה דווקא
 כפת החשובה, אך בשאר דברים שאוכלם להמתיק פיו וודאי
 טפלים אף למליח, וכ"מ בחי' הגר"א).

מתני' מליח תחילה. במאי שנקט תחילה עי'
 תוי"ט, ביאור הגר"א (ד') ופמ"ג (א"א ב') ובמ"ש
 להלן בזה.

שי' התוס' דקודם אכל הפירות ואח"כ המליח
 והפת טפילה למליח ולא לפירות, ונחלקו
 הפוסקים בדעתם, דלהב"ח והפר"ח אף לתוס'
 הא דהפת טפילה למליח הוא דווקא לאחר
 פירות גינוסר שא"א לו לאוכלם בלא המליח
 ודווקא בכה"ג הוי המליח עיקר, משא"כ בלא
 פירות שאינו מוכרח לאכילת המליח אינו עיקר
 ואין הפת טפילה לו, וזה חידוש, דמה שמוכרח
 לאכול המליח הוא רק בשביל הפירות וטפל
 להם ואפ"ה דווקא בכה"ג הוי עיקר, וכ"מ בפי'
 ר"ח ובתור"ח ופיה"מ לרמב"ם וכ"כ רי"ו,
 ולפי"ז קו' הגמ' כמ"ש בשי' רש"י, ותי' הגמ'
 פירות גינוסר הוא בדווקא.

ושי' מהרש"ל (הביאו הפרישה) וט"ז (סק"ב) ומג"א
 (לפי המחש"ש ודלא כהמ"ב) דלתוס' פת טפילה לכל
 מליח שרוצה בו אע"פ שאינו מוכרח באכילתו,
 ושאלת הגמ' מי איכא מידי כו' אינה תמיהה
 בדין אלא במציאות איך שייך שאוכל פת כטפל,
 ותי' הגמ' פירות גינוסר הוא רק היכי תמצוי ולא
 דווקא (ועיי"ש בפרישה מהמהרש"ל).

ועי' ריטב"א דמ' ג"כ לדינא כהתוס' דהפת
 טפילה למליח, אלא בהא פי' כרש"י שהפירות
 גופייהו היו מלוחים הרבה, אלא שהפת טפילה
 למליחות הפירות ולא לחשיבותן, וזה כתוס'
 אלא שרצה ליישב קו' התוס' דבאמת מברך על
 הפירות, וכן מורה פשטות ל' התר"י שלא הזכיר
 חשיבות הפירות אלא מליחותן, וכ"כ בדעתו
 מהרש"ל ובט"ז, אמנם בב"ח השווה התר"י
 לרש"י.

ובמ"ב פסק כד' הב"ח בתוס' ובצירוף
 הראשונים ורש"י.

שם זה הכלל כו'. עיי"ש בפמ"ג מה בא
 לאתויי וכ"כ בתורע"א (כמשניות), ותלוי במח'
 הראשונים להלן.

תוד"ה באוכלי כו'. והפת שלאחריו טפל
 כו'. והיינו שאף טפל לטפל פטור מברכה, עי'
 מג"א קע"ד ט' וביאורו"ל קע"ד ד"ה יין.

בפס"ת (הערה 71) הביא דבכלל זה כגון שבירך
 על עוגה, ואח"כ אכל קוג"ל עם מלפפון חמוץ,
 שפטור מברכה על המלפפון אע"ג דלא בירך
 על הקוג"ל אלא על העוגה, ויש לפקפק בזה
 אי נימא דהגדר הוא דברכת העיקר קאי גם על
 הטפל (עי' להלן), דבשלמא בכה"ג דטפל לטפל
 ברכת העיקר חלה על הטפל הראשון וכאילו
 ברכו עליו וע"כ חלה אף על טפל דידיה,
 משא"כ בנדר"ד דאין הברכה חלה בפועל על
 הקוגל אלא דנגרר בתר אכילת העוגה וע"כ
 פטור מברכה, ושוב אין כאן ברכה שתחול אף
 על המלפפון.

שם. בסוגיין יש ב' שיטות עיקריות, שי' רש"י
 דהפירות אינם טפלים למליח אלא לפירות
 גינוסר, והמליח הוא רק סיבה לאכול הפת לאחר
 הפירות, ובשיטתו נקטו הפוסקים (עי' ט"ז סק"א)
 דאין כאן ב' שלבים פירות ואח"כ מליח, אלא
 שממליחים את הפירות טובא והם עצמן קרי
 מליח, ולפי"ז לא מברך על המליח אלא על
 הפירות (ומיזכר קו' התו', אמנם בב"ח פי' גם לרש"י פירות
 ואח"כ מליח), ולפי' זה קו' הגמ' ומי איכא מידי כו'
 היינו תמיהה בדין הייתכן להטפיל פת החשובה,
 ותי' הגמ' פירות גינוסר הוא בדווקא דרק הם

שם וי"ל כו' א"נ כו'. בב"ח כ' שהתי' נחלקו כשהביאו הטפל לאחר ברכה ראשונה וקודם ברכה אחרונה, וצ"ע בסברא וגם מל' התוס' ל"מ כן, ובמג"א כ' דלא פליגי דלתי' קמא מיירי בשינוי מקום (דבכה"ג חייב לברך אף על העיקר), ולתי' בתרא מיירי כשלא היה דעתו בשעת ברכה על הטפל, ולפי"ז בדעתו על הטפל מהני אפי' שלא היה לפניו, וכן ברגיל ודרכו בכך הוי כדעתו ע"ז להדיא [ומה שנקט תנא דמתני' בכה"ג להשמיענו הא גופא דטפל לא נפטר כשלא היה דעתו עליו, אף שאוכל רק להמתיק פיו וכדו' (ט"ז סק"א)].

והנה ידוע מה שחקרו בעיקר וטפל האם ברכת העיקר קאי על הטפל או שהטפל א"צ ברכה כלל (עי' חי' ר' אריה לייב סי' א'), ובחזו"א (כ"ז ט') הוכיח מתוס' דידן כצד א', דאי כצד ב' לא איכפת לן במה שלא היה דעתו עליו בשעת ברכה, ולכא' זו ראייה מוכרחת, אא"כ נימא דאין זה כפשוטו דאין הטפל צריך ברכה, אלא לאחר שמברכים על העיקר פטרו רבנן את הטפל מברכה, וע"כ בעינן שיהיה דעתו עליו בשעת ברכה דזהו סיבת הפטור (ולפי"ז הלוקח תרופה מרה בלי ברכה ואח"כ שותה משהו מתוק להמתיק פיו יתחייב בברכה לפי ב' הצדדים).

ובאבנ"ז (ל"ח י"ג) ובאגרו"מ (ח"ד מ"ב) כ' כצד ב', והוכיחו מהא דמליח ופת, דהא דמברך בנ"ד, כלפי הפת אין זה נחשב כלל ברכה, ואפ"ה א"צ ברהמ"ז על הפת, ולכא' יש לדחות דגם להחזו"א הא דברכת העיקר קאי אטפל היינו דווקא כשהעיקר מחויב בברכה, אך כשהעיקר ג"כ אינו מחויב בברכה (וכגון בגד"ד דמליח דא"צ ברכה מדאו'), אף הטפל א"צ ברכה, ולפי"ז מה שרגילים לומר הנפק"מ באכל פחות משיעור מהעיקר דא"צ ב"א דלהחזו"א חייב ב"א על הטפל, אינו מוכרח כלל. ובאבנ"ז שם הק' על שיטתו מהא דר"ח סוף

ס"ט דמבואר דאם עירב קמח דגן עם שאר מינים ואין בדגן כזית בכדא"פ, אף שלענין ב"ד אזלינן בתר הדגן החשוב והוא עיקר ומברך בומ"מ, לענין ב"א אין שיעור מהדגן ומברך בנ"ד, וחזינן דכשאין ברכה על העיקר מברך על הטפל, אמנם י"ל בפשיטות דדווקא בטפל המשמש שאינו נאכל בכוונת אכילה כלל (כפת למליח) א"צ ברכה, משא"כ בעיקר וטפל בתערובות שחשיבות העיקר נקבע לפי הרוב או לפי ה' מיני דגן (ויבואר להלן), התם המיעוט נאכל בכוונת אכילה ולכו"ע חייב בברכה אלא שנפטר בברכת העיקר, וע"כ כשלא מברך על העיקר חייב לברך על הטפל, וכמ"ש הפמ"ג בפתיחה (י"א) דבתערובות רוב ומיעוט אם כבר בירך את ברכת הרוב קודם, אז מברך השתא את ברכת המיעוט.

ועי' בשש"כ (נ"ד הערה ס"ז) מהגרשז"א דבטפל הנימוח (כגון סוכר בתה) אפי' לא היה דעתו בשעת הברכה עליו פטור, ומ' דבטפל הנימוח לכו"ע א"צ ברכה כלל, וצ"ע.

והנה ענין עיקר וטפל בהלכה, יסוד הענין, גדריו, פרטי הדינים והמקרים, אינם ברורים כל צרכם והרבה נבוכו בהם, ע"כ נשתדל בס"ד לבררם היטב ע"פ העולה מהפוסקים.

בעיקר וטפל יש ב' חלקים, הא' מה שהטפל אינו נאכל בכוונת אכילה עיקרית, ואינו חשוב, הב' שנטפל למשהו עיקרי וחשוב. ולגבי חלק הא' עי' סי' ר"ד י"א ברמ"א דברכתו שהכל, ובמ"ב שם פסק ברכתו הראויה, וא"כ בעיקר וטפל שאינו מברך כלל על הטפל ע"כ שאין זה בגלל חלק א' אלא בגלל חלק ב'. ולפי"ז מובן הא דעיקר וטפל בתערובת דאזלינן בתר עיקר כוונתו או לפי הרוב, כיוון דיסוד פטור טפל מברכה הוא מה שטפל לעיקר וכשנאכל עם העיקר אז טפל לו ופטור, אף שיש גם כוונת

שייך כאן חלק הב' שהוא טפל לתה והתה טפל ליין שכבר שתה, ובזה יודה הב"י דהוי טפל (ודלא כמ"ש בפס"ת הערה 72).

ועי' במ"ב (סק"ד) דאם לא היה דעתו על הטפל מברך עליו שהכל, אף שלכא' חלק הב' לא שייך כאן וא"כ להב"י והפוסקים הנ"ל צריך ברכה הראויה לו, צ"ל דאף שלענין ברכה אין הטפל שייך לעיקר כיוון דלא היה דעתו עליו, מ"מ סו"ס במציאות הוא טפל אליו ונאכל אחריו ובזה לכו"ע מאבד ברכתו הראויה.

ויש לדון לאידך גיסא בכה"ג ששייך בו רק חלק הב', כגון שהטפל חשוב אלא דמ"מ השתא נאכל כטפל לעיקר, והנה בטפל חביב (כלומר שתמיד חביב לו יותר אלא דהשתא אוכלו כנטפל לעיקר), להב"י והרמ"א והט"ז מקדימו לפני העיקר כמבואר בסעיף א' ברמ"א, ולהמג"א הוא טפל גמור, ומ' דלהרמ"א כיוון דהוא חביב הוא חשוב ולא מאבד ברכתו אף שעכשיו נאכל כטפל לעיקר אחר, ומה שצריך להקדימו ג' דאין זה מדיני קדימה דנחלקו בזה הפוסקים בס' רי"א, אלא כמ"ש בפמ"ג (מ"ז ג') דאם יקדים לברך על העיקר שוב לא יוכל לברך על הטפל החביב, וכ"כ בלבוש, ונ' דאין כוונתם כיוון דבופה"א פוטר העץ בדיעבד וזה דווקא בצנון וזית, אלא צ"ל דאף שהטפל חביב וחשוב ולא מאבד ברכתו הראויה לו, מ"מ כיוון דשייך כאן חלק הב' הנ"ל שטפל לעיקר נפטר בברכת העיקר.

ועי' מג"א (סק"ג) מה שהק' ע"ז, ובקו' ג' הק' מהא דז' מינין לר' יהודה, ולכא' י"ל דלק"מ, דטפל הוא ביטול חשיבות המאכל ע"י הגברא שאוכלו כטפל, וחביב הוא ג"כ ענין בגברא שמחבבו ועי"ז מתזיר לו חשיבותו, משא"כ ז' מינין חשיבותם בחפצא וזה ענין צדדי שלא מהני לטפל, כמו פת אף שחשובה ביותר מ"מ טפילה למליח כיוון שאוכלה כטפל.

אכילה לטפל או למיעוט, משא"כ בטפל המשמש שלא בתערובת (פת ומליח), כשהטפל נאכל לבדו ולא עם העיקר, קשה להטפילו לעיקר אא"כ לא נאכל בכוונת אכילה כלל וכל אכילתו רק לצורך העיקר כמבואר להלן.

ובטפל שנאכל לפני העיקר (סעיף א' ברמ"א) יש ג' שיטות, להב"י מברך ברכה הראויה לו, להרמ"א שהכל [ועי' בד"מ דמ' דהא דמברך שהכל אין זה רק נחית דרגא מבופה"ע, דבאמת א"צ ברכה כלל, אלא דעדיין שייך האיסור להנות מעוה"ז בלא ברכה ולזה מהני שהכל, וכמ"ש בחי' ר' אריה לייב ס' ב' בד"ה ועפ"ז עיי"ש היטב, וכ"מ ברא"ה (בסוגיא דשחיתא דף ל"ח) שהוא מקור הדין דהרמ"א בס' ר"ד לגבי מרקחת], ולהמג"א תלוי בברכת העיקר, ויש שרצו לתלות מח' הב"י והרמ"א בנידון האם הטפל נפטר בברכת העיקר או שא"צ ברכה כלל שאז אפי' אכלו לפני העיקר מאבד ברכתו הראויה, אמנם לפי המבואר כאן לא תלוי בזה, אלא בכה"ג דטפל לפני העיקר א"כ שייך רק חלק הא' ולא חלק הב', וא"כ י"ל דפליגי לשיטתם במרקחת וכמ"ש בביאור"ל ד"ה ואינו. [אך צ"ע דבמ"ב לעיל ר"ד פסק להדיא דלא כהרמ"א, וכאן כ' דטוב להימנע ועי' שעה"צ כ"ד, ובד' המג"א כאן עי' מחה"ש דמ' דמודה להב"י, אלא דכשברכת העיקר שהכל א"כ השתא לכתחילה ברכת הטפל ג"כ שהכל ולא ברכתו הראויה, וכיוון דשהכל פוטר בדיעבד הכל ע"כ עדיף לברך שהכל, ולפי"ז ה"ה בצנון וזית טפל, כיוון דבופה"א פוטר בדיעבד העץ, וכן בעוד מקרים, אך בפוסקים לא מ' כן וכן במ"ב נ' דלא הבין כן בכוונת המג"א וצ"ע].

ולפי"ז השותה יין (שפוטר כל המשקים כמבואר קע"ד ס"ב) ואח"כ אוכל סוכר ואח"כ שותה תה, אף שאוכל הטפל (הסוכר) לפני העיקר, מ"מ שפיר

0234567

כוונתו ג"כ לאכילת הגזר ולהנות ממנו, חייב ברכה.

ולפי"ז האוכל עוגה עם קפה (ולא מטביל העוגה בקפה אלא בנפרד), אף שעיקר כוונתו בשתיית הקפה ללפת העוגה, אם כוונתו ג"כ להנות משתיית הקפה מברך עליו, וכ"כ מאמ"ר בסי' קס"ח, וצע"ג על המ"ב (קס"ח סוף ס"ק ס"ה) שכ' לברך על הצוקע"ר ולא העתיק סוף דברי המאמ"ר שכ' לברך על הקפה עצמו.

וכמו"כ האוכל קוג"ל עם מלפפון חמוץ, בנפרד, א"כ לא הוי תערובת, וע"כ דווקא אם אינו רוצה כלל במלפפון אלא להעביר השמנונית אז אינו מברך עליו, אך אם רוצה בו ג"כ להנאתו אז מברך עליו.

3. אמנם נ' דאם כשאוכל הטפל אין כוונת אכילה, ולכתחילה לא היה רוצה בו כלל, אלא דמ"מ השתא נהנה באכילתו כגון שהוא מתוק וכדו', עדיין הוא בגדר טפל, וכן מדויק ל' המ"ב (ר"ב סק"ה) שכ' שכוונתו לאכילת שניהם, ולפי"ז בקרמבו וכדו', כשהעוגיה היא בגדר טפל המשמש להניח עליו הקרם, ואין כוונת אכילה לעוגיה, אף שאוכלה ונהנה ממנה א"צ ברכה.

ב. דין עיקר וטפל בתערובת. דין זה מתחלק לב' חלקים, הא' - כשאין בתערובת מיני מזונות, הב' - כשיש בתערובת מיני מזונות.

א. ותחילה נדון כשאין בתערובת מיני מזונות. 1. אם עיקר כוונתו לדבר א', והשני בא רק ללפתו, הרי הוא העיקר ואפי' הוא המיעוט והטפל הוא הרוב (מ"ב ר"ד נ"א).

2. יש להסתפק כשאין כוונת ליפות אך מ"מ עיקר כוונתו לדבר א' כיוון שחביב לו יותר או חשוב יותר, ובוזאה"ב כ' דלא הוי עיקר.

3. אמנם נ' דאם עיקר כוונתו לדבר א' כיוון שמשביע ומזין יותר, אז הוי עיקר [אף שאין הטפל מלפת העיקר], וכ"מ במ"ב (ר"ה סקי"ג)

והנה קודם שנבאר כללי עיקר וטפל, יש להקדים דבענין זה הכל תלוי בכוונתו האישית של האוכל מהו עיקר אצלו ומהו טפל אצלו, ולא מתחשבים כלל בדעת הרוב ובסתמא וכדו', דלא שייך כאן בטלה דעתו, אדרבא דעתו בלבד היא הקובעת את ההלכה (ולא מתחשבים בדעת האופה או הטבח וכדו', ולא בכמות), וע"כ שייך שעל אותו הדבר יברכו ב' ברכות, וכגון מציה עם דג מלוח, שאצל ראובן העיקר המציה והדג מלוח בא ללפת ויברך רק בומ"מ, ולשמעון להיפך ויברך גם שהכל, ומה שדנים הפוסקים מהו עיקר ומהו טפל זהו בסתמא, אך כשדעתו ברורה א"צ לדון בזה כלל, ולפי יסוד זה יתבארו פרטי הדינים להלן.

ויש כאן ג' נושאים:

א. דין עיקר וטפל שלא בתערובת.

ב. דין עיקר וטפל בתערובת.

ג. מה הם גדר תערובת.

א. 1. עיקר וטפל שלא בתערובת היינו שאוכל העיקר לבדו ואת הטפל לבדו, והיינו טפל המשמש שאוכלו רק לצורך העיקר ואין נפק"מ בחשיבות הטפל (פת טפילה למליח).

וה"ה כשאוכלם ביחד אך בכה"ג שאין זה בגדר תערובת (ראה להלן) והטפל בא רק לצורך העיקר כגון להניח עליו וכדו', הרי הוא בכלל זה (שו"ע ס"ב וקס"ח סוף ס"ח).

2. כיוון שהטפל נאכל שלא בתערובת אלא בפנ"ע, צריך שלא תהיה כוונת אכילה כלל להטפל, ואם יש כוונת אכילה גם להטפל, אף שעיקר כוונת אכילתו כטפל המשמש לעיקר, אין דינו כטפל וחייב ברכה (מ"ב סק"ה), וכגון בשר וגזר מתוק שאינם מעורבים (אף שהם בצלחת א'), ואוכלם כ"א בפנ"ע, אף שעיקר אכילת הגזר להמתיק פיו ממליחות הבשר, מ"מ אם

ומברך גם בומ"מ, כמבואר במ"ב (ר"ה סק"א, ר"ח סק"ג).

1. בוזאה"ב כ' דמקרה דלעיל (ג' 3) הדגן אף בטיל, אמנם במ"ב שם לא מ' כן וכנ"ל.
2. כשהדגן לדבק הוא בטל, ונ' דאף כשהוא בא להניח עליו, אף שנהנה מטעמו, כל שאין כוונת אכילה הרי הוא בטל וכמ"ש לעיל.

ג. גדר תערובת [ונפק"מ אם דינו מבואר לעיל באות א או באות ב].

הנה לכא' יש סתירה בדברי המ"ב, בסימן קס"ח סקמ"ה כ' דמרקחת ודובשנין (שלא נאפו יחד) מברך ב' ברכות, והיינו דלא הוי תערובת, ובסימן רי"ב בביאור"ל (הראשון) פסק דלא כהח"י"א אלא אפי' ניכר כ"א לעצמו הוי תערובת.

וליישב זה י"ל ג' מהלכים, הא' - דאה"נ כל מה שאוכל ביחד הוי תערובת, ואף בקס"ח הוי תערובת, ומה דלא אמרי' שם כל שיש בו ויברך רק בומ"מ, היינו משום דהכוונה העיקרית בהנך דובשנין היא להניח עליהם המרקחת, ולפי מהלך זה אף בכוונת אכילה למזונות לא אמרי' כל שיש בו אא"כ היתה כוונת אכילה מעיקרא, ומה דלא אזלינן בתר עיקר כוונה (כשעיקר כוונתו למרקחת) או אחר הרוב ולא יברך כלל בומ"מ, היינו משום דדגן לא בטל כמבואר לעיל.

וכשנאפו יחד, צ"ל דאז כוונתו הראשונית ג"כ למאכל ולא להניח, וע"כ אמרי' כל שיש בו ומברך רק בומ"מ.

מהלך ב', דבכה"ג דניכר כ"א לעצמו בעינן כוונה לאכלם ביחד לעשותם תערובת, ובהא איירי הביאור"ל בסימן רי"ב, משא"כ בקס"ח, אף שייתכן שאוכלם ביחד, מ"מ אין לו ענין

דאף שהמרק יש בו טעם בשר מ"מ עיקר כוונתו לשבוע מהירקות (ועיי"ש בפס"ת הערה 16), ולפי"ז צ"ל דמ"ש המ"ב (רי"ב סק"א) "לתקנו ולהכשירו" לאו דווקא.

4. אם הטפל הוא הנותן טעם בתבשיל עי' שו"ע ר"ד י"ב ובנו"כ ופמ"ג שם.
כ. 1. ואם אין עיקר כוונתו לדבר א' אלא כוונתו לשניהם בשווה, אזלינן בתר רובא (מג"א ר"ד כ"ה מהרא"ש ומג"א רי"ב א').

2. יש להסתפק האם בעינן רובא דמינכר או אפי' כל שהוא, דלכ' הא דאזלינן בתר רובא הוא ככל דיני התורה ברוב וא"כ אפי' כ"ש, או"ד דבדיני ברכות מצינו שצריך שיהיה ניכר לעיני האדם וא"כ ה"ה כאן, ובוזאה"ב (כירור הלכה כ-א, ב') הביא מהגריש"א דאפי' רוב כ"ש. 3. כשהרוב אינו חשוב כלל ביחס למיעוט, בטל הוא למיעוט (מ"ב סק"א).

ג. כל הנ"ל כשאין בתערובת מזונות, אך כשיש מזונות צריך לדון אם שייך הכלל דכל שיש בו מה' מינין מברך בומ"מ, ואז אפי' המזונות הוא המיעוט מברך בומ"מ בלבד על כל התערובת. 1. כשהמזונות הם בגדר לדבק, או כשהם באים רק להניח עליהם המרקחת וכדו', אז פשיטא שאין בהם חשיבות לענין כל שיש בו, אף שאוכלם ונהנה מטעמם.

2. כשהמזונות ניתנו בתערובת לטעם עיקרי ולא כמלפת, אז שייך הכלל דכל שיש בו ומברך רק בומ"מ.

3. כשהמזונות באים לטעם וללפת אך לא לטעם עיקרי, בוזאה"ב (כירור הלכה י"ט) האריך בזה והעלה דלא אמרי' בזה כל שיש בו, אמנם פשטות המ"ב (רי"ב א', ר"ח ז') דנקט כהרשב"א דכל שבא לטעם שייך כל שיש בו וכ"כ בפס"ת וכן נראה עיקר.

ד. דין דגן לא בטיל. כלומר אף במקרים שלא שייך הכלל דכל שיש בו שיהיה ברכת התערובת רק בומ"מ, מ"מ אין המזונות בטל

מיוחד באכילתם יחדיו וע"כ לא הוי תערוכות, וזה אוקימתא. [וכשנאפו יחד מסתמא כוונתו לאכילתם יחד והוי תערוכות וכל שיש בו וכו'].

מהלך ג', דמה שמונח בשכבות זה ע"ג זה גרע טפי ממה שמעורב בקערה אף שכ"א ניכר לעצמו, ולפי"ז כל שכבות לא הוי תערוכות, אא"כ נאפו יחדיו דאז צ"ל דאפיה יחדיו הוא סברא דהוי חיבור ותערוכות אף שעדיין הם בשכבות.

והנה אף שיש נפק"מ טובא ממהלכים אלו, מ"מ להלכה משמעות הפוסקים כמהלך ג', ולפי"ז נבאר הדינים העולים.

1. אם זה מעורב ממש ולא ניכר כ"א בפנ"ע, ועולים בכף אחת (ערוה"ש), לכו"ע הוי תערוכות.
2. בשכבות, אם מתקיים אחד מהתנאים הבאים, הוי תערוכות.

1. אם נראה כדבר אחד (כגון וופל שעשו שכבות דקות וגראים כא'), כיוון דחסרון שכבות היא מה שנראים כב' דברים (עי' חאה"ב בירורי הלכה מ"ב א', ח').

2. אם יש כוונת ליפות, דהיינו שכוונתו שא' מהדברים ילפת את השני, זה גופא יוצר תערוכות אפי' בשכבות (מ"ב סק"ח). ומ' דזה אף להחיי"א (המובא בביאוריה').

וכאן יש להבהיר ענין חשוב שהוא מהקשיים העיקרים בעיקר וטפל, ורבה המכשלה כתוצאה מאי הבנתו, והוא החילוק בין "כוונת ליפות" ו"כוונת אכילה ביחד", דכוונת ליפות היינו שכוונתו בעיקר לדבר א' (כגון למציה לשובע), ואת מה שבא ללפת לא היה אוכלו לבדו כעת רק כמלפת, ובכה"ג אף שנהנה מטעמו של המלפת ורוצה בו, מ"מ רוצה בו כמלפת את העיקר ולא היה רצה בו לבדו, ודווקא בכה"ג הוי תערוכות כיוון שכוונתו העיקרית שזה ילפת זה, משא"כ בכוונת אכילה יחדיו, היינו שהיה אוכל כ"א אף בפנ"ע, אלא שמ"מ נהנה יותר

באכילתם יחדיו, וכגון בעוגת קרם שהיה אוכל אף הקרם לבד (כמו בקרמבו) ואת העוגה לבדה, ואין זה בא ללפת את זה, אלא דמ"מ יש תוספת הנאה באכילתם יחדיו, ואין בכוחה של תוספת הנאה זו לעשותם לתערוכות כדבר א' (לפי מהלך ג' דהכי נקטינן), ויברך ב' ברכות.

תנאי 3. כשאפויין יחדיו. אמנם להחיי"א הנ"ל דמיירי אף בבישולם יחדיו ואפ"ה כשניכר כ"א לעצמו לא הוי תערוכות, נ' דה"ה כאן להחיי"א אף אפיה ביחד לא מהני ליצור תערוכות.

3. כשבא להניח בלבד, ואין כוונת אכילה, אף שאפויים יחדיו והוי תערוכות, לא מהני לכוך בומ"מ כמבואר לעיל (ב 7 2).

4. אם השכבות נדבקו יחד ע"י חום או הקפאה אך לא באפיה, עי' מ"ש בזה בוזאה"ב (בירורי הלכה מ"ב, ד, ח') וצ"ע.

5. בשכבות, כשלא מתקיים אף לא אחד מהתנאים הנ"ל (כדין 2), לא הוי תערוכות (אף שנהנה באכילתם יחדיו וכמ"ש שם), ומברך ב' ברכות, וכשהרקיף להניח הוי טפל המשמש כמבואר לעיל (א 1, 3).

6. וכשמעורבים יחדיו בקערה או בצלחת אלא ניכר כ"א לעצמו (ביאוריה' ר"ב), אם התבשלו יחדיו, להחיי"א לא הוי תערוכות, ולהלכה הוי תערוכות.

7. בהנ"ל אך לא התבשלו יחדיו, כאן אף להגר"ז לא הוי תערוכות, וכד' המ"ב יש להסתפק, דשמא הא דפסק דהוי תערוכות הוא דווקא כשהתבשלו יחדיו, אך מסתימת דבריו מ' דבכל גווני הוי תערוכות.

8. בהנ"ל (דין 6) ויש כוונת ליפות, לכו"ע הוי תערוכות, בק"ו משכבות לעיל (דין 2 תנאי מס' 2).
9. אם לאחר שהתבשלו יחדיו הפריד התערוכות וכ"א עומד לעצמו, שוב לא הוי תערוכות.

ועי' מ"ב קס"ח סקמ"ו דמ' שחילק אם נשאר קצת או הרבה מהטפל לענין חיוב ברכה עליו,

הערה

ולכא' תמוה בסברא לומר כן, דמאי נפק"מ בכמות הנשאר והלא הכל תלוי בכוונתו, ואפי' נשאר כל הרקיק, אם אין לו כוונת אכילה בו ואין רצונו בזה ואוכלו כטפל בעלמא, מאי שייך לחייבו ברכה ע"ז, וכן להיפך, ועי' בט"ז (סקי"א) דלכא' יש סתירה בדבריו מרישא לסיפא, ועי' באה"ט, ונ' דלפי מ"ש הט"ז בסי' רי"ב סק"ח מדויק בדבריו לחלק בין נשאר הרקיק [ואפי' כולן] בלא כוונה דאז הוא עדיין בגדר טפל (וכהכי מיירי רישא דהט"ז), לבין אם השאיר הרקיק בכוונה, שאז סתמא כוונתו לאוכלו בפנ"ע, ואולי יש לדחוק ולומר כן אף בדברי המ"ב.

לאחר שביררנו בס"ד פרטי הדין, נציין מקרים מהמציאות של ימינו ואיזה מפרטי הדין שייכים להם, והכל תלוי בכוונת האוכל.

בשכבות עם מזונות ולא נאפה יחד, כגון מציה עם דג מלוח, עוגת קרם, קרמבו, קסטה, גלידה בגביע, בלינצ'ס עם מילוי [כשאינן נראה כא', דהטיגון עם המילוי לא נחשב כאפיה יחדיו], בכל הנ"ל אם עיקר כוונתו למזונות והשני בא ללפתו - עי' ג' 2,2 ב' א' 1.

כשעיקר כוונתו לדבר השני והמזונות בא ללפתו [וה"ה בשניצל כשכוונתו בפירורי הלחם להוסיף טעם ופריכות ולא רק שלא יידבק בטיגון] ג' 2,2 ב' א' 7.

כשכוונתו לשניהם בשווה (אף שנהנה מאכילתם יחדיו) - ג' 5.

כשהמזונות בא רק להניח - ג' 5. א' 3,1. ובשכבות שנאפו יחד, כגון עוגת גבינה - ג' 2, תנאי 3, וא"כ תלוי בכוונתו עי' ב' א' 7.

עוגת גלידה - כשיש כוונת ליפות - ב' א' 1, א' 3, 1.

כשאין כוונת ליפות - ג' 4, 5. בטנים אמריקאיים, גליק, קליק, וכל המצופים

למיניהם - בזאה"ב הביא דהוי נראה כא', וצ"ע דבפתיחתם רואים להדיא ב' שכבות, וכ"כ באגרו"מ (ח"ג ל"א) דאין זה תערובת, וא"כ תלוי אם יש כוונת ליפות או לא וכדלעיל [ויש לבדוק בבוטן אמריקאי האם נעשה ע"י חוס גבוה והאם הוי כאפיה יחד].

שכבות שנראין כדבר א' - וופלים, עוגת רולדה, גלילית (חאה"ב), בלינצ'ס [כשעשוי בהרכה שכבות דקות] - ג' 2 תנאי 1, ב' א' 2. עד כאן בשכבות.

ובתערובת עם מזונות בצלחת וניכר כ"א לעצמו, כגון מרק עם שקדי מרק, דגני בוקר (מזונות) עם חלב - כשכוונתו שהמשקה מלפת את המזונות - ג' 8, ב' א' 1.

וכשלהיפך כוונתו שהמזונות מלפת את המשקה - ב' א' 3, 7. 1. כשכוונתו לשניהם בשווה (אף שנהנה באכילתם יחדיו) - ג' 7, ב' א' 2.

בתערובת אורז ואפונה, וכוונתו בעיקר לשבוע מהאורז [אך לא אוכל האפונה כמלפת] עי' ג' 7, ב' א' 3.

עי' בב"י שהביא מהכל בו להסתפק אם טפל פטור אף מב"א או רק מב"ד, ולכא' תמוה מאי ס"ד לחלק בזה, וצ"ל דב"ד מהותה להתיר ההנאה דאסור לו לאדם להנות בלי ברכה, וטפל הוא הנאה טפילה ונפטר בברכת העיקר, משא"כ ב"א חיובה על מעשה האכילה וסו"ס אכל כשיעור.

עי' פמ"ג (מ"ז א') דאם בירך על הטפל ולא כיוון להדיא על העיקר, אף שברכותיהן שוות, צריך לחזור ולברך על העיקר, דאין החשוב נגזר אחר האיננו חשוב ליפטר בכרכתו.

סיכום דין שינוי מקום

עפ"י המ"ב קע"ח והפוסקים

כללי

(א) היכא דהוי שינוי מקום, להמחבר חייב אף ב"א על מה שאכל ואח"כ יברך שוב ב"ר, ולהרמ"א א"צ ב"א רק ב"ר.

(ב) אף היכא דהוי שינוי מקום, אם השאיר מקצת חברים במקום הראשון וחוזר לשם, אפי' נשאר אחד ואפי' הוא קטן, א"צ לברך שוב, ובתנאי שאלו החברים אכן ממתינים לו שיחזור, ולא רק שאוכלים שם.

(ג) יש מהפוסקים (מו"ק והגר"ז) שכ' שאין דין שינוי מקום כלל אם יוצא וחוזר מיד, אך מסתימת המ"ב ל"מ כן.

(ד) שינוי מקום הוי אף כשיוצא עם המאכל בידו או אפי' בפיו (סוכריה וכדו').

(א) לפני העיון בטבלא יש לעיין בכללים לעיל.

(ב) להרמ"א טבלא זו אינה לפת (ודגן וז' מינים) שדינם יבואר להלן אלא לשאר דברים.

היה בדעתו לשנות מקומו ⁽⁴⁾			
לא רואה מקומו הראשון ⁽⁶⁾	רואה מקומו הראשון ⁽⁵⁾		
הוי שינוי מקום	צ"ע ע"י שעה"צ סק"ט, מ"ב סקל"ט, שעה"צ ס"י רע"ג סק"ח.	מהבית ולחוץ ולהיפך	
→	נחלקו פוסקי זמנינו אי הוי כמחדר לחדר כיון שטפילה לבית, או דהוי כמהבית ולחוץ (ע"י וזאה"ב).	מהבית למרפסת שאינה מקורה ⁽¹⁾	
דינו כמהבית ולחוץ כמ"ש במ"ב סק"ב דבעינן אותו הגג (ומ"ש בשש"כ פנ"ד הע' ל"ג הוא טעות).	בפס"ת הביא מהפוסקים דכאן מהני רואה.	מהבית לחצר עם מחיצות (שמקיפות גם את הבית)	
→	מסתימת הפוסקים והמ"ב שלא כ' בזה כלום מ' דאין כאן שינוי מקום, ובזאה"ב הביא לחדש מפוסקי זמננו דהוי שינוי מקום כמהבית ולחוץ וצ"ע.	מבית לבית תחת אותו הגג (שכן)	
→	אין דין שינוי מקום	מחדר לחדר או מבית לעליה תחת גג אחד	
→	אין דין שינוי מקום	מפינה לפינה באותו החדר	
מח' האחרונים ע"י מ"ב כ"ה ול"ז.	אין דין שינוי מקום	תחת אילן אחד	מקום פתוח ⁽²⁾
מח' האחרונים ע"י מ"ב ל"ז.	להמקילים בלא רואה כ"ש הכא דאין דין שינוי מקום, ולהמחמירים שם צ"ע כאן.	מאילן לאילן באותו הגן	בלי מחיצות
→	הוי שינוי מקום ⁽⁷⁾	מגן לגן	
→	אין דין שינוי מקום	תחת אילן אחד	עם מחיצות
→	אין דין שינוי מקום	מאילן לאילן באותו הגן	
→	הוי שינוי מקום ⁽⁷⁾	מגן לגן	
→	אין דין שינוי מקום ⁽⁸⁾		
→	אין דין שינוי מקום	בהנ"ל וחשב לאכול מעט במקום מסוים	הולכי דרכים ממקום למקום בדרך
→	הוי שינוי מקום ⁽⁹⁾ ⁽¹⁰⁾	מהדרך לבית ⁽³⁾	

המקום השני - שרי אפי' לדבר הרשות. ודווקא כשאוכי במקום השני פת, ואז מותר לאכול אף שאר דברים. ואם אח"י רוצה לחזור למקומו הראשון לאכול שם, עדיף שיברך במקומו הראשון.

- לא היה בדעתו - אסור. (ולענין דבר מצווה ע"י פס"ת שהבינו דעות בזה).

זה' מיני דגן דינם כפת לענין שינוי מקום. [אם אכל מזונות ופרי ובמקום השני אוכל רק פרי, ע"י וזאה"ב שהביא דעות בזה].

ולענין שינוי מקום בפירות דו' מינין ע"י מ"ב מ"ה ומ' דלז' הכריע בזה.

להמחבר כל הדברים שווים לענין שינוי מקום, אך להרמ"א בפת (ודווקא באכל כזית) אין דין שינוי מקום, אך מ"מ לכתחילה אין לו לצאת וכדלהלן:

פת - אם חוזר למקומו הראשון - אם חוזר מיד - שרי אפי' לדבר הרשות (ובכה"ג אסור לברך ברהמ"ז דהוי ברכה שא"צ).

- אם מפליג וחוזר לאח"ז - לדבר מצווה - שרי (ברמ"א כ' מצווה עוברת, וע"י ביאור"ל).

- לדבר הרשות - אסור,

דחיישינן שמא ישכח לברך, ובכה"ג לא מהני גם בדעתו.

לא חוזר אלא גומר סעודתו במקום השני - אם היה דעתו על

הערות לטבלא

- (1) מרפסת מקורה דינה כמחדר לחדר.
- (2) מחיצות המקיפות כל העיר, ואפי' מחיצות העירוב, מהני לדין שינוי מקום, ודין העיר כמקום פתוח עם מחיצות (וואה"ב מהגרש"א).
- (3) ולענין שינוי מקום מדרך לרכב ולהיפך עי' פס"ת (י"ז) וצ"ע היטב.
- (4) א. רגילות הוי כדעתו, וכגון האידנא שרגילים לעבור מחדר לחדר בבית הוי כדעתו מפורשת לזה.
- ב. א"צ דעתו לאכול במקום השני, אלא דעתו לצאת לשם.
- (5) אם רואה את החדר שאכל בו, אף שלא רואה המקום המדויק שאכל, שפיר הוי רואה.
- (6) א. וכן אם לא רואה עקב סגירת הדלת וכדו' (ביאור"ל).
- ב. בפס"ת הביא שאפי' נעלם מקומו לפי שעה, ואח"כ שוב רואה מקומו הראשון, דינו כלא רואה.
- (7) ועי' פרטי הדין לעיל מהבית ולחוץ.
- (8) ובפת יש לברך ברהמ"ז במקום סיום אכילתו (שו"ע).
- (9) יל"ע אי מהני השאיר מקצת חברים בהולכי דרכים.
- (10) א. בפס"ת הביא דדוקא אם חשב לאכול מעט בדרך, אך אם לא, לא הוי שינוי מקום וכדין מקום למקום בדרך.
- ב. אם לפני שנכנס לבית היה דעתו לאכול בהמשך הדרך שאחר יציאתו מן הבית, צ"ע אם מהני לזה.

לא היה בדעתו לשנות מקומו	
רואה מקומו הראשון ⁽⁶⁾	לא רואה מקומו הראשון ⁽⁶⁾
צ"ע, עי' מ"ב סק"ב וסק"ל ט, ושעה"צ רע"ג ח'.	הוי שינוי מקום
→	→
עי' מ"ש בדעתו ורואה	עי' מ"ש בדעתו ואינו רואה
→	→
לכתחילה הוי שינוי מקום ובדיעבד לא (ביאור"ל).	→
→	→
אין דין שינוי מקום	הוי שינוי מקום.
הוי שינוי מקום (מ"ב סוף ס"ק ל"ח).	הוי שינוי מקום.
→	→
→	→
להמג"א - הוי שינוי מקום להחיי"א - אין דין שינוי מקום	→
→	→
→	→
→	→
הוי שינוי מקום. (9)	→
→	→

0234567